

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
FINANSŲ IR MOKESČIŲ KATEDRA**

Giedrius Žilinskas

**KREDITO UNIJŲ VEIKLOS RODIKLIŲ
PRIKLAUSOMYBĖS NUO MAKROEKONOMINIŲ
VEIKSNIŲ ANALIZĖ**

Magistro baigiamasis darbas

**Vadovas
Doc. Dr. Mindaugas Strumskis**

Vilnius, 2015

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
FINANSŲ IR MOKESČIŲ KATEDRA**

**KREDITO UNIJŲ VEIKLOS RODIKLIŲ
PRIKLAUSOMYBĖS NUO MAKROEKONOMINIŲ
VEIKSNIŲ ANALIZĖ**

Finansų magistro baigiamasis darbas

Studijų programa 621N30005

Vadovas

_____ **Doc. Dr. Mindaugas Strumskis**

(parašas)

2015 04 15

Recenzentas

(parašas)

2015 04 15

Atliko

FVmns3-02 gr. stud.

_____ **Giedrius Žilinskas**

(parašas)

2015 04 15

Vilnius, 2015

TURINYS

LENTELĖS.....	4
PAVEIKSLAI.....	5
SAVOKŲ ŽODYNĖLIS	6
ĮVADAS.....	8
1. KREDITO UNIJOS TEORINIŲ ASPEKTU, LITERATŪROS ŠALTINIŲ APŽVALGA.....	10
2. KREDITO UNIJŲ KŪRIMASIS IR PLĖTRA	13
2.1. Kredito unijų pasaulinės istorijos apžvalga	13
2.2. Kredito unijų plėtra Lietuvoje	16
2.3. Kredito unijų steigimas, teisiniai aspektai	30
3. KREDITO UNIJŲ GALIMOS RIZIKOS, RIZIKŲ VALDYMO ELEMENTAI	36
3.1. Kredito unijų rizikos	36
3.2. Kredito unijų rizikų valdymas, jų pagrindiniai elementai	39
4. KREDITO UNIJŲ VEIKLOS RODIKLIŲ PRIKLAUSOMYBĖS NUO MAKROEKONOMONIŲ VEIKSNIŲ TYRIMO METODOLOGINAI ASPEKTAI.....	46
4.1. Kredito unijų sistemos veiklos rodiklių priklausomybės nuo makroekonominių veiksnių tyrimo poreikis bei formuojamos hipotezės	46
4.2. Kredito unijų sistemos veiklos rodiklių priklausomumo nuo makroekonominių veiksnių Lietuvoje tyrimo metodologiniai aspektai.....	48
4.3. Pagrindinių tyrimo charakteristikų pristatymas	52
5. KREDITO UNIJŲ VEIKLOS RODIKLIŲ IR MAKROEKONOMONIŲ VEIKSNIŲ PRIKLAUSOMYBĖS TYRIMO REZULTATAI.....	54
5.1. Kredito unijų veiklos rodiklių ir makroekonominių veiksnių priklausomybės tyrimo išvados.....	61
IŠVADOS.....	64
LITERATŪRA	66
SANTRAUKA.....	70
SUMMARY.....	72
ANOTACIJA	74
ANNOTATION	74
PRIEDAI.....	75

LENTELĖS

1 lentelė. Kredito unijų plėtra pasaulyje 2005 – 2013 metais.....	14
2 lentelė. Pasauliniai finansiniai kredito unijų rodikliai 2003 – 2013 metais.....	15
3 lentelė. Kredito unijų vystymosi veiksniai.....	19
4 lentelė. Veikiančių bankų sistemos turto dalis, tenkanti kredito unijoms, narių skaičius, unijų skaičius.....	21
5 lentelė. Lietuvos kredito unijų sistemos veiklos rodiklių dinamika 2008 – 2014 metais.....	25
6 lentelė. Lietuvos kredito unijų turto struktūra 2007 – 2013 metais.....	26
7 lentelė. VVP dalis kredito unijų turte (%) 2007 - 2013 metais.....	28
8 lentelė. Paskolų dalis (%) kredito unijų turte 2007 – 2013 metais.....	28
9 lentelė. Specialieji atidėjiniai paskoloms ir specialiųjų atidėjinių paskolų santykis 2007 – 2013 metais.....	30
10 lentelė. Specialieji atidėjiniai paskoloms ir SAP rodiklis 2008 – 2013 metais.....	41
11 lentelė. Pirsono koreliacijos koeficiento interpretavimas.....	49
12 lentelė. Tyrime naudojami makroekonominiai veiksniai ir duomenų apie juos surinkimo šaltiniai.....	53
13 lentelė. Pirmojo tyrimo modelio tiesinės regresijos lygties ryšio stiprumo rodikliai.....	54
14 lentelė. Antrojo tyrimo modelio tiesinės regresijos lygties ryšio stiprumo rodikliai.....	56
15 lentelė. Trečiojo tyrimo modelio tiesinės regresijos lygties ryšio stiprumo rodikliai.....	57
16 lentelė. Ketvirtojo tyrimo modelio tiesinės regresijos lygties ryšio stiprumo rodikliai.....	58
17 lentelė. Penktojo tyrimo modelio tiesinės regresijos lygties ryšio stiprumo rodikliai.....	60
18 lentelė. Makroekonominių veiksnių įtakos kredito unijų veiklos rodikliams apibendrinimas.....	62

PAVEIKSLAI

1 pav. Kredito unijų skaičiaus kitimas 2006 – 2013 metais.....	21
2 pav. Kredito unijų turto dalies bendroje sistemoje kitimas 2006 – 2013 metais.....	22
3 pav. Kredito unijų narių skaičiaus 2006 – 2013 metais kitimo tendencijos.....	24
4 pav. Kredito unijų skaičiaus ir jų narių skaičiaus dinamika 2006 – 2013 metais.....	24
5 pav. Kredito unijų turto, VVP, paskolų, indėlių ir pajinio kapitalo dinamika 2007 – 2013 metais.....	27
6 pav. Kredito unijų paskolų dalis turte (%) 2007 – 2013 metais.....	29
7 pav. Kredito unijų turto ir paskolų kitimo tendencija 2007 – 2013 metais.....	29
8 pav. Kredito unijų rizikos valdymo sistemos elementai.....	40

SAVOKŲ ŽODYNĖLIS

Atidėjiniai – piniginės lėšos, sukauptos ir skirtos dėl skirtingų rizikų susidarantiems nuostoliams kompensuoti ar padengti. Mokesčių apskaitoje atidėjimais dažnai leidžiama mažinti apmokestinamąsias pajamas. Atidėjiniai gali būti bendrieji ir specialieji. (LR Finansų įstaigų įstatymas, 2002).

BVP – bendras vidaus produktas - yra ekonominės veiklos vertinimo kriterijus. BVP apibūdinamas kaip visų sukurtų prekių ir paslaugų vertė, atėmus prekių ir paslaugų, naudojamų joms kurti, vertę.

Finansinės institucijos (įstaigos) – tai organizacijos, tokios kaip komerciniai bankai, investiciniai bankai, skolinamosios – taupomosios asociacijos, kurios paprastai sukaupia laisvas lėšas priimdami indėlius bei paverčia juos kreditu ar kitu būdu jas investuoja.

Finansų rinka – finansų rinką sudaro visos finansinės priemonės bei kiti finansiniai produktai, kuriais prekiaujama ar naudojama, įskaitant santykius tarp rinkos dalyvių.

Finansų sistema – tai institucinė sistema, atliekanti tarpininko vaidmenį, per kurį namų ūkiai, įmonės, šalių vyriausybės pritraukia finansavimą savo veiklai iš tų, kurie turi laisvas lėšas, bei investuoja šias sukauptas lėšas.

Investiciniai fondai – tai daugelio investuotojų sunešti pinigai, kurie dažniausiai investuojami į akcijas, obligacijas, pinigų rinkos priemones ar kitus vertybinius popierius ir jų derinius (LR Vertybiniu Popierių Komisija, 2008).

Kredito unijos pajus – tai vertybinis popierius, patvirtinantis fizinio/juridinio asmens dalyvavimą kredito unijos kapitale, suteikiantis kredito unijos nariui turtines (gauti dividendus) ir neturtines (dalyvauti kredito unijos valdyme) teises. Pajus yra patvirtinimas ir įrodymas, kad jo turėtojas yra ne tik kredito unijos paslaugomis besinaudojantis klientas, bet kartu jis yra kredito unijos narys (bendrasavininkas).¹

MMA – minimalus mėnesinis atlyginimas.

Specialieji atidėjiniai –turto ir nebalansinių pretenzijų vertės sumažėjimo dydis, atitinkantis nuostolius, tikėtinus dėl tam tikros veiklos vykdymo, avansavimo, paskolų ar garantijų teikimo.²

¹<http://lku.lt/projektas-verslumo-skatinimas/d-u-k/>

²<http://zodynas.vz.lt/Specialieji-atidejiniai>

Vertybinių popierių (VP) – tai serijomis išleidžiamos finansavimo priemonės, patvirtinančios dalyvavimą akciniame kapitale arba (ir) teises, kylančias iš kreditinių santykių, bei suteikiančios teisę gauti dividendus, palūkanas ar kitas pajamas.³

VKI – vartotojų kainų indeksas. Tai rodiklis, rodantis vartojimo prekių ir paslaugų krepšelio, kurį įsigyja, už kurį sumoka ir kurį namų ūkiai panaudoja tiesiogiai patenkindami vartojimo poreikius, vidutinį kainų lygio pokytį per tam tikrą laikotarpį.⁴

WOCCU – World Council of Credit Unions – Pasaulio Kredito Unijų Taryba.

³http://www.csd.lit/lt/apie_cd/sistema/vaidmuo.php

⁴<http://zodynas.vz.lt/vartotoju-kainu-indeksas-vki>

IVADAS

Temos aktualumas. Kredito unijos Lietuvoje kasmet užima vis didesnę finansinių paslaugų rinkos dalį. Per 18 metų veiklos laikotarpį kredito unijos Lietuvoje jau jungia per 150 tūkstančių Lietuvos gyventojų ir verslo subjektų, kredito unijų valdomas turtas išaugo iki daugiau kaip 2 mlrd. Lt. Kai kuriuose Lietuvos regionuose kredito unijos yra vienintelės pagrindines finansines paslaugas teikiančios kredito įstaigos, ir nežiūrint į tai, kad užimama rinkos dalis yra dar vis labai nedidelė, tačiau augimo tempai yra labai dideli ir kasmet stebimas vis spartesnis augimas. Kredito unijos išlaiko bei stiprina pozicijas smulkiojo bei vidutinio verslo paskolų segmente, ypač aukštas pozicijas išlaiko mažesniuose miesteliuose. Daugelyje pasaulio šalių kredito unijos yra vienintelė galimybė gauti prieinamas finansines paslaugas, o kai kuriose šalyse - tai vienintelė galimybė patirti, kas yra demokratinis valdymas.

Problema. Kredito unijos Lietuvoje užima sąlyginai mažą kreditavimo sektoriaus dalį ir tai neleidžia užtikrinti stabilios finansinės kredito unijų padėties finansų sektoriuje. Svarbu iširti kurie makroekonominiai rodikliai turi didžiausią įtaką kredito unijų veiklos rodikliams. Esant didelei konkurencijai, kredito unijos privalo kuo labiau išsiskirti iš kitų finansinių institucijų, teikiančių kreditus. Kredito unijų indėlis į šalies ekonomiką yra be galo svarbus, todėl valstybės požiūris į šias institucijas turi būti teigiamas, išlaikytas tarpusavio pasitikėjimas ir bendras siekis – gerbūvio kūrimas.

Šio darbo **pagrindinis objektas** yra Lietuvos kredito unijų veiklos rodiklių priklausomybė nuo tam tikrų makroekonominių ir kitų veiksnių.

Šio darbo tikslas – išanalizuoti Lietuvos ir užsienio mokslinę literatūrą kredito unijų plėtros, jų galimos rizikos, makroekonominių veiksnių įtakos kredito unijoms klausimais, ypatingą dėmesį skiriant naujausiai mokslinei periodinei literatūrai, mokslinių konferencijų medžiagai. Taip pat išanalizuoti kredito unijų veiklos rodiklius ir iširti jų priklausomybę nuo tam tikrų makroekonominių veiksnių.

Šiam tikslui pasiekti yra įgyvendinami tokie **uždaviniai**:

1. atlikti kredito unijų Lietuvoje plėtrą lėmusių veiksnių analizę;
2. pateikti mokslinės literatūros šaltinių, kurie analizuoja tiek kredito unijų plėtrą, tiek ir makroekonominių veiksnių daromą įtaką kredito unijų veiklos rodikliams, jų priežastis, apibendrintą analizę;
3. parengti kredito unijų veiklos rodiklių priklausomybės nuo makroekonominių veiksnių tyrimo metodologiją ;

4. taikant sudarytą metodologiją, įvertinti Lietuvos kredito unijų veiklos rodiklių kitimo priklausomybę nuo specifinių makroekonominių.

Darbe naudoti metodai. Informacijos rinkimo ir tyrimo metodai, t.y. mokslinės literatūros (Lietuvos ir užsienio autorių) sisteminė analizė, aprašomasis metodas, statistinių duomenų stebėjimas ir analizė, koreliacinė – regresinė analizė naudojantis SPSS programa.

Naudoti šaltiniai. Darbe yra naudojami mokslinės literatūros šaltiniai, remiamasi Lietuvos Respublikos įstatymais, kitų teisės šaltinių nuostatomis, Lietuvos ir tarptautinių organizacijų pateikiamais kredito unijų veiklos statistiniais duomenimis, kredito unijų veiklos ataskaitomis, Lietuvos banko ketvirtinėmis ir metinėmis apžvalgomis, skirtomis kredito įstaigų ir kredito unijų veiklai apibendrinti. Taip pat analizuojami kredito unijų finansinės atskaitomybės dokumentai, Lietuvos banko sudarytos bendros viso kredito unijų sektoriaus finansinės ataskaitos, naudojami Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės pateikiamais makroekonominius veiksnius apibūdinančiais rodikliai, taip remiamasi moksliniuose žurnaluose publikuotais straipsniais ir mokomaisiais statistikos leidiniais.

1. KREDITO UNIJOS TEORINIŲ ASPEKTU, LITERATŪROS ŠALTINIŲ APŽVALGA

Pirmajame darbo skyriuje apibūdinama kredito unijos samprata, aptariami pagrindiniai bruožai bei požymiai, kurie leidžia kredito unijas atriboti nuo kitų organizacijų ir nuo panašaus pobūdžio paslaugas teikiančių įmonių, įstaigų ir institucijų. Taip pat šiame skyriuje bus išskiriami pagrindiniai kredito unijų veiklos principai, steigimo sąlygos bei problemos. Be to apžvelgiama literatūra, kurioje plėtojama bei nagrinėjama kredito unijų veikla, plėtros aktualijos, problemos.

Lietuvoje galiojantis kredito unijų veiklą reglamentuojantis Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymas pateikia kredito unijos sampratą. Šiame įstatyme kredito unija apibrėžiama kaip kredito įstaiga, kuri tenkina savo narių ūkinius ir socialinius poreikius ir turi licenciją verstis, ir verčiasi indėlių ir kitų gražintinų lėšų priėmimu iš šiame įstatyme nustatytų neprofesionalių rinkos dalyvių ir jų skolinimu, taip pat turi teisę verstis kitų įstatyme nustatytų finansinių paslaugų teikimu šio įstatymo nustatytiems asmenims ir prisiima su tuo susijusią riziką bei atsakomybę (LR kredito unijų įstatymas, 1995). Literatūroje nėra išskiriamos vieningos visuotinai priimtinos kredito unijų sąvokos. Pažymėtina tai, jog skirtinguose šaltiniuose net ir pati organizacijos sąvoka naudojama nevienoda. Yra vartojama sąvoka ne tik kredito unija, bet ir tokios sąvokos, kaip kredito sąjunga, kredito įstaiga, kredito draugija, mikrokreditavimo ar savipagalbos organizacija, kooperatinis bankas, kredito ar finansinis kooperatyvas (J. Igarytė, 2009). Tačiau daugumoje šaltinių jos apibrėžiamus per tam tikrus, tik kredito unijoms būdingus bruožus ir nurodoma, jog tai yra kooperatinės finansų institucijos, kurios veikia kooperacijos pagrindais, ir finansines paslaugas teikia tik savo nariams.

G. Kanceryvičius kredito unijas apibūdina kaip finansinio tarpininkavimo institucijas, kurios pritraukia susivienijusių pagal tam tikrą požymį asmenų santaupas ir teikia paramą bei finansines paskolas tik savo nariams (G. Kanceryvičius, 2009). Kitur yra nurodoma, kad kredito unijos yra finansiniai kooperatyvai, tenkinantys savo narių poreikius, taip pat, kad tai – savipagalbos, taupymo ir paskolų organizacijos, tarnaujančios savo narių poreikiams (G. Kanceryvičius, 2009).

Kredito unijos priskiriamos prie kooperatyvinių finansų institucijų, kurios jungia smulkiuosius prekių gamintojus. Įvairiose pasaulio šalyse kooperatinės finansų institucijos jungia narius savininkus, joms priskiriamos: kredito unijos, taupymo ir kredito kooperatyvai, bankų kooperatyvai. Atskiruose pasaulio regionuose skiriasi šių institucijų kai kurie sąlygų apibrėžimai, tačiau pagrindinis jų vardiklis - depozitų surinkimas ir veikla vykdoma išskirtinai su jos nariais, o ją valdo taip pat nariai, tai šiuo atveju kredito unijose pasireiškia bendruomeninė partnerystė - bendruomenės finansinių problemų sprendimas.

Taigi, ir Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatyme, ir teorijoje yra pabrėžiama, jog kredito unijoms būdinga tai, kad jos aptarnauja uždara žmonių ratą ir yra orientuotos į tam tikrą rinkos

segmentą – dažniausiai į vidutines ir žemesnes nei vidutines pajamas gaunančius fizinius asmenis ar verslo vienetus. Iš čia galima išskirti ir pagrindinius kredito unijų veiklos principus, kuriais vadovaujantis kredito unijos yra ir privalo būti kuriamos ir, kuriais vaduojantis jos vykdo veiklą. Šiuos principus galima apibūdinti kaip kooperacijos principus. Tai:

✓ Kooperacinė savipagalba. Šis principas reiškia, kad narystė kredito unijose pasireiškia pirmiausiai priklausymu tam tikrai grupei. Tokiu būdu, asmenys, turėdami panašių ekonominių interesų, susivienija, sutelkia savo finansinius išteklius ir taip gali suteikti savo nariams finansines paslaugas. Kiekvienas kredito unijos narys privalo įsigyti pajų ir tapti kredito unijos savininku. Šio principo esmė yra ir tai, kad žmonės gali ir turėtų stengtis būti atsakingi už save, kad savo tikslus jie gali pasiekti per tarpusavio bendradarbiavimą ir šios organizacijos kaip tik ir yra tam tinkama forma. (The principles of cooperation, 2003).

✓ Asmeninės atsakomybės principas. Šis principas reiškia, jog kiekvienas kredito unijos narys, tapdamas unijos nariu ir įsigijęs pajų, už savo veiklą unijoje atsako savo turimu pajumi.

✓ Vertikali organizacija, bendradarbiavimo tarp kooperatyvų principas. Šio principo įgyvendinimas užtikrina kredito unijų veiklos efektyvumą: yra sukuriama antro lygio struktūra ir tokiu būdu yra efektyviau paskirstomi ištekliai, užtikrinamas platesnis paslaugų spektras nariams dar labiau užtikrinant ir savipagalbos principo įgyvendinimą. Lietuvoje, įgyvendinant šį principą, yra sukurta Centrinė kredito unija ir Kredito unijų asociacija.

✓ Savivaldos arba demokratinio valdymo principas. Kredito unijų nariai kartu yra ir jos savininkai; vienas asmuo turi vieną balsą (tai įtvirtinta ir Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymo 14 str. 1 d. 1 p.). Šis principas užtikrina, kad kredito unijos valdymas yra nepriklausomas nuo trečiųjų asmenų, nariai patys organizuoja savo valdymą, sudaro tokius valdymo organus, kaip visuotinį susirinkimą, stebėtojų tarybą, valdybą (Lietuvos..., 1995).

✓ Ekonominio narių dalyvavimo kapitale principas. Kredito unijos nariu galima tapti tik įsigijus pajų ir tokiu būdu prisidedant prie pajinio kapitalo formavimo. Lietuvoje kredito unijų 93 proc. pagrindinio kapitalo sudaro pajinis kapitalas ir tik 7 proc. sudaro rezervinis kapitalas.

✓ Sutapimo principas. Kredito unijos narys iš vienos pusės yra kredito unijos pajininkas, bendraturtis, o iš kitos pusės yra klientas, kuris turi teisę naudotis kredito unijos teikiamomis paslaugomis.

✓ Savanoriškos ir atviros narystės principas. Kredito unijos nariai jais tampa savanoriškai, išstoti gali taip pat tik savanoriškai (G. Preidys, 2011).

Aukščiau paminėti pagrindiniai principai, kuriais savo veikloje vadovaujasi kredito unijos, leidžia atskirti jas nuo kitų organizacijų ir kitų finansines paslaugas teikiančių subjektų.

Europoje kredito unijų taryba skelbia⁵, jog 2013 metais Europoje veikė 2,4 tūkst. kredito unijų, kurioms priklausė 9,2 mln. Statistika sudaryta dalyvaujant 12 Europos šalių. O 2013 metais Lietuvoje⁶ veikė 76 kredito unijos, kurių veikloje dalyvavo 150,5 tūkst. žmonių. Iš šių rezultatų galima teigti, kad Lietuvos kredito unijos Europos mastu užima vos 3 procentus. Lyginant su Airija (479 kredito unijos) ar Didžiąja Britanija (375 kredito unijos) Lietuvoje kredito unijos dar nėra paplitę. Tai rodo gana didelį šios finansinės kooperacijos formos paplitimą Europoje, kurią Lietuvoje galima laikyti vienintele paplitusia finansinės kooperacijos forma.

Kalbant apie kredito unijų veiklos teorinius aspektus, reikėtų pažymėti, kad literatūroje yra išskiriami keli kredito unijų sistemų išsivystymo lygiai. Taip pat pažymėtina, jog vieningos klasifikacijos nėra, skirtingi autoriai skirtingai identifikuoja. Vieni autoriai skiria tokius lygius: pradinį išsivystymo lygį, pereinamąjį lygį ir subrendusios sistemos lygį. Kiti autoriai nurodo tokias sistemos išsivystymo stadijas: formavimosi stadiją, nacionalinės sistemos stadiją ir tarptautinės sistemos stadiją. Lietuvoje kredito unijų sistemą būtų galima priskirti vidurinėms abiejų klasifikacijų stadijoms, kadangi pastaraisiais metais kredito unijos Lietuvoje įgyja vis didesnę reikšmę šalies ekonomikoje, pastebimas kredito unijų stambėjimas, iškilęs poreikis keisti, detalizuoti teisinį reglamentavimą, kas ir buvo padaryta, pripažįstamas poreikis didesniai profesionalumui, informacinių technologijų plėtrai, pabrėžiamas augimo ir veiklos efektyvumo būtinumas (J. Igarytė, 2011).

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje kredito unijų veiklos istorija dar nėra labai ilga ir įsigyvenusi Lietuvoje, žvelgiant Europos lygiu, nėra ir didelio mokslinių darbų poreikio. Kredito unijų veikla, veiklos plėtra, perspektyvos mažai analizuojamos. Išsamiau šia tema buvo analizuota D. Kaupelytės, J. Igarytės. Pasaulyje reikšmingiausi tyrimai buvo atlikti I. MacPherson, R. DiSalvo, D. McKillop, P. Goth ir N. Hyndman (J. Igarytė, 2011).

⁵ Šaltinis: <http://www.woccu.org/about/intlccusystem?region=EU>

⁶ Šaltinis: <https://www.lb.lt/kredito-uniju-ir-lietuvos-centrines-kredito-unijos-veikla-2013-m>

2. KREDITO UNIJŲ KŪRIMASIS IR PLĖTRA

Antrame darbo skyriuje apžvelgtos kredito unijų atsiradimo pasaulyje prielaidos ir priežastys, pateikiami pagrindiniai statistiniai duomenys, parodantys kredito unijų veiklos plėtrą ir jos tendencijas, išskirti pagrindiniai kredito unijų istorinės raidos Lietuvoje akcentai, pateikiami duomenys, parodantys kredito unijų plėtrą Lietuvoje.

2.1. Kredito unijų pasaulinės istorijos apžvalga

Per pastaruosius šimtą penkiasdešimt metų kredito unijos ir kitos kooperatinės organizacijos sugebėjo smarkiai paveikti daugelio milijonų žmonių gyvenimus, padėdamos žmonėms suteikti geresnį gyvenimą, kelti jų gerbūvį, suteikti pasitikėjimo jausmą per solidarumo skatinimą, bendradarbiavimo puoselėjimą, atsakomybės jausmo ir demokratinės savivaldos sąvokos įdiegimą. Kredito unijos vaidina svarbią socialinę rolę, kuri yra ypatingai naujai besikuriančiuose demokratijose. Kredito unijos idėja gimė Pietų Vokietijoje apie XIX a. vidutį. Friedrichas Reiffeisenas buvo mažo Bavarijos miestelio Heddesdorf meras. Matydamas aplink jį supančių žmonių sunkų gyvenimą 1850 m. sukūrė pirmąją kooperatinę draugiją, kurioje šios apylinkės gyventojai galėjo sutelkti savo santaupas ir savo tarpe duoti paskolas.

Pirmoji kooperatinė kredito draugija pasaulyje buvo įkurta Vokietijoje, Bavarijoje 1850 metais, ją įkūrė Hermanas Šulcas – Delitšas (Hermann Schulze–Delitzsch), 1864 metais Fridrichas Raifaizenas (Friedrich Raiffeisen) įkūrė Heddesdorf (Vokietija) kredito uniją. XIX a. pabaigoje pirmųjų kredito unijų užuomazgų galima aptikti JAV, Didžiojoje Britanijoje ir kitose šalyse. 1900 metais Alphonse Desjardins įkūrė pirmąją kredito uniją Kanadoje, Kvebeko provincijoje 1907 metais JAV prekybininkas ir filantropas Edwardas Filene'as pastebėjo savitas kredito unijas Indijoje. Jis, kartu su Pierre'u Jay buvo tie asmenys, kurių dėka 1909 metais JAV buvo priimtas pirmasis bendras kredito unijų įstatymas. E. Filene'as taip pat įsteigė kredito unijos Nacionalinį plėtros biurą, buvo kredito unijos nacionalinės plėtros asociacijos, kuri buvo suformuota kaip valstybės lygos konfederacija 1934 metais, pirmtakė (E. Kravčun, 2012).

Kredito unijų atsiradimo priežastis buvo tai, kad komerciniai bankai arba nenorėjo, arba negalėjo dirbti su smulkiais kelintais, kurie dažniausiai gaudavo mažas ir vidutines pajamas. Kredito unijos padėjo tokias pajamas gaunantiems žmonėms, jų veikla JAV ypač išsiplėtė Didžiosios depresijos metu, kada dauguma kitų kredito įstaigų bankrutavo arba negalėjo klientams teikti finansinių paslaugų. Per visą istorinį laikotarpį kredito unijos Šiaurės Amerikoje (tiek JAV, tiek Kanadoje) plėtėsi, augo,

laikydamosi pagrindinių veiklos – kooperacijos principų ir iki šiol, ir savo paslaugomis nenusileidžia šių šalių komerciniams bankams (G. Preidys, 2011).

Visų pasaulio kredito unijų tikslas yra panašus: skatinti taupymą ir išmintingą šeimos finansų valdymą, puoselėti demokratiškumą, solidarumą, bendradarbiavimą, socialinės atsakomybės jausmą, kooperatinę dvasią, teikti savo nariams paskolas bei kitas finansines paslaugas kuo palankesnėmis sąlygomis, sudaryti saugias sąlygas taupyti, skatinti smulkų ir vidutinį verslą, efektyvų žemės ūkio valdymą.

Kredito unijos įvairiose šalyse atsirado nevienodu laiku, tačiau galima teigti, kad visose šalyse jos veiklą pradėjo jau tada, kai buvo susiformavę ir veikė tų šalių bankinės sistemos Kredito unijų atsiradimo priežastis buvo tai, kad komerciniai bankai arba nenorėjo, arba negalėjo dirbti su smulkiais klientais, kurie dažniausiai gaudavo mažas ir vidutines pajamas. Kredito unijos padėjo tokias pajamas gaunantiems žmonėms, jų veikla JAV ypač išsiplėtė Didžiosios depresijos metu, kada dauguma kitų kredito įstaigų bankrutavo arba negalėjo klientams teikti finansinių paslaugų. Per visą istorinį laikotarpį kredito unijos Šiaurės Amerikoje (tiek JAV, tiek Kanadoje) plėtėsi, augo, laikydamosi pagrindinių veiklos – kooperacijos principų ir iki šiol, ir savo paslaugomis nenusileidžia šių šalių komerciniams bankams (G. Preidys, 2011).

Galima paminėti tokias kooperatines finansų įstaigas kaip Desjardins Group Kanadoje, Rabo bank Nyderlanduose, Credit Agricole Prancūzijoje, BVR/DZ Bank Vokietijoje, Banco di Credito Cooperativo Italijoje, Oko bank Suomijoje ir kt. (J. Igarytė, 2011), kurios veikia kooperacijos pagrindu ir savo veiklą yra pradėję nuo kredito unijos veiklos.

Pasaulio kredito unijų tarybos (World Council of Credit Unions) duomenimis, gautais iš nacionalinių kredito unijų asociacijų, 2005 – 2013 metų pasaulio kredito unijų plėtros statistiniai duomenys pateikiami 1 lentelėje.

1 lentelė. Kredito unijų plėtra pasaulyje 2005 – 2013 metais⁷

Metai	Šalys	Kredito unijos	Nariai
2013	103	56,904	207,935,920
2012	101	55,952	200,243,841
2011	100	51,013	196,498,738
2010	100	52,945	187,986,967

1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

⁷Saltinis: <http://www.woccu.org/about/intlucusystem>

1 lentelės tęsinys

2009	97	49,33	183,916,050
2008	97	53,689	185,800,237
2007	96	49,134	177,383,728
2006	96	46,367	172,007,510
2005	92	42,705	157,103,072

Kredito unijų augimo tendencija pastebima nuo 2005 metų. 2009 metais kredito unijų skaičius sumažėjo iki 49 330 tūkst. ir tai sudarė 8,12 proc. mažėjimą lyginant su parėjusiais 2008 metais. 2010 metais kredito unijų skaičius vėl padidėjo, augimas sudarė 7,33 proc. lyginant su 2009 metais, tačiau 2011 metais vėl matome mažėjimą (3,65 proc. lyginant su 2010 metais). Tikėtina, jog skaičiaus mažėjimui turėjo nemažai įtakos kredito unijų jungimosi procesas, kadangi kredito unijų narių skaičius 2011 metais, lyginant su 2010 metais išaugo 4,53 proc., ir sumažėjęs buvo tik 2009 metais. 2013 metų duomenimis vėlgi matyti kredito unijų augimas, be to prie kredito unijas steigiančių šalių prisidėjo dar trys šalys, lyginant su 2010 metais.

Pasaulio kredito unijų taryba pateikia taip pat ir kredito unijų finansinių rodiklių statistinius duomenis. Jų palyginimas bei statistinė lentelė pateikiama žemiau (žiūrėti 2 lentelė)

2 lentelė. Pasauliniai finansiniai kredito unijų rodikliai 2003 – 2013 metais ⁸

Metai	Indėliai (\$)	Paskolos (\$)	Atsargos (\$)	Turtas (\$)
2013	1,433,306,753,702	1,135,173,182,582	171,626,687,474	1,732,945,830,628
2012	1,293,256,192,197	1,083,818,986,318	161,810,294,796	1,693,949,441,327
2011	1,221,635,067,920	1,016,243,687,593	141,314,921,922	1,563,529,230,923
2010	1,229,389,373,992	960,089,324,653	131,659,476,972	1,459,605,561,772
2009	1,145,851,168,440	911,752,609,007	119,738,181,488	1,352,608,897,477
2008	995,741,235,545	847,058,749,226	115,316,544,867	1,193,811,863,722
2007	987,861,248,618	847,896,069,374	115,358,461,836	1,181,465,915,014
2006	904,120,858,300	758,208,659,672	106,825,743,418	1,092,135,905,636
2005	763,819,930,158	612,201,609,601	91,557,493,495	894,454,835,782

⁸Saltinis: <http://www.woccu.org/about/intlcusystem>

Nežiūrint į tai, jog 2009 metais lyginant su 2008 metais (1 lentelė) kredito unijų skaičius buvo sumažėjęs, matome, jog indėlių skaičius augo kiekvienais metais, įskaitant ir 2009 metus, ir tik sąlyginai neženkliai sumažėjo 2011 metais lyginant su 2010 metais. Didžiausias indėlių augimas buvo 2013 metais lyginant su praėjusiais: 10,83 proc., o jeigu palygintume 2005 metų duomenis su 2013 metų indėlių duomenimis, matytume 87,64 proc. išaugusią indėlių sumą.

Europos Sąjungos valstybėse, kaip ir daugelyje kitų šalių įvairiuose kontinentuose, kredito unijos bei kredito kasos ir kooperatiniai bankai atlieka svarbų vaidmenį kraštų ekonomikoje bei teikia naudingas paslaugas milijonams savo narių. Šios kooperatinės finansinės institucijos veikia šalia tradicinių bankų sistemos, ją papildydamos ypač smulkių asmeninių kreditų bei individualių paslaugų teikimo forma. Daugelis kooperatinių bankų ypatingą dėmesį skiria smulkiam ir vidutiniam verslui, kuris visame pasaulyje pripažintas svarbiu naujų darbo vietų kūrėju.

2.2. Kredito unijų plėtra Lietuvoje

Lietuvoje pirmoji kredito unija buvo įkurta 1871 metais Pabiržėje. Tai buvo „Taupmenų skolinimosi bendrovė“. Vėliau gana sparčiai kredito unijos pradėjo steigtis po pirmojo pasaulinio karo, 1921 metais Lietuvos kredito kooperatyvai įsteigė savo centrą – Lietuvos kooperacijos banką, 1922 metais pradėjo steigtis liaudies bankeliai, kurių veiklą koordinavo Ūkininkų sąjungos centrinis bankas, jie buvo labai populiarūs – 1928 metais jų priskaičiuota 417, vėliau skaičius šiek tiek mažėjo, tačiau tai buvo daugiau jų susijungimo ir konsolidacijos padarinys (Čepienė, 1999). 1927 metais pradėtos steigti valsčiaus taupomosios – skolinamosios kasos, o 1929 metais Lietuvoje jau buvo užregistruoti 624 kredito kooperatyvai. Kooperatyvai palaipsniui tapo vis stipresni finansiškai, didėjo jų narių skaičius, 1939 metais Lietuvoje veikė 310 kredito kooperatyvų, vienijusių 119 tūkst. narių, o tai reiškia, kad kas 25-tas Lietuvos gyventojas buvo kredito kooperatyvo narys, o kas 5-ta šeima dalyvavo kredito kooperatyvų veikloje. Sovietiniais laikais Lietuvoje kredito kooperatyvų judėjimas buvo nutrūkęs, poreikis kredito unijoms vėl atsirado tik atkūrus nepriklausomybę. Iš pat pradžių steigimasi stabdė teisinės bazės nebuvimas, tačiau 1995 m. vasario 21 dieną buvo priimtas Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymas ir atsirado teisinis pagrindas steigti kredito unijas. Reikėtų paminėti, jog dar iki įstatymo priėmimo, 1994 metais Kanados Kvebeko provincijos Desjardins kredito unijų konfederacijos tarptautinis skyrius atidarė savo atstovybę Kaune. Šiuo žingsniu buvo siekiama supažindinti Lietuvos gyventojus su kredito unijos idėja, padėti steigti kredito unijas, konsultuoti įvairiais su kredito unijų veikla susijusiais klausimais.

1997 metais buvo įkurta Asociacija Lietuvos Kredito unijos, 2002 metais įkurta Lietuvos Centrinė kredito unija. 1995 metais priimtas įstatymas nustatė pakankamai didelius reikalavimus ir apribojimus steigti kredito unijas. Jų veiklos priežiūra buvo patikėta Lietuvos bankui, o be to buvo nustatyta, kad minimalus kredito unijos nario pajus yra 300 Lt, kad akcinis kapitalas turi būti bent 15 000 Lt, minimalus kredito unijos narių skaičius – 50 asmenų, nustatyta maksimali vienam asmeniui išduodama paskola – ji negalėjo viršyti 10 proc. visos indėlių sumos, o paskolos suma negalėjo būti didesnė negu dešimt pajaus įnašų. Esant tokiems pakankamai dideliems apribojimams, kredito unijų steigimasis buvo gana vangus, veikla plėtėsi labai lėtai. Todėl tokia situacija reikalavo pakeisti teisinį reglamentavimą, kad būtų sudarytos tinkamesnės, palankesnės sąlygos kredito unijų veiklai plėtoti.

Pakeitus teisinį reglamentavimą ir sukūrus palankesnes sąlygas kredito unijų veiklai 2000 m., galima matyti, jog prasidėjo spartus kreditų unijų skaičiaus didėjimas, tačiau nuo 2006 m. skaičiaus didėjimas nebebuvo jau toks intensyvus. Šiuo metu tai yra antras pagal aptarnavimo vietų skaičių finansines paslaugas teikiantis tinklas Lietuvoje. 2014 m. sausio 1 d. Lietuvoje veikė 76 kredito unijos, kurios vienijo 150,5 tūkst. narių. Lietuvos Centrinei kredito unijai priklauso 62 kredito unijos, o 13 kredito unijų veikia savarankiškai. 2013 m. dviem kredito unijoms licencijos buvo išduotos (kredito unijai „Saulėgraža“ ir Šeimos kredito unijai), o trims kredito unijoms (Nacionalinei kredito unijai ir kredito unijoms „Švyturio taupomoji kasa“ bei „Laikinosios sostinės kreditas“) licencijos buvo visam laikui atšauktos. 2014 m. sausio 17 d. Lietuvos banko valdyba visam laikui atšaukė licenciją kredito unijai „Vilniaus taupomoji kasa“. Kredito unijos, kurioms 2013 metais buvo atšauktos veiklos licencijos užėmė kiek daugiau nei 5 proc. rinkos, todėl veikos licencijų atėmimas lėmė kredito unijų sistemos susitraukimą. Per 2013 kredito unijų turtas padidėjo – 4,3 proc. ir, 2014 m. sausio 1 d. duomenimis, sudarė 2,1 mlrd. Lt, arba 2,8 proc. veikiančių bankų sistemos turto (prieš metus (2012 metais) – 2,6 %) tai stebimas prieaugis nežiūrint į tai, kad veiklą nustojo vykdyti trys kredito unijos.

Šiai dienai tiksliai ir vienareikšmiškai nusakyti, kas lėmė arba lemia kredito unijų plėtrą Lietuvoje negalima. Teorijoje taip pat išskiriama keletas priežasčių. Kalbant apie Lietuvą yra pabrėžiama, kad 1995 metais, pradėjus kurtis pirmosioms kredito unijoms, didžiausia problema buvo lėšų pritraukimas. Tuo metu bankų krizė Lietuvoje buvo labai sumažinusi gyventojų pasitikėjimą kredito įstaigų veikla, kuriam atkurti reikėjo laiko. Tuo buvusi kredito sistemos krizė lėmė neigiamas aplinkybes kurtis naujoms kredito unijoms, tačiau iš kitos pusės, esant nestabiliai finansinei rinkai, kredito unijos dirba sėkmingai (G. Kanceryvičius, 2009), kadangi pagrindinis kredito unijų veiklos principas – kooperacijos principas – užtikrina tam tikrą saugumą, suteikdamas galimybę žmogui žinoti, kur keliauja jo pinigai. Kaip esminis kredito unijų privalumas literatūroje taip pat nurodoma ir tai, kad paskolų gavėjai čia sugaišta mažiau laiko ir patiria mažiau paskolų administravimo išlaidų, palyginti su komerciniais bankais (A. Aleknavičienė, 2005). Yra pabrėžiama, kad kredito unijų sistema tam tikroje

valstybėje savaime nepereina į aukštesnį išsivystymo lygį, tam reikalingas nuoseklus sistemos integracinių projektų plėtojimas, todėl yra išskiriami penki pagrindiniai veiksniai, kurie lemia sėkmingą kredito unijų sistemų plėtrą ir perėjimą į aukštesnį lygį, t.y. situacinė lyderystė, profesionalizacija, skėtinės organizacijos, kredito unijų veiklos reguliavimas ir įstatyminė aplinka bei technologijos (J. Igarytė, 2011). Aptarsime kiekvieno iš šių veiksnių situaciją Lietuvoje.

Žinoma reikia pabrėžti, kad per pastaruosius kelerius metus ne visiems iš šių veiksnių buvo skiriama pakankamai dėmesio, tačiau situacija keičiasi. Galima teigti, kad tuomet, kai buvo priimtas Lietuvos Respublikos Centrinės kredito unijos įstatymas, buvo atkreiptas dėmesys ir į kitą svarbų veiksnių – skėtinių organizacijų plėtrą. Technologijų plėtra, kaip svarbus veiksnys kredito unijų sistemų plėtos procese, akcentuojamas jau nuo 1997 metų, kuomet pradėta tobulinti Kredito unijų informacinė sistema, 2002 metais atidaryta pirmoji kredito unijos nutolusi kasa – Panevėžio kredito unijos Krekenavos kasa, 2003 metais kredito unijose įdiegta atsiskaitymų sistema KUBAS@ (kredito unijų buhalterinės apskaitos sistema), 2007 metais išleistos tarptautinės kredito unijų mokėjimo kortelės. Šiai dienai Lietuvoje veikia 76 licenciją turinčios kredito unijos, iš kurių 62 priklauso LCKU sistemai ir Asociacijai Lietuvos kredito unijos. Tik LCKU sistemai priklausančios kredito unijos teikia platų paslaugų spektrą, kaip el. bankininkystę „i-Unija“, mokėjimo korteles „MasterCard“, „Maestro“, apmokėjimus už komunalines paslaugas, pinigų pavedimus Lietuvoje ir užsienyje. Šių 63 kredito unijų veiklą prižiūri Lietuvos bankas ir Lietuvos centrinė kredito unija.⁹

Praktikoje išskiriant pagrindines kredito unijų veiklos problemas, pvz., kooperacijos principo negerbimas, asmeninio verslo painiojimas su kooperatyvo veikla, neskaidri atskirų unijų veikla, susiskaldymas tarp unijų (kelios asociacijos), pernelyg didelis rėmimasis ne vidiniais narių ištekliais, o išoriniais finansavimo šaltiniais, įstatymais apribotos kredito unijų paslaugos, centrinio banko priežiūros nebuvimas, indėlių draudimo nebuvimas (Mano kredito unija, 2010). Lietuvoje taip pat ne visos problemos yra išspęstos: ne visų kredito unijų veiklą galima pavadinti skaidria, taip pat šiuo metu didelė problema yra kooperacijos principo negerbimas. Lietuvos bankas pranešimuose nuolat akcentuoja, jog kredito unijų sistemos kūrimosi pradžioje buvo orientuojamasi į tai, kad šios kooperatiniais pagrindais veikiančios kredito įstaigos, suburiančios tam tikroje vietovėje gyvenančius ar panašia veikla užsiimančius asmenis, visų pirma turėtų tenkinti savo narių ūkinius ir socialinius poreikius, t.y. iš vienu priimti indėlius, kitiems suteikti paskolas. Pirmosios kredito unijos Lietuvoje buvo steigiamos rajonų centruose, o jų nariai buvo su žemės ūkio veikla susiję asmenys, tačiau pastaruoju metu, Kredito unijų įstatyme įtvirtinus tik teritorinį narystės principą, kredito unijos steigiamos miestuose ir pasižymi ypač sparčiais augimo tempais. Siūlydamos didžiausias palūkanų normas už terminuotuosius indėlius rinkoje ir taikydamos įvairias rinkodaros programas, šios kredito

⁹<http://lku.lt/2014/08/08/lcku-sistemos-kredito-uniju-nuostoliai-mazejo-ir-gerejo-veiklos-rizikos-rodikliai/>

unijos atitolo nuo klasikinio kredito unijos apibrėžimo. Tokios kredito unijos, sparčiai besiplėsdamos ir pritraukdamos didelį narių skaičių, praranda savitarpio pasitikėjimo principus, nors jos yra tik kooperatiniais pagrindais veikiančios kredito įstaigos.

Siekiant įvertinti kredito unijų plėtrą buvo atliktas ne vienas mokslinis tyrimas. Trumpai apžvelgsiu jų rezultatus. D. Kaupelytė ir K. Levišauskaitė 2005 metais atliktame tyrime įvertino kredito unijų rizikos reglamentavimo ir kredito unijų veiklos rizikingumo tendencijas Lietuvoje ir aptarė, kokią įtaką šios tendencijos gali turėti tolimesnei šio sektoriaus plėtrai. Buvo atlikta kredito unijų ir bankų rizikos rūšių tapatumų ir skirtumų analizė, atlikta kredito unijų plėtros ir rizikos rodiklių tendencijų analizė, palygintas Lietuvos kredito unijų rizikos reglamentavimas ir veiklos rodikliai su Lenkijos ir Airijos kreditų unijų sistemomis (K. Levišauskaitė, 2005).

Jau aukščiau minėtas 2011 metais atliktas J. Igarytės tyrimas (J. Igarytė, 2011) naudojant kelis metodus: kiekybinį (anketinė kredito unijų vadovų ir darbuotojų apklausa) ir kokybinį (interview su kredito unijų vadovais, mokslinės literatūros ir dokumentų kredito unijų klausimais analize) tyrimus, statistinę kredito unijų rodiklių prognozę bei gautų tyrimo rezultatų lyginamąją analizę. Interview metu kredito unijų vadovai vertino didžiausią įtaką kredito unijų vystymuisi turinčius veiksniai. Šie veiksniai, sugrupuoti į išorinius ir vidinius, bei į neigiamus ir teigiamus, pateikiami lentelėje.

3 lentelė. Kredito unijų vystymosi veiksniai (J. Igarytė, 2011).

	Teigiamą įtaką darantys veiksniai	Neigiamą įtaką darantys veiksniai
Išoriniai veiksniai	<p>Žmonių kooperacijos principų plėtojimas;</p> <p>Gyventojų nepasitikėjimas bankais;</p> <p>Nišos, kuriose nenori dirbti bankai (pvz., nutolusios kaimo vietovės);</p> <p>Bankų „nutolimas nuo klientų“;</p> <p>Bankų paslaugų kainodara, didesni mokesčiai už teikiamas paslaugas.</p>	<p>Kooperatinio švietimo stoka;</p> <p>Mažas kredito unijų žinomumas visuomenėje;</p> <p>Mažas valstybės dėmesys kredito unijoms ir kooperacijai;</p> <p>Nepalanki įstatyminė aplinka, griežti Lietuvos banko reikalavimai;</p> <p>Nepalanki ekonominė situacija;</p> <p>Taikomas stojimo mokestis;</p> <p>Stiprėjanti išorinė (bankų ir kitų įstaigų) konkurencija.</p>

3 lentelės tęsinys kitame puslapyje

Vidiniai veiksniai	<p>Teikiamų paslaugų finansinė nauda nariams;</p> <p>Teigiamas poveikis vietos bendruomenėms (pvz., verslų vystymas);</p> <p>Kredito unijų bendruomeniškumas, glaudus bendravimas su nariais;</p> <p>Teikiamų paslaugų lankstumas, operatyvumas, trumpesnis sprendimų priėmimo terminas;</p> <p>Kredito unijos teikia vis daugiau naujų paslaugų nariams;</p> <p>Kredito unijų judėjimo stabilumas;</p> <p>Aktyvūs kredito unijų vadovai;</p> <p>Kredito unijų reklama.</p>	<p>Nevieninga kredito unijų paslaugų sistema;</p> <p>Mažas kai kurių kredito unijų vadovų aktyvumas;</p> <p>Nepakankamas kredito unijų darbuotojų ir renkamų valdymo organų narių profesionalumo užtikrinimas;</p> <p>Stiprėjanti išorinė ir vidinė (kredito unijų tarpusavyje) konkurencija;</p> <p>Nepakankama informacinių technologijų plėtra;</p> <p>Galimas atitolimas nuo kooperatinių vertybių.</p>
--------------------	---	---

Įvertinus kredito unijų vadovų nuomonę buvo padaryta išvada, kad kai kuriuos veiksnius, kuriuos jie nurodė kaip neigiamą įtaką turinčius, galima priskirti prie teigiamų veiksmų, pvz., nepalanki ekonominė situacija turėjo įtakos kredito unijų rinkos dalies augimui, griežti Lietuvos banko reikalavimai užtikrina kredito unijų sistemos stabilumą.

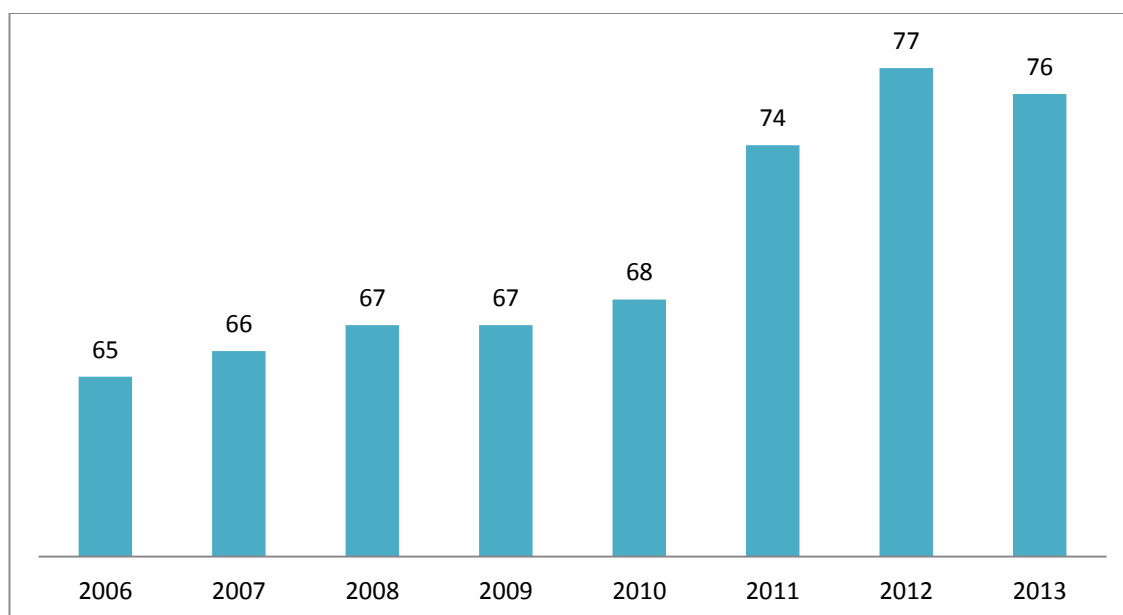
2014 metų pradžioje kredito unijose vykusių visuotinių narių susirinkimų sprendimais visos, 2013 metais pelningai veikusios kredito unijos (iš viso 49) uždirtu pelnu sustiprino savo kapitalo bazę, o dalis iš 26 nuostolingai dirbusių dengė nuostolius sukauptu rezervu ar atsargos kapitalu. Lietuvos bankas atkreipia dėmesį į tai, kad kai kuriose ne vienus metus nuostolingai dirbančiose kredito unijose nepadengti nuostoliai pasiekė šioms unijoms reikšmingą apimtį, o pajininkai, būdami kredito unijos savininkais, nerodo iniciatyvos prisidėti prie unijos finansinės būklės pagerinimo (Kredito unijų apžvaga, 2013).

Kaip jau minėta, pirmosios kredito unijos Lietuvoje pradėjo steigtis rajonų centruose. Galima teigti, kad tam įtakos turėjo komercinių bankų stambėjimas, filialų skaičiaus mažinimas pirmoje vietoje mažuose miesteliuose. Labai spartus kredito unijų skaičiaus didėjimas buvo stebimas iki 2006 metų, vėliau jis šiek tiek stabilizavosi.

4 lentelė. Veikiančių bankų sistemos turto dalis, tenkanti kredito unijoms, narių skaičius, unijų skaičius.

Metai	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Narių skaičius, tūkst.	69,63	83,44	96	103	110,5	128,4	146	150,5
Turtas, proc.	0,78	81	0,89	1,11	1,38	2,1	2,6	2,8
Unijų skaičius	65	66	67	67	68	74	77	76

Per analizuojamą laikotarpį – nuo 2006 metų iki 2013 metų, naujų kredito unijų buvo įsteigta vos 11. Nuo 2006 iki 2010 metų naujų unijų steigimas buvo vangus, t.y. buvo įsteigtos vos 2 naujos unijos, tačiau 2011 metais buvo įsteigtos 6, o 2012 metais 3 naujos unijos. 2012 metais veiklą pradėjo „Panevėžio regiono taupomoji kasa“, LTL kredito unija ir Verslo kredito unija, 2013 metais – kredito unija „Saulėgraža“ ir Šeimos kredito unija. Tačiau 2013 metais licencijos buvo visiškai panaikintos trims kredito unijoms: Nacionalinei kredito unijai ir kredito unijoms „Švyturio taupomoji kasa“ bei „Laikinosios sostinės kreditas“.

1 pav. Kredito unijų skaičiaus kitimas 2006 – 2013 metais (parengta autoriaus, remiantis Lietuvos banko duomenimis)

Jeigu paskaičiuotume metinio augimo normos vidurkį (Compound Annual Growth Rate – CAGR) gautume, jog kredito unijų skaičius nuo 2006 metų vidutiniškai didėjo tik šiek tiek mažiau negu po 3 proc. per metus:

$$\text{CAGR} = \sqrt[n]{\frac{\text{Pabaigos vertė}}{\text{Pradžios vertė}}} - 1, n - \text{periodų skaičius. Šiuo atveju } n = 7, \text{ todėl}$$

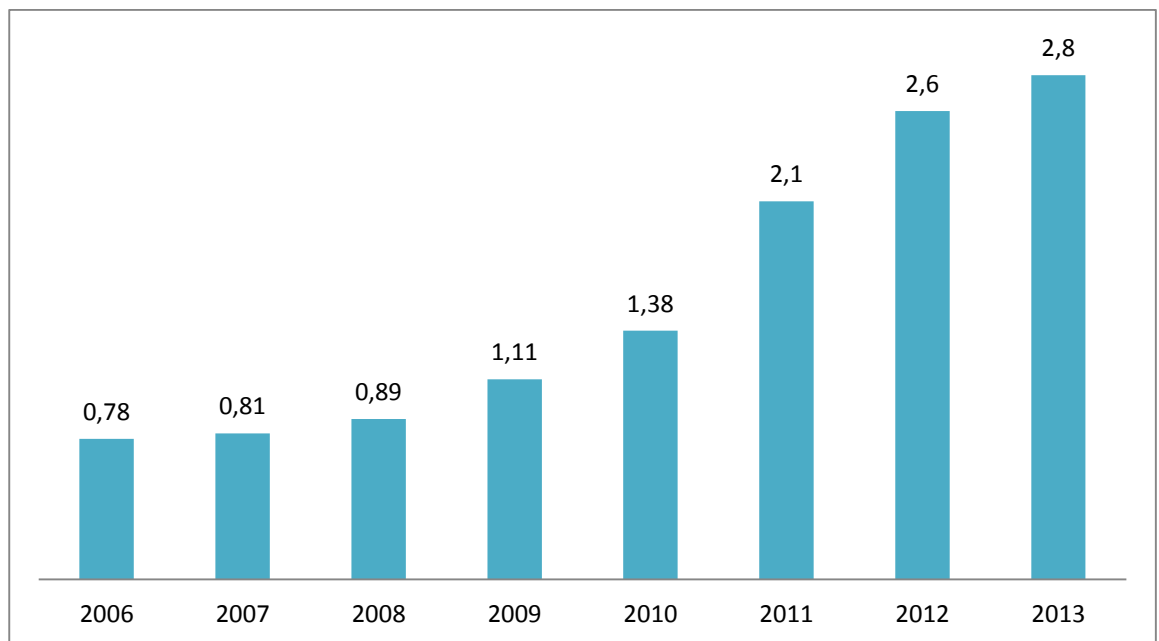
$$\text{CAGR} = \sqrt[7]{\frac{76}{65}} - 1 = 0,023 \text{ arba vidutinis augimas yra } 2,3 \text{ proc.}$$

Todėl galima teigti, kad kredito unijų skaičiaus augimo tempas buvo nedidelis. Tačiau kalbant apie kredito unijų plėtrą, jų skaičius ir skaičiaus augimo tempas nėra svarbiausi rodikliai: svarbu yra ir tai, kaip plečiasi kredito unijų turto dalis visoje veikiančių bankų sistemoje.

Iš duomenų, pateiktų 4 lentelėje, matome, kad nuo 0,78 proc. 2006 metais šis rodiklis padidėjo iki 2,8 proc. 2013 metais. Akivaizdu, jog tai labai maža, nereikšminga dalis. Tačiau jos augimo tempas yra nemažas:

$$\text{CAGR} = \sqrt[7]{\frac{2,8}{0,78}} - 1 = 0,2222 \text{ arba vidutinis augimas buvo } 20,0 \text{ proc. per metus. Tai yra labai geras}$$

rodiklis, matome, kad per analizuojamus metus kredito unijų turto dalis visoje sistemoje padidėjo daugiau kaip 3 kartus.

2 pav. Kredito unijų turto dalies bendroje sistemoje kitimas 2006 – 2013 metais (parengta autoriaus, remiantis Lietuvos banko duomenimis)

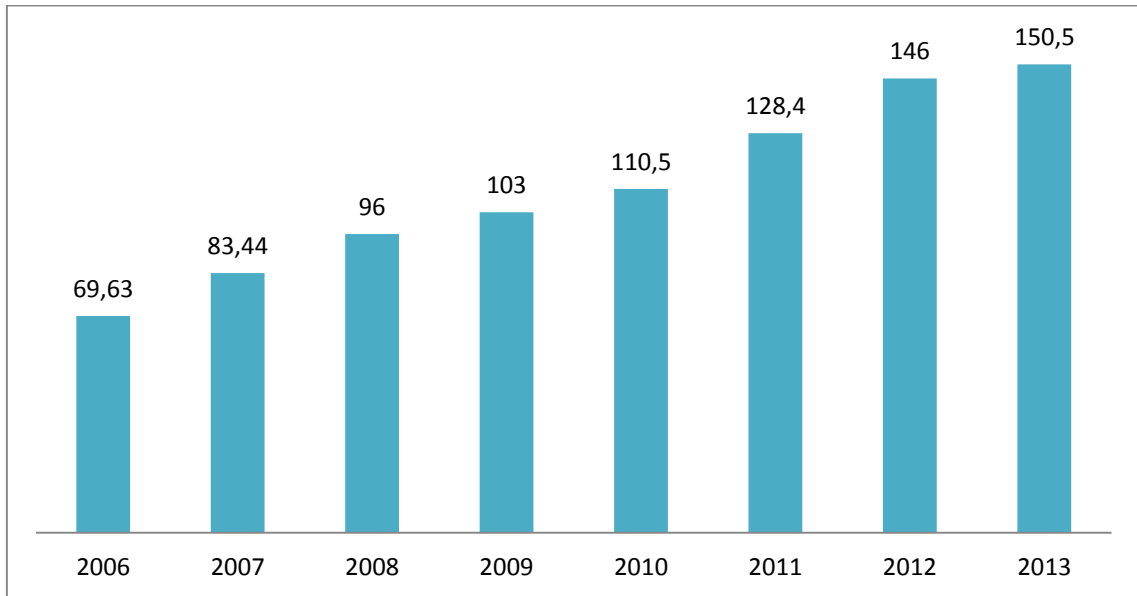
Pažymėtina, kad toks rodiklis viršija prognozuotus ir lauktus rezultatus. J. Igarytės atliktame tyrime (J. Igarytė, 2011) yra nurodoma, kad kredito unijos 2015 metais tikisi rinkos dalies išaugimo iki 3,95 proc., kai tuo tarpu statistinės prognozės rezultatai rodė tik 2 proc. Taigi matome, kad jau 2013 m. pabaigoje buvo pasiektas didesnis rodiklis negu buvo prognozuota statistiškai, todėl visai tikėtina, kad kredito unijų prognozė, gauta atliktos apklausos metu, gali išsipildyti, galbūt, išlaikant dabartinius augimo tempus, realybė gali ir viršyti šiuos lūkesčius. Labiausiai kredito unijų užimama rinkos dalis

išsiplėtė 2009 – 2010 metais. Išskiriamos kelios priežastys, lėmusios tokią sparčią plėtrą: sumažėjęs komercinių bankų aktyvumas, t.y. komerciniams bankams labai sugriežtinus arba visiškai nutraukus paskolų išdavimą, kredito unijos sėkmingai pasinaudojo atsiradusia niša ir išplėtė savo paskolų portfelį pradėjusios teikti finansines paslaugas asmenų, kurių bankai neaptarnavo arba nebeaptarnavo, ratui. Kita priežastis, kuri leido padidinti užimamos rinkos dalį, yra konkurencingos indėlių palūkanų normos. Dėl tam tikrų aukščiau aptartų savo veiklos ypatybių, skirtingos nuo bankų valdymo struktūros, mažų valdymo sąnaudų, kredito unijos gali pasiūlyti savo pajininkams aukštesnes negu bankai indėlių palūkanų normas. Trečia priežastis, lėmusi sparčią veiklos plėtrą, yra pakitusi kredito unijų teikiamų paslaugų kokybė (Statistical Report, 2011).

Yra nuomonių, jog kredito unijų plėtrai įtakos turėjo ir įvykusi banko „Snoras“ griūtis – indėlių draudimo sistema suveikė sėkmingai ir sparčiai, visuomenė patikėjo šia funkcija, ir tokiu būdu atsirado pasitikėjimas ir kitomis finansų rinkos dalyvėmis, kurios draudžia indėlius, t.y. kredito unijomis. Kadangi unijos yra mažesnės, dinamiškesnės, po banko griūties galėjo užimti rinkos dalį arčiau žmonių – konsultuoti juos, teikti smulkias finansines paslaugas. Kaip neigimas dalykas yra akcentuojama tai, kad kredito unijos pradėjo teikti verslo paslaugas (Kredito unijų apžvalga, 2013), o tai unijoms ne visai tinka pagal jų prigimtį ir pagrindinius veiklos principus.

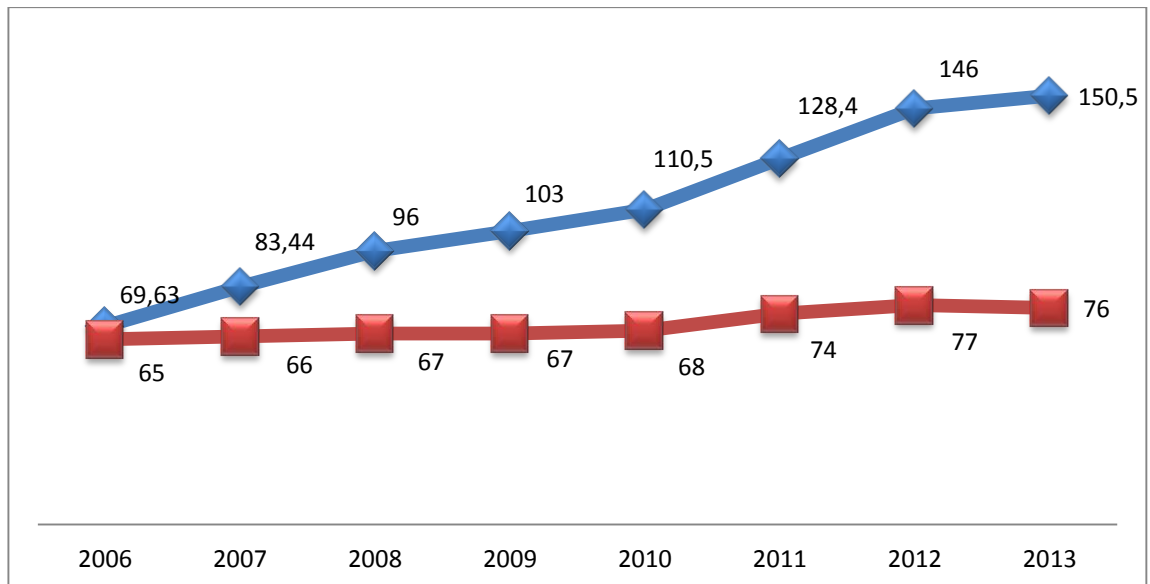
Nors Lietuvoje per analizuojamus metus kredito unijų užimama rinkos dalis augo gana sparčiai, 2013 metais pasiektas 2,8 proc. rodiklis nėra labai didelis, jeigu lyginsime su kitų pasaulio valstybių, kuriose veikia kredito unijos rodikliais, arba su bendru pasaulio rodikliu. Pasaulinė kredito unijų taryba (WOCCU), pateikdama statistinius duomenis apie kredito unijas pasaulyje, skaičiuoja įsiskverbimo laipsnį, kurio, kaip nurodoma 2011 metų statistinėje ataskaitoje, pasaulio šalyse, kurių kredito unijų veiklos duomenis kaupia ir analizuoja WOCCU, vidurkis yra 7,8 proc., kai tuo tarpu tokiose šalyse kaip Airija - 72,2 proc., Kanada – 45,5 proc., JAV – 44,9 proc. Lietuvoje yra nurodomas 5 proc. dydis. Šis rodiklis skaičiuojamas dalinant bendrą kredito unijų narių skaičių iš ekonomiškai aktyvių 15 - 64 metų amžiaus šalies gyventojų. Taigi, Lietuva atsilieka nuo pasaulio bendro vidurkio.

Gana sparčiai per analizuojamą laikotarpį augo ir kredito unijų narių skaičius (3 paveikslas).

3 pav. Kredito unijų narių skaičiaus 2006 – 2013 metais kitimo tendencijos vnt. (parengta autoriaus, remiantis Lietuvos banko duomenimis).

Tačiau jeigu pasižiūrėsime, kaip per analizuojamus metus kito kredito unijų skaičius ir jų narių skaičius, pamatysime, kad narių skaičius augo daug sparčiau ir netgi 2013 metasi sumažėjus kredito unijų skaičiui, narių skaičius išaugo iki 150,5 tūkst. (4 paveikslas).

4 pav. Kredito unijų skaičiaus ir jų narių skaičiaus dinamika 2006 – 2013 metais (parengta autoriaus, remiantis Lietuvos banko duomenimis).

Tam, kad būtų galima pamatyti tikslesnį vaizdą, reikia išanalizuoti ir kitus kredito unijų veiklos rezultatus analizuojamu laikotarpiu.

5 lentelė. Lietuvos kredito unijų sistemos veiklos rodiklių dinamika 2008 – 2014 metais
(parengta autoriaus, remiantis Lietuvos banko duomenimis).

Metai	2008.01.01	2009.01.01	2010.01.01	2011.01.01	2012.01.01	2013.01.01	2014.01.01
Kredito unijų skaičius, vnt.	67	67	67	68	74	77	76
Turtas (aktyvai), mln. Lt.	655,15	794,8	933	1 279,9	1 628,5	2 058,1	2 144,2
Suteiktos paskolos, mln. Lt.	455,311	592,9	599,5	752,1	933,5	1 122,9	1 028,0
Indėliai, mln. Lt.	518,203	596,1	733,8	1 083,5	1 405,8	1 822	1 868,1
Einamųjų metų pelnas (nuostolis), mln. Lt	2,7224	0,7	-5,3	-5,4	-14	-55,1	-38,3

Nagrinėjant pagrindinių kredito unijų veiklos rodiklių dinamiką 2007 – 2013 metais (5 lentelė) matyti, kad kredito unijų valdomas turtas (aktyvai) analizuojamu laikotarpiu didėjo maždaug tolygiai, spartesnis didėjimas pastebimas paskutiniaisiais metais, ir lyginant 2008-01-01 duomenis su 2014-01-01 duomenimis, turimas turtas išaugo beveik 3,3 karto. Lietuvos banko 2013 m. pradžioje pradėti taikyti sugriežtinti veiklos riziką ribojantys normatyvai ir kai kurioms kredito unijoms taikomi veiklos apribojimai lėmė nuosaikesnį kredito unijų augimą – lėčiau augo indėliai ir turtas. Kredito unijų suteiktos paskolos didėjo tolygiai, tik per pastaruosius 2013 metus lyginant su 2012 metais sumažėjo 8 procentais. Tačiau žiūrint į analizuojamą laikotarpį suteiktos paslaugos išaugo 2,2 karto; indėlių taip pat daugėjo: 3,6 karto. Pradedant nuo 2009 metų kredito unijos dirbo nuostolingai, tuo laikotarpiu tai daugiausiai lėmė išaugę specialieji atidėjimai (G. Preidys, 2011). 2013 m. 49 kredito unijos uždirbo 7,7 mln. Lt pelno, tačiau 26 kredito unijos dirbo nuostolingai ir patyrė 46 mln. Lt nuostolių, nulėmusių nuostolingą kredito unijų sistemos veiklą – patirta 38,3 mln. Lt nuostolių (2012 m. patirti nuostoliai sudarė 60,1 mln. Lt). Didžiausią nuostolį (32,4 mln. Lt) patyrė kredito unija „Vilniaus taupomoji kasa“, kurios veiklos licenciją, kaip minėta, Lietuvos banko valdyba 2014 m. sausio mėn. atšaukė. Didžiausias patirtas kredito unijų nuostolis buvo 2012 metais – tai blogiausias rodiklis nuo kredito unijų veiklos pradžios 1995 metais, kuris sudarė 60,10 mln. Lt. Tačiau eliminavus kredito unijos

„Vilniaus taupomoji kasa“ (32,4mln. Lt) patirtus nuostolius, kredito unijų veiklos rezultatas būtų 6mln. Lt pelnas (Kredito unijų apžvalga, 2013).¹⁰

Lietuvos bankas pažymi, kad nuostolingą 2012 metų kredito unijų veiklą nulėmė patirtos paskolų vertės sumažėjimo išlaidos (80 mln. Lt). Padidėjusios grynujų palūkanų pajamos nuostolį sumažino. Nuo metų pradžios kredito unijos uždirbo 6,3 mln. Lt (11,6 proc.) grynujų pajamų daugiau negu 2011 metais.

Kredito unijos, turėdamos ribotas galimybes plėsti teikiamų paslaugų spektrą, indėlininkams yra patrauklios dėl siūlomų didesnių negu banko palūkanų normų. Įvertinant didelį indėlių palūkanų normų skirtumą, indėlininkai per 2012 metus dar padidino kredito unijų indėlių portfelį: augimas per 2012 metus sudarė beveik 30 procentų ir 2013-01-01 sudarė 1,8 mlrd. Lt, arba 96,4 proc. kredito unijų sistemos įsipareigojimų. Fizinį asmenų indėliai 2012 metais sudarė 97,2 proc. visų indėlių.

Lietuvos banko nuomone, nors visi indėliai yra apdrausti pagal Lietuvos Respublikos indėlių ir įsipareigojimų investuotojams draudimo įstatymą, tačiau kiekvienas kredito unijos indėlininkas, kartu būdamas ir unijos nariu – pajininku, turėtų aktyviau dalyvauti kredito unijos veikloje priimant finansinius ir kitus sprendimus, domėtis kredito unijos veiklos perspektyvomis.

Analizuojamu laikotarpiu Lietuvoje galima stebėti ir kredito unijų stambėjimo tendenciją. Ilgą laiką daugiausiai turto valdė Panevėžio kredito unija, tačiau nuo 2009 metų šiuo atžvilgiu pirmoje vietoje buvo Vilniaus taupomoji kasa, kurios turtas 2013-01-01 sudarė 17,9 proc. visų kredito unijų turto. Dešimties stambiausių kredito unijų turtas, 2013-01-01 duomenimis, sudarė daugiau kaip pusę visų kredito unijų turto.

Kredito unijų turto struktūros kitimą 2007 – 2013 metais matome iš duomenų, pateikiamų 6 lentelėje.

6 lentelė. Lietuvos kredito unijų turto struktūra 2007 – 2013 metais (parengta autoriaus, remiantis Lietuvos banko duomenimis).

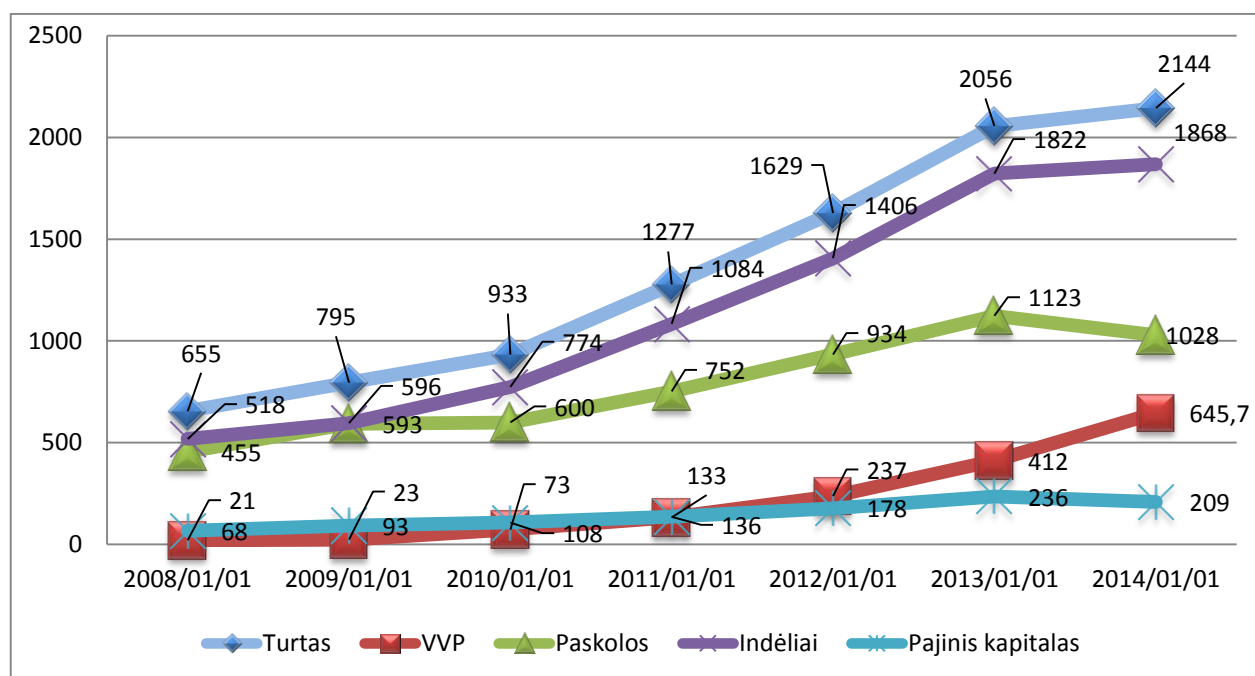
Metai	2008.01.01	2009.01.01	2010.01.01	2011.01.01	2012.01.01	2013.01.01	2014.01.01
Turtas, mln. Lt	655,2	794,8	933	1276,9	1628,5	2055,8	2 144,2
Lėšos bankuose, mln. Lt	-	-	-	60,7	44,8	80,6	30,4

6 lentelės tęsinys kitame puslapyje

¹⁰https://www.lb.lt/kredito_uniju_ir_lietuvos_centrines_kredito_unijos_veikla_2013_m

Lėšos CKU, mln. Lt	-	-	-	276,5	312,9	310,2	292,2
VVP, mln. Lt	20,7	23,3	73,2	133,1	237,3	412,4	645,7
Paskolos, mln. Lt	455,3	592,9	599,5	752,1	933,5	1122,9	1 028,0
Indėliai, mln. Lt	518,2	596,1	773,8	1083,5	1405,8	1822	1 868,1
Pajinis kapitalas, mln. Lt	67,7	92,5	108	135,8	177,8	236,2	208,7

Iš 6 lentelėje pateikiamų duomenų matyti, jog kredito unijų turtas augo gana sparčiai per visą analizuojamą laikotarpį, nuo 2011 m. Lietuvos bankas pateikia duomenis, kiek kredito unijos turi lėšų bankuose ir CKU. Plėtėsi taip pat ir paskolų portfelis, ir indėliai, augo ir pajinis kapitalas. Tam tikrą lūžio tašką galima įžvelgti 2010 metais, t.y. per 2009 metus, iki tol rodikliai didėję daugmaž tolygiai, pradeda kilti daug sparčiau.

5 pav. Kredito unijų turto, VVP, paskolų, indėlių ir pajinio kapitalo dinamika 2007 – 2013 metais (parengta autoriaus, remiantis Lietuvos banko duomenimis).

Pati turto struktūra per analizuojamus metus kito nedaug. Pažymėtina tai, kad kredito unijos, siekdamos sukaupti aukštos kokybės likvidųjį turtą, reikalingą padengimo likvidžiuoju turto

reikalavimo vykdymo užtikrinimui nuo 2013-01-01, didino investicijas į VVP, kurios 2014-01-01 sudarė 645,7 mln. Lt, o tai yra 30,11 proc. kredito unijų turto. Kaip šis rodiklis kito per visus analizuojamus metus, matome iš duomenų, pateiktų 7 lentelėje.

7 lentelė. VVP dalis kredito unijų turte (%) 2007 - 2013 metais (parengta autoriaus, remiantis Lietuvos banko duomenimis).

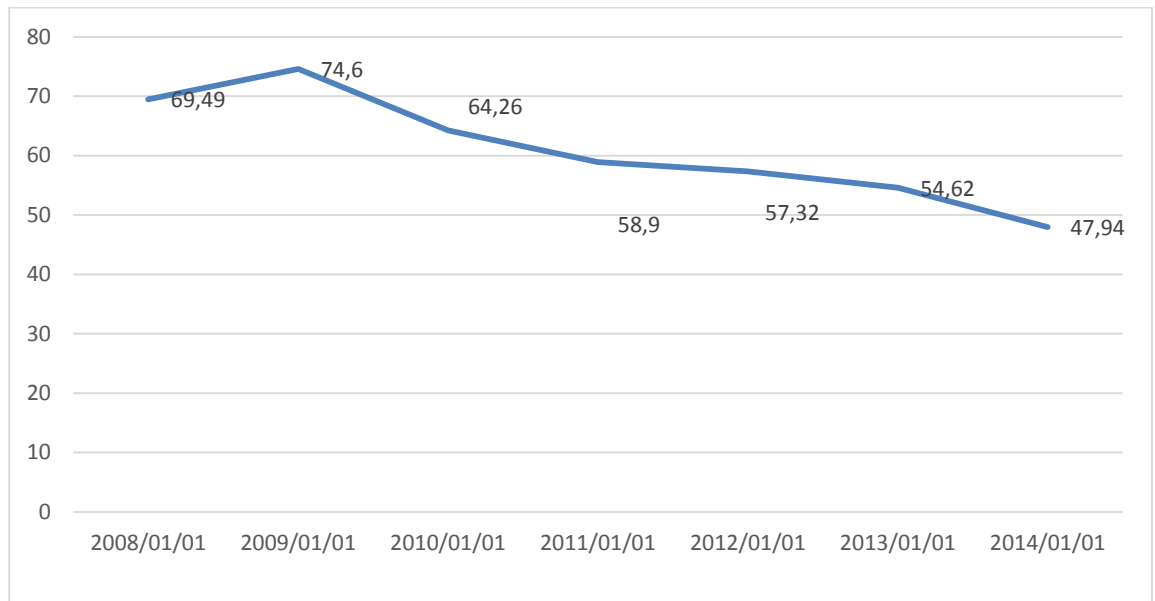
Metai	2008.01.01	2009.01.01	2010.01.01	2011.01.01	2012.01.01	2013.01.01	2014.01.01
Turtas, mln. Lt	655,2	794,8	933	1276,9	1628,5	2055,8	2 144,2
VVP, mln. Lt	20,7	23,3	73,2	133,1	237,3	412,4	645,7
Dalis turte (%)	3,16	2,93	7,85	10,42	14,57	20,06	30,11

Kredito unijoms didinant investicijas į VVP, lėšos, laikomos bankuose ir LCKU, mažėjo ir metų pabaigoje sudarė 15 proc. viso kredito unijų turto. Reikšmingiausią kredito unijų turto dalį per visą analizuojamą laikotarpį sudarė paskolos, kurios pastaruoju metu mažėja. Jų kitimo lygis nurodomas 8 lentelė.

8 lentelė. Paskolų dalis (%) kredito unijų turte 2007 – 2013 metais (parengė autorius, remiantis Lietuvos banko duomenimis).

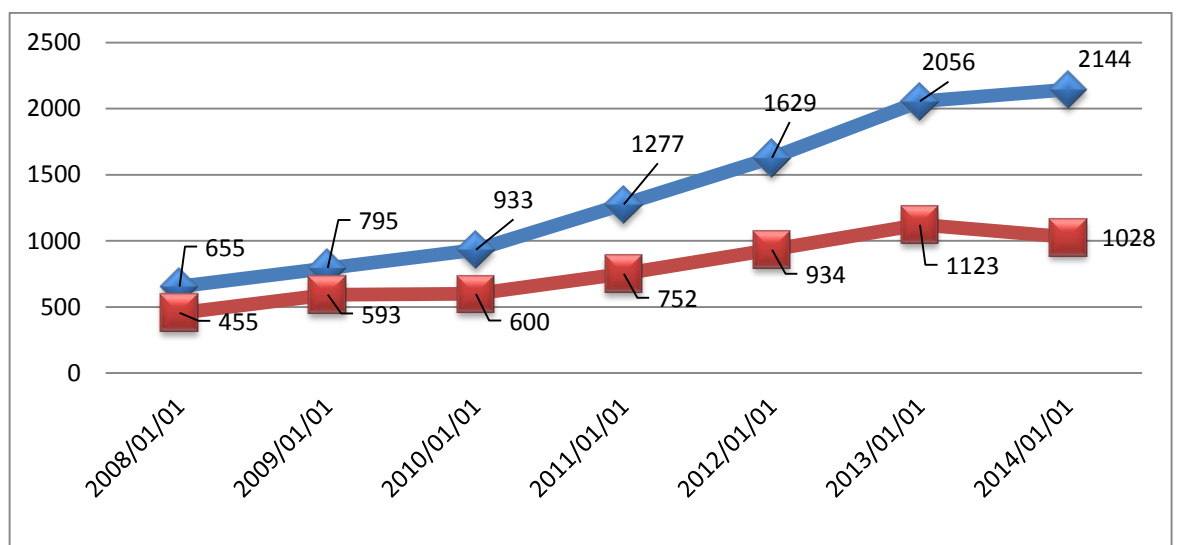
Metai	2008.01.01	2009.01.01	2010.01.01	2011.01.01	2012.01.01	2013.01.01	2014.01.01
Turtas, mln. Lt	655,2	794,8	933	1276,9	1628,5	2055,8	2 144,2
Paskolos, mln. Lt	455,3	592,9	599,5	752,1	933,5	1122,9	1 028,0
Turto dalis (%)	69,49	74,6	64,26	58,9	57,32	54,62	47,94

Tačiau per visą analizuojamą laikotarpį ši dalis kito netolygiai (6 paveikslas).

6 pav. Kredito unijų paskolų dalis turte (%) 2007 – 2013 metais (parengta autoriaus, remiantis Lietuvos banko duomenimis).

6 paveiksle matome, jog nuo 2009 m. kredito unijų turtas didėjo sparčiau negu išduodamos paskolos (iki 2009 m. buvo atvirkščiai).

7 pav. Kredito unijų turto ir paskolų kitimo tendencija 2007 – 2013 metais (parengta autoriaus, remiantis Lietuvos banko duomenimis).

Lietuvos bankas nurodo, jog kredito unijų sektoriuje paskolų portfelio kokybę apibūdinantys rodikliai yra geresni nei bankų sistemoje, tačiau analizuojant atskirų kredito unijų veiklą, pastebima, kad suteiktų paskolų susigrąžinimo galimybės vertinamos nepakankamai konservatyviai. 2014-01-01 duomenimis specialieji atidėjiniai paskoloms sudarė 62,7 mln. Lt, o specialiųjų atidėjinių paskoloms ir paskolų santykis sudarė 5,8 proc.

9 lentelė. Specialieji atidėjiniai paskoloms ir specialiujų atidėjinių paskolų santykis 2007 – 2013 metais (parengta autoriaus, remiantis Lietuvos banko duomenimis).

Metai	2008.01.01	2009.01.01	2010.01.01	2011.01.01	2012.01.01	2013.01.01	2014.01.01
Spec. atidėjiniai paskoloms, mln. Lt	1,65	5,2	8,7	14,3	28,6	80,2	62,7
Spec. atid. pask. ir paskolų santykis (%)	0,36%	0,88%	1,45%	1,90%	3,06%	6,70%	5,80%

Taigi, nors per visą analizuojamą laikotarpį stebimas paskolų kokybės rodiklių blogėjimas, tačiau 2014.01.01 metų duomenimis, kaip minėta aukščiau, Lietuvos bankui 2013 m. panaikinus licencijas trejoms unijoms, rodikliai pagerėjo.

2.3. Kredito unijų steigimas, teisiniai aspektai

Kredito unija – kredito įstaiga, kuri tenkina savo narių ūkinius ir socialinius poreikius ir turi licenciją verstis, ir verčiasi indėlių ir kitų gražintinų lėšų priėmimu iš Lietuvos Respublikos Kredito unijų įstatyme nustatytų neprofesionalių rinkos dalyvių ir jų skolinimu, taip pat turi teisę verstis kitų įstatyme nustatytų finansinių paslaugų teikimu šio įstatymo nustatytiems asmenims ir prisiima su tuo susijusią riziką bei atsakomybę.¹¹Kadangi kredito unijos steigiamos tam tikros socialinės grupės narių ar tam tikroje teritorijoje gyvenančių asmenų, tai nariai dažniausiai yra pažįstami ar tarpusavyje susiję asmenys, kurie gerai žino bendruomenės problemas. Kita vertus, tai sudaro sąlygas kredito unijos nariams teikiamas paslaugas priartinti prie klientų ir netgi jas individualizuoti.

Kredito unijos steigiamos dviem principais:

1. Socialiniu, kai tam tikros socialinės grupės nariai jungiasi į vieną grupę: švietimo įstaigų darbuotojai, akademinės visuomenės nariai, medikai ir kt.
2. Teritoriniu, jei nariai nuolat gyvena, dirba ar mokosi tam tikroje šalies teritorijoje.

Kredito uniją gali steigti tik fiziniai asmenys, jų negali būti mažiau nei 5 steigėjai. Iki steigiamojo susirinkimo turi būti sukauptas minimalus pajinis kapitalas ir apmokėti ne mažiau kaip 50 asmenų pajai. Minimali kredito unijos nario fizinio asmens piniginė įmoka, vadinama pajumi, yra 100 Lt, juridinio asmens – 1000 Lt. Kredito unijos savo įstatuose gali numatyti ir didesnę minimalų pajaus dydį. Vienos kredito unijos minimalus pajinis kapitalas negali būti mažesnis kaip 15 000 Lt.

¹¹<http://www.infolex.lt/ta/6747#Xb485d4f745cb49aa8bbe2b0a0dbea0f2>

Remiantis 2014 metų kredito unijų įstatymo pataisomis, kredito unijos steigiamos tik neribotam laikui, kredito unija gali būti įsteigta tik priežiūros institucijai išdavus licenciją, kredito unijos gali būti steigiamos remiantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso, Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymo, ir, jei Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymas nenustato kitaip, Lietuvos Respublikos kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) įstatymo nustatyta tvarka.

Kredito unijos steigėjai privalo sušaukti steigiamąjį susirinkimą ne vėliau kaip per 60 dienų nuo steigimo sutarties pasirašymo dienos. Steigiamasis susirinkimas svarsto ir tvirtina kredito unijos įstatus, renka valdymo organų narius ir revizorius, tvirtina steigimo ataskaitą ir sprendžia kitus išskylančius klausimus. Jei per 60 dienų nesušauiamas steigiamasis susirinkimas, pajininkai atleidžiami nuo įsipareigojimų kredito unijai ir gali reikalauti gražinti jų įmokėtas įmokas.

Steigiant kredito uniją, steigimo sutartyje turi būti nurodyti šie rekvizitai:

1. steigėjai ir jų adresai;
2. kredito unijos pavadinimas;
3. buveinė;
4. steigėjų teisės ir pareigos;
5. minimalus piniginis pajaus dydis;
6. stojamasis mokestis;
7. ginčų tarp sprendėjų sprendimo tvarka.(E. Bikas, 2013, p.221)

Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatyme nusakoma, kad kredito unijos valdymo organai yra:

- ✓ visuotinis narių susirinkimas;
- ✓ stebėtojų taryba;
- ✓ valdyba;
- ✓ administracijos vadovas;
- ✓ paskolų komitetas

Visi kredito unijos valdymo organai yra renkami visuotinio narių susirinkimo metu iš esamų kredito unijos narių. Galima teigti, kad prie kreditavimo sistemos veiklos ir jos sprendimų gali prisidėti visi kredito unijos nariai.

Svarbiausi klausimai susiję su kredito unijų veikla, yra sprendžiami visuotinių narių susirinkimų metu. Stebėtojų taryba - unijos veikos teisėtumą prižiūrintis kontrolės organas. Ji yra renkama visuotinio narių susirinkimo metu, kandidatams į tarybą turi teisę siūlyti visi kredito unijos nariai. Valdyba - vykdomasis kredito unijos organas. Valdybos narius pirmininką renka visuotinis narių susirinkimas. Kredito unijos valdyba, remdamasi visuotinio narių susirinkimo sprendimu,

sudaro kredito unijos administraciją, į kurią įeina kredito unijos administracijos vadovas, vyriausiasis buhalteris ir kiti valdymo funkcijas atliekantys darbuotojai. Administracijos vadovas organizuoja ir vykdo kredito unijos ūkinę finansinę veiklą, ją renka ir atšaukia valdyba. Paskolų komitetas skiriamas visuotinio narių susirinkimo. Šis komitetas nagrinėja unijos narių paraiškas dėl paskolų skyrimo. Jis sprendžia ar nario prašoma paskola atitinka kredito unijos įstatuose nustatytą paskirtį, numato išmokėjimo ir grąžinimo sąlygas bei tvarką ir teikia pasiūlymus šiais klausimais unijos valdybai. Paskolų komitetas kredito unijoje yra privalomas, be šio komiteto gali veikti ir kiti komitetai, pavyzdžiui, aktyvų ir pasyvų valdymo komitetas ir kt. Kai kredito unijos turtas yra mažesnis negu 10 milijonų litų, kredito unijoje privalo būti renkama revizijos komisija (revizorius). Kai kredito unijos turtas pasiekia 10 milijonų litų ar daugiau, kredito unijoje turi būti atliekamas nepriklausomas auditas. Pagrindinė revizoriaus veikla yra kredito unijos finansinės ir ūkinės veiklos kontrolė, jos ataskaitos reikimas visuotiniam narių susirinkimui ir pranešimas apie rastus pažeidimus. (E. Bikas, 2013)

Kredito unijos kapitalą sudaro nuosavas kapitalas ir skolintas kapitalas. Kredito unijos kapitalo formavimo reikalavimus gali nustatyti priežiūros institucijos teisės aktai. Kredito unijos nuosavą kapitalą sudaro:

- 1) pajinis kapitalas;
- 2) atsargos kapitalas;
- 3) praėjusių metų nepaskirstytas pelnas (nuostoliai);
- 4) privalomasis rezervas arba rezervinis kapitalas;
- 5) ilgalaikio materialiojo turto perkainojimo rezervas;
- 6) einamųjų metų nepaskirstytas pelnas (nuostoliai);
- 7) kiti rezervai.

Jeigu kredito unijos nuosavas kapitalas tapo mažesnis kaip 1/2 pajinio kapitalo, kredito unijos administracijos vadovas nedelsdamas privalo informuoti valdybą, o valdyba ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo dienos, kurią sužinojo ar turėjo sužinoti apie susidariusią padėtį, privalo sušaukti kredito unijos visuotinį narių susirinkimą, kuris turi svarstyti klausimus dėl sprendimo. Tokia susidariusi padėtis kredito unijoje turi būti ištaisyta ne vėliau kaip per 6 mėnesius nuo dienos, kurią valdyba sužinojo ar turėjo sužinoti apie susidariusią padėtį.

Kredito unijų įstatyme reglamentuojama, kad kredito unijos pajinį kapitalą sudaro visų kredito unijos pajinių įnašų vertė. Pajiniai įnašai gali būti tik piniginės įmokos, o pajinio įnašo dydis negali

būti mažesnis kaip 100 litų. Neatsižvelgiant į turimų pajų skaičių, visi nariai turi po vieną balsą visuotiniame narių susirinkime.

Atsargos kapitalas sudaromas iš kredito unijos narių papildomų įnašų, atsiskaitymų iš kredito unijos pelno ir kitų lėšų. Jo paskirtis - garantuoti kredito unijos finansinį stabilumą ir gali būti panaudojamas tik kredito unijos veiklos nuostoliams padengti.

Privalomasis rezervas arba rezervinis kapitalas sudaromas iš kredito unijos grynojo pelno atskaitymų. Atskaitymai yra privalomi ir negali būti mažesni kaip 20 procentų kredito unijos grynojo pelno, iki privalomasis rezervas arba rezervinis kapitalas sudarys 1/5 kredito unijos nuosavo kapitalo.

Kiti kredito unijos rezervai - rezervai, kurių sudarymas ir naudojimas numatytas kredito unijos įstatuose. (E. Bikas, 2013)

Kredito unijos teisinė forma gali būti tik kooperatinė bendrovė ir privalo turėti centrinio banko licenciją, kuri suteikia teisę teikti licencines finansines paslaugas. Kredito unijos gali teikti licencines ir nelicencines paslaugas.

Licencinės finansinės paslaugos, kurias gali teikti kredito unijos:

- ✓ Indėlių ir kitų gražintinų lėšų priėmimas iš neprofesionalių rinkos dalyvių;
- ✓ Nustatyto mokėjimo paslaugos;
- ✓ Valiutos keitimas;

Nelicencinės finansinės paslaugos, kurias gali teikti kredito unijos:

- ✓ Indėlių ir kitų gražintinų lėšų priėmimas;
- ✓ Skolinimas (įskaitant hipotetines paskolas);
- ✓ Kelionių čekių, vekselių ir kitų mokėjimo priemonių administravimas;
- ✓ Finansinių laidavimų ir finansinių garantijų suteikimas;
- ✓ Finansinis tarpininkavimas;
- ✓ Pinigų tvarkymas;
- ✓ Informacijos ir konsultacijų teikimas;
- ✓ Seifo kamerų nuoma;
- ✓ Valiutos keitimas.

2012 metų pradžioje veiklą pradėjęs naujas Lietuvos banko padalinys – Priežiūros tarnyba prižiūri komercinius bankus ir kitas kredito bei mokėjimų įstaigas, vertybinių popierių ir draudimo rinkas, įskaitant kredito unijas, šis padalinys nagrinėja vartotojų bei finansų įstaigų ginčus. Šias funkcijas iki tol atliko likviduojamos Vertybinių popierių ir Draudimo priežiūros komisijos, Lietuvos banko Kredito įstaigų priežiūros departamentas. Už vartotojų ir finansų institucijų ginčų nagrinėjimą buvo atsakingos Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba bei Draudimo priežiūros komisija.

Lietuvos bankas vykdo nuolatinę kredito unijų būklės analizę, vertina jų veiklą, kontroliuoja, kaip vykdomi veiklos riziką ribojantys normatyvai ar kiti reikalavimai, analizuoja kredito unijų veiklos rodiklius bei tendencijas, suteikia kredito unijoms veiklos licencijas, leidimus, sutikimus. Be to, Lietuvos bankas nagrinėja vartotojų bei prižiūrimų įstaigų tarpusavio ginčus ir teikia rekomendacijas, kaip, Lietuvos banko nuomone, turėtų būti išspręstas konkretus ginčas tarp vartotojo ir kredito unijos.

Vienas iš reikšmingiausių žingsnių buvo Lietuvos Centrinės kredito unijos. Lietuvos Respublikos Centrinės kredito unijos įstatymas nustato, kad Centrinės kredito unijos minimalus kapitalas turi būti 1 mln. eurų, ji privalo užtikrinti, kad visa kredito unijų sistema atitiktų Europos Sąjungos (toliau – ES) direktyvų reikalavimus. Todėl įkūrus Centrinę kredito uniją buvo įsteigtas kredito unijų stabilizavimo fondas, kurio paskirtis – užtikrinti kredito unijų mokumą. Tuo pačiu buvo atsisakyta minimalaus kapitalo reikalavimo atskiroms kredito unijoms.

Atsižvelgiant į tai 2000 metais buvo priimtos Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymo pataisos, kurios leido išplėsti kredito unijų veiklos galimybes. Kredito unijų nariais dabar jau turėjo galimybę tapti ir mažos bei vidurinės įmonės, minimalaus pajaus dydis sumažintas nuo 86.89 eurų (300 Lt) iki 28.96eurų (100 Lt), suteikta išimtis dėl minimalaus kapitalo dydžio pagal ES direktyvą Nr. 2000/12/EB (Europos Parlamento ir tarybos direktyva, 2000). Tais pačiais metais buvo priimtas ir Lietuvos Centrinės kredito unijos įstatymas bei Lietuvos gyventojų indėlių draudimo įstatymo pataisos, kuriomis kredito unijos buvo įtrauktos į indėlių ir investicijų draudimo fondą, o tai sudarė prielaidas didesniai pasitikėjimui šia veiklos forma ir spartesnei kredito unijų plėtrai.

2008 metais įstatymas vėl buvo keistas, kadangi tuo metu buvęs teisinis reguliavimas neatitiko modernių Europos ir pasaulinių reikalavimų ir nesudarė sąlygų finansinių paslaugų plėtrai. Šiuo įstatymu buvo detalčiau reglamentuota licencijos išdavimo kredito unijoms tvarka, praplėstas asmenų, iš kurių unija gali priimti indėlius ir kitas gražintinas lėšas, ratas, pateikiamas išsamus sąrašas finansinių paslaugų, kurias gali teikti kredito unijos (LR kredito unijų įstatymas, 2007).

Nuo pat kredito unijų kūrimosi Lietuvoje pradžios nebuvo skiriama pakankamai dėmesio kitiems dviem ne mažiau svarbiems veiksniams, kurie turėjo įtakos kredito unijų plėtrai: situacinei lyderystei ir profesionalizacijai. Iš vienos pusės, pačios kredito unijos daug dėmesio skiria darbuotojų ir vadovų mokymams, kad pagilintų žinias apie kooperacijos principus ir vertytes bei kredito unijų, kaip kooperatinės bankininkystės, pranašumus, kadangi per keletą metų nuolat augant kredito unijų skaičiui, didėjo poreikis tiek darbuotojų, tiek kompetentingų vadovų, iš dalies dėl objektyvių priežasčių nebuvo galima užtikrinti tinkamo jų kompetencijos lygio. Atsižvelgiant į tai buvo sugriežtinti reikalavimai asmenims, ketinantiems tapti kredito unijų vadovais. Leidimo tapti kredito unijos vadovu išdavimo taisyklės buvo patvirtintos Lietuvos banko valdybos 2008 m. gruodžio 16 d. nutarimu Nr. 195, o 2012 m. lapkričio 1 d. įsigaliojo nauja šių taisyklių redakcija. Taisyklės nustato,

jog asmenys, norintys tapti kredito unijų vadovais turi atitikti tam tikrus minimalius nustatytus reikalavimus, t.y., pvz., kredito unijos administracijos vadovas turi turėti aukštojo mokslo kvalifikaciją ir ne mažesnę kaip 3 metų per paskutinius praėjusius 5 metus nepertraukiamą vadovavimo (buvimo vadovu, jo pavaduotoju arba valdybos nariu) Lietuvos banko įstatymo 42 str. 1 d. nurodyta finansų rinkos dalyviui arba jo filialui darbo patirtį. Taisyklės taip pat nustato, jog išimtiniais atvejais vadovu gali būti renkamas ir asmuo neatitinkantis nustatytų reikalavimų. Tačiau tokiu atveju turi pateikti argumentuotą paaiškinimą, patvirtinantį, kad numatomo rinkti kredito unijos vadovu asmens kvalifikacijos ir patirties pakanka, kad renkamas asmuo galėtų tinkamai eiti šias pareigas, ir sprendimą šį asmenį rinkti kredito unijos vadovu pagrindžiančius motyvus. Lietuvos bankas išduoda leidimą tik tam asmeniui, kuris išlaiko Lietuvos banko prižiūrimo finansų rinkos dalyvio vadovo kvalifikacijos ir patirties egzaminą. Taip pat yra nustatytas sąrašas teisės aktų, iš kurių ruošiami klausimai kredito unijų vadovų egzaminavimui priežiūros institucijoje.

Griežtesni kredito unijų vadovų kvalifikacijos ir patirties reikalavimai buvo nustatyti atsižvelgiant į tai, kad kredito unijoms už riziką ribojančių ir kitų reikalavimų pažeidimus pritaikoma daug poveikio priemonių, ir tai liudija akivaizdžiai kai kurių kredito unijų vadovų kompetencijos stoką. Todėl Lietuvos bankas, siekdamas užtikrinti atsakingesnę indėlininkų pinigais disponuojančių kredito unijų valdymą, ir pakėlė kvalifikacijos ir patirties kartelę kredito unijų vadovams.

3. KREDITO UNIJŲ GALIMOS RIZIKOS, RIZIKŲ VALDYMO ELEMENTAI

Šiame darbo skyriuje aptariamos pagrindinės rizikos, su kuriomis kredito unijos susiduria savo veikloje, pateikiama veiksnių, didinančių kredito unijų riziką, aprašoma atlikta kredito unijų rizikos analizė.

3.1. Kredito unijų rizikos

Kredito unijos savo veikloje gali susidurti su įvairaus pobūdžio rizikomis, todėl svarbu analizuoti ne tik pagrindinę – kredito riziką, kuri kaip reikšmingiausia nurodoma Bazelio bankų priežiūros komiteto 1997 metais patvirtintuose „Pagrindiniuose efektyvios bankų priežiūros principuose“. Šie principai įtvirtina tai, kad banke kylančios rizikos turi būti pripažintos, prižiūrimos ir kontroliuojamos; turi būti vykdomi riziką ribojantys normatyvai, įskaitant kapitalo pakankamumo, likvidumo, maksimalios paskolos sumos vienam skolininkui ir kt. (F. Jasevičienė, 2000).

Lietuvos banko Priežiūros tarnyba, analizuodama kredito unijų veiklą ir atlikusi jų patikrinimus, nustatė, kad pagrindinės problemos kredito unijų veikloje kyla dėl nepakankamo vidaus kontrolės ir rizikos valdymo organizavimo bei dėl nekonservatyvios kreditavimo politikos ir nepakankamo dėmesio paskolų vertinimui ir valdymui. Kadangi kredito unijos yra pakankamai mažos kredito įstaigos, prieita prie išvados, kad joms turėtų būti nustatytos išsamios, jų veiklos specifikai pritaikytos rizikos valdymo procedūros ir reikalavimai.

Bankų, kredito unijų ir kitų kredito įstaigų prisiimamos rizikos tiesiogiai priklauso nuo atliekamų operacijų bei paslaugų spektro. Literatūroje dažniausiai yra išskiriamos rinkos, operacinė ir kredito rizika (R. Špicas, 2012). Operacinė rizika yra suprantama kaip rizika patirti tiesioginius ir netiesioginius nuostolius dėl neteisingai suprojektuotų ar nesuderintų verslo procesų, vykdomos neefektyvios vidaus kontrolės, techninių gedimų, nesankcionuotų personalo veiksmų ir išorinių poveikių. Lietuvos bankas valdybos nutarime „Dėl kapitalo pakankamumo skaičiavimo bendrųjų nuostatų“ (Lietuvos banko nutarimas, 2006) operacinę riziką apibrėžia kaip riziką patirti nuostolių dėl netinkamų arba neįgyvendinamų vidaus kontrolės procesų, darbuotojų klaidų ar neteisėtų veiksmų, informacinių sistemų veiklos sutrikimų arba išorės įvykių įtakos.

Rinkos rizika yra suprantama kaip netekimo rizika, kurią prisiima rinkos dalyvis dėl galimos turimų aktyvų rinkos dalies pasikeitimo. Tai rizika, kad rinkos kainų pokyčiai neigiamai paveiks kredito unijos pajamingumą arba kapitalo rinkos vertę. Ši rizika apima tokias rizikas, kaip užsienio valiutų rizika, palūkanų normos rizika, nuosavybės vertybinių popierių kainos rizika, sandorio šalies rizika, biržinių prekių rizika.

Rinkos rizika - tai rizika, kuri įvertina, kad finansinių priemonių būsimųjų pinigų srautų tikroji vertė gali svyruoti kintant rinkos kainoms. Galimi rinkos rizikos pokyčiai nustatomi įvertinant kiekvienos jos sudedamosios dalies, t.y. palūkanų normos rizikos, užsienio valiutų rizikos ir kt. rizikų, kurias apima rinkos rizika, poveikius. Rinkos rizikai vertinti yra naudojama scenarijaus analizė. Atliekant šią analizę naudojamas standartinis, labiausiai tikėtinas ir blogiausias scenarijus. Scenarijų analizė apima vienu metu vykstančių keleto rizikos faktorių pokyčių įvertinimą ir atspindi įvykius, kurie galimi ateityje. Ši analizė grindžiama praeities įvykiais, kurie darė reikšmingą poveikį rinkai, arba tikėtinais, spėjamais įvykiais, kurie gali įvykti rinkoje ateityje.

Skaičiuojant palūkanų normų svyravimo poveikį pelnui ir nuosavybei yra įvertinami palūkanų normos svyravimams jautrūs balanso turto ir įsipareigojimų straipsniai pagal terminus iki vienerių metų, išskyrus tuos turto ir įsipareigojimų straipsnius, kurių palūkanų norma yra fiksuota ir peržiūrima ne dažniau kaip 1 kartą per kalendorinius metus.

Kredito rizikos vertinimas (valdymas) kredito unijoje turės būti organizuojamas įdiegiant veiksmingą kredito rizikos valdymo sistemą, kuri turės apimti kredito rizikos prisiėmimo ir valdymo reglamentavimą, kredito rizikos limitų sistemą, kitas kredito rizikos valdymo priemones bei procedūras, kredito rizikos valdymo vidaus kontrolę ir vidaus auditą. Nuostatuose išsamiai suformuluoti paskolų išdavimo ir paskolų rizikos vertinimo reikalavimai, pagal kuriuos kredito unija turės laikytis nustatyto paskolų išdavimo ir paskolų gavėjų vertinimo. Kadangi kredito rizika yra pagrindinė kredito unijų veiklos rizikos rūšis, nustatyta, kokia turi būti paskolos bylos struktūra, kokie dokumentai privalo būti paskolos byloje. Kredito unijoms nustatytas reikalavimas sukurti paskolų rizikos nuolatinio stebėjimo sistemą. Be to, reikės aiškiai apibrėžti, kaip kredito unijoje organizuojamas ir kontroliuojamas įkeisto turto vertinimo procesas. Griežtesnė turto vertinimo tvarka turėtų užtikrinti geresnę paskolų užtikrinimo priemonių kokybę, o kartu ir paskolų portfelio kokybę.

Likvidumo rizikos valdymo srityje kredito unijos turės įdiegti veiksmingą likvidumo rizikos valdymo sistemą, apimančią likvidumo rizikos prisiėmimo ir valdymo reglamentavimą, likvidumo rizikos vertinimo sistemą, likvidumo rizikos valdymo priemones ir procedūras, likvidumo rizikos valdymo vidaus kontrolę ir vidaus auditą. Atsižvelgiant į kredito unijų veiklos specifiką, joms rekomenduojama taikyti atitinkamų limitų sistemą, vertinti pinigų srautų ir turto bei įsipareigojimų struktūros įtaką unijų likvidumui.

Valdydama operacinę riziką, kredito unija privalės vertinti riziką, kuri gali atsirasti dėl darbuotojų veiksmų ir procesų bei išorės veiksnių. Be to, operacinės rizikos valdymo sistemoje turės būti įvertinta rizika, būdinga visiems kredito unijai reikšmingiems produktams, veiklai, procesams ir sistemoms.

Šiandien patvirtintų Kredito unijų vidaus kontrolės ir rizikos vertinimo (valdymo) organizavimo nuostatoms įsigaliojus nuo 2014 m. gegužės 1 d. Nuostatai yra taikomi atsižvelgus į kredito unijos veiklos mastą ir pobūdį, prisiimamą riziką bei atliekamas operacijas.¹²

Visos rizikos, su kuriomis savo veikloje susiduria kredito unijos, gali būti laikomos verslo rizikomis, o verslo rizika yra suprantama, kaip grėsmė, kad koks nors įvykis arba veiksmas neigiamai paveiks šiuo atveju, kredito unijos, galimybes sėkmingai įgyvendinti savo tikslus ir strategiją. Verslo riziką galima klasifikuoti pirmiausiai išskiriant dvi dideles grupes: mikroekonominės rizikos ir makroekonominės rizikos.

Pirmąją grupę galima išskirti į smulkesnes grupes: aplinkos riziką, proceso riziką, reputacijos praradimo ir informacijos, reikalingos sprendimams (strateginiams, veiklos, finansiniams) priimti, riziką. Antrąją grupę sudaro šalies rizika, atsiskaitymų rizika, sisteminė rizika.

Proceso rizika, kuri aukščiau nurodytuose šaltiniuose įvardijama kaip operacinė rizika, apima veiklos riziką, valdymo riziką, informacinių sistemų riziką, sąžiningumo riziką.

Aplinkos rizika apima tokias rizikas kaip konkurencijos rizika, jautrumo rizika, teisinė rizika, finansinė rizika. Finansinės rizikos skiriamos tokios rūšys: turto rizika (t.y. kredito ir investicijų rizika), likvidumo rizika, rinkos rizika, sudėtingumo rizika (F. Jasevičienė, 2000). Kredito rizika parodo netekimų galimybę sandorio šaliai neįvykdžius savo įsipareigojimų, t.y. ji suprantama kaip tikimybė patirti nuostolius dėl to, kad kita šalis nesugeba veikti pagal sutartyje numatytas sąlygas. Kredito rizika dažniausiai nagrinėjama kaip neatsiejama turto rizikos dalis, kadangi paskolos, kaip jau analizuota aukščiau, sudaro didžiausią kredito unijų turto dalį. Paskolų teikimas yra viena iš pagrindinių kredito unijų veiklos krypčių, todėl kredito unijoms nuolat skolinti turtą reikia daryti sprendimus, kurie susiję su skolininkui teikiamos paskolos naudingumu ir su tos paskolos grąžinimo užtikrinimu.

Atsižvelgiant į tai, kad tie sprendimai ne visada yra tinkami, o ir laikui bėgant paskolos naudingumas gali sumažėti dėl įvairių priežasčių, pagrindine rizika, su kuria susiduria kredito unijos, galima laikyti kredito riziką. Kredito rizika yra būdinga ne tik kredito unijų išduodamoms paskoloms, bet taip pat ji sietina ir su kitais momentais, tokiais kaip garantijos, laidavimai, investicijos į vertybinius popierius, ateities sandoriai. Kadangi, kaip jau minėta, viena iš pagrindinių kredito unijų veiklos sričių – paskolų išdavimas, o tai yra ir viena rizikingiausių veiklos sričių, labai svarbu tinkamai valdyti kredito riziką ir turėti patikimą šio turto netekimo rizikos įvertinimo mechanizmą (F. Jasevičienė, 2000).

¹²http://lb.lt/lietuvos_banko_valdybos_nutarimai_68

3.2. Kredito unijų rizikų valdymas, jų pagrindiniai elementai

Literatūroje yra išskiriamas tradicinis požiūris į rizikos valdymą ir sisteminis požiūris į rizikos valdymą (F. Jasevičienė, 2000). Tradiciniu požiūriu laikomas toks požiūris į rizikų valdymą, kuomet tam neteikiama didelės reikšmės, susitelkiama daugiau į tuos atvejus, kada reikia reaguoti į jau iškilusias rizikos valdymo problemas ir nekreipiama pakankamai dėmesio priemonėms, kurios padėtų tų problemų išvengti. Sisteminis požiūris remiasi nuostata, jog rizikos valdymas, šiuo atveju, kredito unijose, turėtų apimti ne tik tokią riziką, kaip finansinė rizika (arba tik kredito rizika), tačiau ir kitas verslo rizikas, siekiant išlaikyti tokį rizikos lygį, kuris užtikrintų, jog pokyčiai ekonominėje aplinkoje, palūkanų normų svyravimai, personalo kvalifikacija, informacinių sistemų veikla nekeltų pavojaus unijos veiklos stabilumui, netrukdytų vykdyti nustatytų veiklos normatyvų, nemažintų gyventojų pasitikėjimo.

Tam, kad būtų įgyvendintas sisteminis rizikos valdymas, ši veikla turi būti vykdoma nuolat, turi būti suformuota rizikos valdymo politika bei parengta rizikos valdymo strategija. Žinoma, kad tam reikalingi, nemaži finansiniai ir žmogiškieji ištekliai, tačiau tik tokiu būdu įmanoma užtikrinti, jog bus ne tik švelninamos nepalankių įvykių pasekmės, bet ir išvengiama tokių įvykių kilimo galimybės.

Sisteminė rizikų valdymo strategija turi būti kuriama kaip sistema su visais sistemoms būdingais elementais, t.y. sistemos kintamaisiais (šiuo atveju tai yra įvairios rizikos rūšys, su kuriomis savo veikloje gali susidurti, o dažnai ir susiduria kredito unijos, aptartos 3 skyriuje), sistemos elementais, ryšiais tarp jų, sistemos rezultatais, tikslais ir sistemos aplinka (F. Jasevičienė, 2000).

Sisteminis požiūris į rizikos valdymą pasireiškia tuo, kad norint efektyviai valdyti riziką, reikia sukurti tokią strategiją, kuri ne tik padėtų numatyti, tačiau ir paveikti. Todėl siekiant užtikrinti tinkama rizikos valdymą kredito unijose, vadovai turi pasirūpinti, kad kredito unijoje būtų: patvirtinta rizikos valdymo politika, garantuota tinkama unijos struktūra, rizika būtų kontroliuojama nuolat, apibrėžtos funkcijos, paskirstyta atsakomybė, įvertinta rinka, kurioje veikiama, rizikos valdymo strategijoje numatytas kiekvienos rizikos reikšmingumas, veikla ir rizikos efektyviai valdomos ne tik kiekvieną dieną, bet ir žiūrint iš ilgalaikės perspektyvos, naudojamos tokios priemonės kaip rizikos limitai ir taikomi įvairūs įvertinimo metodai ir kt.

Rizikos įvertinimo ir valdymo problema yra aktuali, kadangi tik tinkamai valdant riziką išvengsime kredito unijų sistemos veiklos, o kartu ir kitų kredito įstaigų sistemos, nestabilumo. G. Kancerevyčius išskiria šiuos kredito rizikos valdymo tikslus (G. Kancerevyčius, 2009): turėti „sveiką“ paskolų portfelį; subalansuoti riziką ir pelningumą; anksti pastebėti ir valdyti problemines paskolas; užtikrinti specialiųjų atidėjimų stabilumą; užtikrinti blogų paskolų administravimo efektyvumą.

Kalbant apie kredito rizikos valdymą, labai svarbūs yra paskolų teikimo principai ir paskolų teikimo kontrolės procesas. Kredito unija, atsižvelgiant į tai, kad pelnas nėra pagrindinis jos veikimo

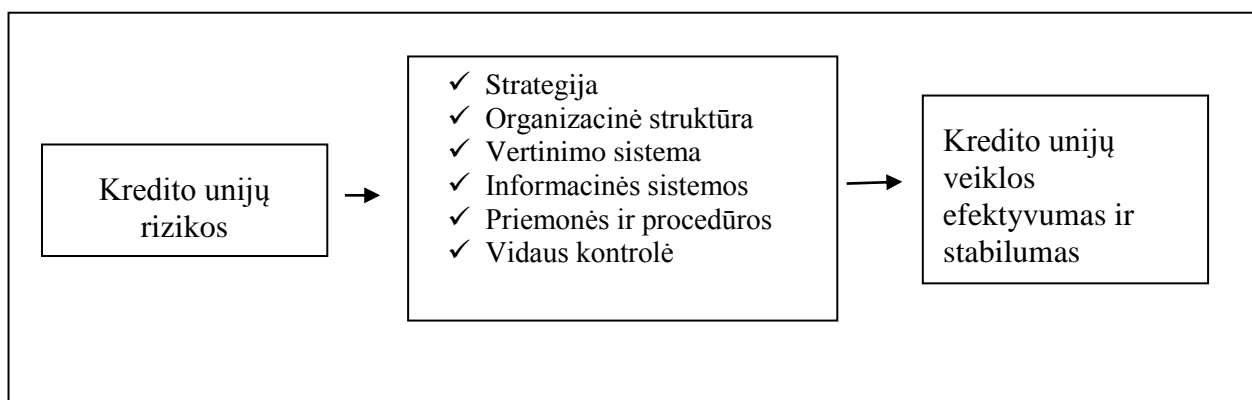
tikslas, išduodama paskolą vis tiek pirmiausiai turi įvertinti skolininko patikimumą, reputaciją, surinkti visą reikiamą informaciją apie jį, o taip pat stebėti, ar išduota paskola naudojama pagal tikslinę jos paskirtį, užsitikrinti paskolos grąžinimą įkeitimu, hipoteka, laidavimu ar garantija. Visą rizikos valdymo procesą galima suskirstyti į 4 etapus arba užduotis.

✓ Pirmoji rizikos valdymo užduotis turėtų būti rizikos priešasčių atsiradimo nustatymas. Dar prieš išduodamos kreditą kredito unijos turėtų nustatyti galimo skolininko pasirengimą ir galimybes įvykdyti prisiimtus įsipareigojimus ir veiksmus, susijusius su kredito aptarnavimu.

✓ Antroji užduotis valdant kredito riziką turėtų būti rizikos vertinimas. Tam yra skaičiuojami įvairūs skolininko finansinę būklę apibūdinantys rodikliai, kurie padeda kredito įstaigai nustatyti skolininko kreditingumą.

✓ Trečiasis etapas yra rizikos valdymas, kuriame iškyla būtinybė rinktis vieną iš trijų strategijos variantų: rizikos vengimą, rizikos priėmimą arba rizikos lygio sumažinimą.

✓ Ketvirtasis rizikos valdymo etapas yra rizikos auditas. Tinkama kredito rizikos stebėjimo ir vertinimo sistema yra labai svarbi siekiant sėkmingo kredito rizikos valdymo.

8 pav. Kredito unijų rizikos valdymo sistemos elementai (Šaltinis: F. Jasevičienė, 2014)

Kaip matome iš 8 paveikslas, kredito unijų rizikos valdymo sistemą sudaro keletas svarbių elementų: rizikų valdymo strategija, organizacinė struktūra, turėtų būti paskirti atsakingi darbuotojai už rizikų valdymą. Taip pat turėtų veikti veiksminga rizikos vertinimo sistema, informacinės sistemos, o taip pat numatytos priemonės sėkmingam rizikos valdymui užtikrinti.

Pažymėtina, jog kredito riziką kredito unijose labiausiai įtakoja paskolų portfelio kokybė. Blogi paskolų kokybės rodikliai parodo, kokia dalis paskolų yra nuvertėjusios ir dėl to prarastas kredito unijų turtas.

Paskola turi būti vertinama visą laikotarpį, t.y. nuo jos išdavimo iki paskolos egzistavimo. Pasikeitus paskolos kokybei, kredito unijos turėtų iš naujo įvertinti paskolą. Svarbu pripažinti nuostolį, jeigu tikėtina, kad nebus įmanoma atgauti paskolos dalies ir (arba) palūkanų, o tokios patirtos išlaidos

traukiamos į specialiuosius atidėjinius. Specialieji atidėjiniai – tai turto ir nebalansinių pretenzijų vertės sumažėjimo dydis, atitinkantis tikėtinų nuostolių galimybę.

Vienas iš svarbiausių rodiklių yra specialiųjų atidėjinių ir paskolų portfelio santykis (SAP). Jis parodo, kuri paskolų balanso dalis yra numatoma kaip nuostolinga, ir informuoja apie netinkamai vykdomą paskolų politiką, blogą paskolų kontrolę ar prastai administruojamas įmokas. Šis rodiklis apskaičiuojamas pagal formulę:

$$SAP = SA / PB \times 100 \% \quad (1)$$

SA – specialiųjų atidėjimų suma;

PB – bendras paskolų balansas.

Specialiųjų atidėjinių didėjimas rodo, kad daugėja rizikingų paskolų – tai gerai neįvertintų paskolų rezultatas, įtakotas neapdairaus rizikos vertinimo. Šis rodiklis yra tiesiogiai susijęs su kredito institucijos pelningumu, kadangi sudaryti atidėjiniai yra išskaičiuojami iš kredito unijos pelno.

10 lentelė. Specialieji atidėjiniai paskoloms ir SAP rodiklis 2008 – 2013 metais

Metai	2009.01.01	2010.01.01	2011.01.01	2012.01.01	2013.01.01	2014.01.01
Spec. atidėjiniai paskoloms, mln. Lt	5,2	8,7	14,3	28,6	80,2	62,7
Spec. atid. pask. ir paskolų santykis (%)	0,88%	1,45%	1,90%	3,06%	6,70%	5,80%

(Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Lietuvos banko pateikiamais duomenimis).

Iš 10 lentelės duomenų matome, jog per visą analizuojamą laikotarpį kredito unijų paskolų kokybės rodikliai blogėjo. Tai patvirtina teiginys, jog kredito unijos netinkamai vertina kredito riziką, neturi sistemos laiku įvertinti pateikiamos informacijos tikslumą, negali priimti sprendimų, kurie padėtų efektyviau valdyti kredito riziką. Tačiau sugriežtinus kredito unijų veiklą, jau 2013 metų rodikliai gerėja.

Viena iš pagrindinių priemonių probleminėms paskoloms valdyti ir kontroliuoti yra kredito unijų probleminių ar neveiksnių paskolų kontrolinis sąrašas. Į šį sąrašą turėtų būti įtraukiamos visos paskolos su neskaičiuojamomis palūkanomis ir visos paskolos, kurių pagrindinė suma ir palūkanos negražinamos ilgiau negu 90 dienų.

Neveiksnių paskolų rodiklis. Pagrindinis kriterijus, kuriuo remiantis paskola gali būti pripažįstama neveiksnia yra vėluojantys pagrindinės sumos ir/arba palūkanų mokėjimai. Pagal Lietuvos teisės aktus probleminės paskolos yra laikomos tos, kurios pradelstos 60 ir daugiau dienų ir tos, kurios nuvertėjusios.

Lietuvos banko pateikiamais duomenimis kredito unijų neveiksnių paskolų rodiklis 2013 metais buvo 22,3 proc. visų paskolų. Tai gana didelis rodiklis, tačiau jeigu palyginsime su bankų to paties laikotarpio rodikliu, kuris buvo – 11 proc. (neveiksnių paskolų rodiklis sumažėjo 2,6 proc.), gana didelio skirtumo neįžvelgsime.

Tam, kad kredito unijos veiksmingiau valdytų kredito riziką ir paskolų kokybės rodikliai gerėtų, Lietuvos bankas nuolat tobulina kredito unijų kredito riziką ribojančius normatyvus. Kredito unija, įgyvendindama rizikos valdymo politiką turi išlaikyti tokį rizikos lygį, kad bet kuriuo metu galėtų įvykdyti šiuos Lietuvos banko nustatytus normatyvus ir garantuoti stabilią veiklą. Taigi šiuo metu Lietuvos banko yra nustatyti 3 kredito unijoms taikomi veiklos normatyvai:

- likvidumo normatyvas,
- kapitalo pakankamumo normatyvas,
- didžiausios paskolos sumos vienam skolininkui normatyvas.

2012 metais kredito unijų likvidumo rodiklis sudarė 58,46 proc. (normatyvas yra 30 proc.). Kapitalo pakankamumo rodiklis buvo 18,44 proc. (normatyvas yra 13 proc.) Kadangi su didžiausia kredito rizika susiduria tos kredito unijos, kurios daugiausiai finansuoja asocijuotus narius juridinius asmenis (tą įrodo unijų, kurioms buvo atšauktos veiklos licencijos pavyzdžiai – jos nevykdė ir Lietuvos banko nustatytų rizikos ribojimo normatyvų), tobulindamas šiuos normatyvus Lietuvos bankas šiuo metu atsižvelgia ir į šią aplinkybę, t.y. nustato skirtingus (sugriežtintus) normatyvus unijoms, kurių paskolų portfelyje didelę dalį sudaro minėtos paskolos ir toms, kurių indėlių augimo tempai viršija tvarius augimo tempus.

Lietuvos bankas, vykdydamas jam pavestą kredito unijų priežiūros ir kontrolės funkciją, nustato riziką ribojančius normatyvus. Kredito unija, įgyvendindama rizikos valdymo politiką turi išlaikyti tokį rizikos lygį, kad bet kuriuo metu galėtų įvykdyti šiuos Lietuvos banko nustatytus normatyvus ir garantuoti stabilią veiklą.

Lietuvos bankas 2012 m. gruodžio mėn. paskelbė, jog nuo 2013-04-01 bus įgyvendinti papildomi saugikliai, padėsiantys valdyti pernelyg sparčiai augančių kredito unijų veiklos riziką. Buvo pritarta kredito riziką ribojančių normatyvų pakeitimams, pagal kuriuos unijos privalo laikytis griežtesnių kapitalo, likvidumo ir paskolos dydžio reikalavimų.

Nurodoma, jog pastaruosiu metu pastebimas itin spartus kredito unijų augimas gali kelti grėsmę jų veiklos tvarumui, kadangi neretais atvejais iš gyventojų pritraukti indėliai investuojami į paskolas, kurių rizika didesnė. Siekiant šią riziką sumažinti, keičiamas likvidumo normatyvas. Pagal naujas taisykles normatyvo dydis priklauso nuo metinio indėlių augimo tempo, unijos privalės palaikyti pakankamą aukštos kokybės likvidžiojo turto kiekį, negalės tų pinigų greitai ir neatsakingai skolinti (Lietuvos banko valdybos nutarimai, 2012).

Taigi šiuo metu Lietuvos banko yra nustatyti 3 kredito unijoms taikomi veiklos normatyvai:

1. Likvidumo normatyvas. Tai kredito unijos likvidžiojo turto ir kredito unijų einamųjų įsipareigojimų santykis. Yra nustatyta, jog kredito unijoms, kurių turtas neviršija 15 mln. Lt arba metinis indėlių augimas sudaro iki 15 procentų, yra toks kaip ir buvo anksčiau – ne mažesnis kaip 30 procentų. Kredito unijoms, kurių turtas viršija 15 mln. Lt, šis normatyvas nuo 2013-04-01 yra ne mažesnis kaip 40 procentų (kai indėliai per metus augs nuo 15 iki 25 procentų), 50 procentų (kai indėliai per metus augs nuo 25 iki 50 procentų) ir 60 procentų (kai indėliai per metus augs daugiau kaip 50 procentų).

Likvidumo rizikos valdymo tikslas – garantuoti, kad kredito unija bus iki galo pajėgi vykdyti savo įsipareigojimus.

2. Kapitalo pakankamumo normatyvas. Tai kredito unijos perskaičiuoto kapitalo ir turto bei nebalansinių įsipareigojimų, turinčių požymių, kad bus įvykdyti, įvertintų pagal riziką, santykis. Yra nustatytas 13 procentų normatyvas toms unijoms, kurių suteiktos paskolos asocijuotiems nariams sudaro iki 20 procentų viso paskolų portfelio. Kredito unijoms, kurių paskolos asocijuotiems nariams sudaro nuo 20 iki 40 procentų visų suteiktų paskolų, šis normatyvas – ne mažesnis kaip 18 procentų. Nuo 2014-01-01 kredito unijoms, kurių paskolos asocijuotiems nariams sudarys 40 ir daugiau procentų nuo visų paskolų bus taikomas 20 procentų kapitalo pakankamumo normatyvas.

Lietuvos banko Priežiūros tarnybos nuomone, pastaruju metu didėjantis skolinimas asocijuotiems nariams, ypač juridiniams asmenims, susijęs su padidinta rizika. Spartus kreditavimo augimas sumažina kredito unijų galimybes tinkamai įvertinti riziką ir vadovautis atsakingo kreditavimo principais, todėl tos unijos, kurios juridiniams asmenims skolins daugiau, privalės turėti ir daugiau kapitalo galimiems nuostoliams padengti – kapitalo pakankamumo normatyvo dydis priklausys nuo asocijuotiems nariams suteiktų paskolų ir visų kredito unijos suteiktų paskolų santykio.

3. Didžiausios paskolos sumos vienam skolininkui normatyvas. Šiuo metu nustatyta, jog paskolos suma vienam kredito unijos skolininkui neturi viršyti 500 000 Lt. Be to, paskolos suma vienam skolininkui negali viršyti 25 procentų kredito unijos perskaičiuoto kapitalo. Maksimali paskolos suma vienam skolininkui nustatyta siekiant stabdyti didesnių paskolų išdavimą, kadangi kredito unijos neturi veiksmingų kredito rizikos valdymo priemonių.

Lietuvos bankas 2012 m. kovo mėn. yra patvirtinęs Kredito unijų veiklos priežiūros tobulinimo krypties nuostatas, kurias vykdant stiprinama kredito unijų priežiūra, griežtinami kapitalo reikalavimai, reikalavimai vadovų kvalifikacijai ir patirčiai buvo aptarta anksčiau.

Todėl atitinkamai kredito unijos, norėdamos būti tinkamai pasiruošusios ir gebančios įgyvendinti ne tik Lietuvos banko reikalavimus, bet ir kitų teisės aktų reikalavimus, privalo žvelgti į rizikos valdymą sisteminiu požiūriu. Teisinės rizikos, kaip vienos iš rizikų, su kuriomis susiduria visos kredito unijos nuolat, valdymo tikslas – kontroliuoti kredito unijos vykdomų operacijų teisėtumą ir pasirengti

veikti pagal naujus teisės aktų, reglamentuojančių kredito unijų veiklą, reikalavimus, taip, kad unija nepatirtų dėl to nuostolių, nekiltų pavojaus stabiliai veiklai ar nesumažėtų pasitikėjimas.

Dažniausiai didžiausias dėmesys yra skiriamas finansinei rizikai ir jos valdymui. Ši rizika apima turto (aktyvų) riziką, kurios valdymo tikslas – gerinti turto kokybę vykdant kapitalo pakankamumo normatyvą. Vykdyti šį normatyvą yra būtina siekiant apsaugoti pajininkų interesus ir išlaikyti visą sistemą stabilią. Turto rizikai valdyti yra rekomenduojama apskaičiuoti ir nuolat stebėti turto kokybės rodiklius ir jų dinamiką (paskolų ir indėlių santykį, likvidžiojo ir viso turto santykį, abejotinių paskolų ir visų paskolų, nuostolingų paskolų ir viso turto santykį ir t.t.).

Kalbant apie kredito rizikos valdymą, labai svarbūs yra paskolų teikimo principai ir paskolų teikimo kontrolės procesas. Kredito unija, atsižvelgiant į tai, kad pelnas nėra pagrindinis jos veikimo tikslas, išduodama paskolą vis tiek pirmiausiai turi įvertinti skolininko patikimumą, reputaciją, surinkti visą reikiamą informaciją apie jį, o taip pat stebėti, ar išduota paskola naudojama pagal tikslinę jos paskirtį, užsitikrinti paskolos grąžinimą įkitimu, hipoteka, laidavimu ar garantija. Tai reikia atlikti todėl, kad kredito rizikai įtakos turi skirtingi kredito rizikos veiksniai, kurie gali būti skirstomi į kiekybinius ir kokybinius. Kiekybiniai (tai mokumas, prievolės įvykdymo užtikrinimo vertės pakankamumas, statistiniai finansinių rodiklių pokyčiai) ir laikomi objektyviais, o kokybiniai (tai ekonominės veiklos sąlygos, vadovų ir darbuotojų reputacija, produktų ir paslaugų konkurencingumas rinkoje) – subjektyviais veiksniais (R. Špicas, 2012).

Kredito unijos, išduodamos paskolas, privalo vadovautis Lietuvos banko nutarimu „Dėl minimalių paskolos vertinimo reikalavimų“, kredito unijos paskolų vertinimo taisyklėmis, verslo apskaitos standartais. Lietuvos banko nutarime yra nurodoma, kad kredito unijoms vertinant išduodamas paskolas, 70 proc. kriterijų, kuriais remiantis unijoje yra parengta paskolų vertinimo tvarka, privalo būti objektyvus vertinimo kriterijai. O paskolų vertinimo taisyklės yra būtinas dokumentas, kuris turi būti pateikiamas Lietuvos bankui, prašant išduoti kredito unijos licenciją.

Kredito rizikos valdymo tikslas – gerinti suteikiamų paskolų kokybę. Kiekviena kredito unija privalo visą laiką valdyti paskolų portfelį, rūpintis, kad kreditavimo procesas būtų objektyvus ir pagrįstas saugiais principais. Labai svarbu yra tai, kad paskolų suteikimas būtų grindžiamas gerai parengtais įforminimo principais, kurie būtų tinkamai patvirtinti ir pateikiami specialistams, kurie darbas tiesiogiai susijęs su paskolų išdavimu. Kalbant apie saugius kreditavimo principus, yra išskiriami keli svarbiausiai principai: tai prioriteto teikimas skolininko patikimumui, o ne galimybei uždirbti pelną, informacijos pakankamumas apie skolininką, skolininko pateikiamų duomenų, apie tai, iš kokių lėšų bus grąžinama imama paskola, patikimumo patikrinimas, paskolos užtikrinimo priemonių adekvatumas, pakankamas dėmesys skolininko reputacijai, stebėjimas, ar paskola naudojama pagal paskirtį.

Vertinant Lietuvos kredito unijų naudojamus įmonių kredito rizikos vertinimo metodus, 2012 m. buvo atliktas tyrimas (R. Špicas, 2012). Buvo nustatyta, kad kredito unijos Lietuvoje naudoja kombinuotus kredito rizikos vertinimo modelius, apimančius kiekybinius ir kokybinius veiksnius. Dažniausiai kokybiniai veiksniais sudaro 80 proc. bendro rizikos balo, o kokybiniai – 20 procentų. Tobulinant kredito rizikos vertinimą kredito unijose, reikėtų įtraukti daugiau kokybinių veiksnių. Atskiros kredito unijos (tiriamos buvo 8 Vilniaus regione veikiančios kredito unijos, kurių veiklos modelis orientuotas į juridinių asmenų kreditavimą) naudoja nevienodus kredito rizikos vertinimo modelius, apimančius skirtingus kredito rizikos veiksnius. Buvo padaryta išvada, kad kredito unijų sektoriui reikalingas kompleksinis kredito rizikos vertinimo modelis, apimantis tiek subjektyvius, tiek kiekybinius objektyvius veiksnius, apskaičiuojant jų statistinius pokyčius; naudojami kredito rizikos vertinimo modeliai turėtų vertinti kredito riziką, skirstant ją į ne mažiau kaip dešimt lygių, ir, esant tokiam vertinimui, kredito unijos galėtų diversifikuoti kredito riziką ir nustatyti paskolų maržą, atitinkančią prisiimamą kredito riziką.

Taigi sisteminis rizikos valdymas yra tuomet, kai kiekviena rizikos rūšis yra tinkamai valdoma visos kredito unijų sistemos mastu, ir tokiu būdu sisteminės rizikos tikimybė yra minimali. Galima teigti, jog sisteminis rizikos valdymas yra tiek institucijų, atsakingų už kredito unijų priežiūrą, tiek atskirų kredito unijų, tiek LCKU, tiek ALKU ir Asociacijos Lietuvos kreditas, uždavinys.

4. KREDITO UNIJŲ VEIKLOS RODIKLIŲ PRIKLAUSOMYBĖS NUO MAKROEKONOMINIŲ VEIKSNIŲ TYRIMO METODOLOGINAI ASPEKTAI

Šiame poskyryje yra pateikiamos pagrindinės kredito unijų sistemos veiklos rodiklių priklausomybės nuo makroekonominių veiksnių tyrimo charakteristikos pagal du pagrindinius aspektus:

- 1) atskleidžiamas tokio tyrimo poreikis bei formuluojamos galimos priimti ar atmesti hipotezės;
- 2) pateikiama atliekamo tyrimo metodologija.

4.1. Kredito unijų sistemos veiklos rodiklių priklausomybės nuo makroekonominių veiksnių tyrimo poreikis bei formuojamos hipotezės

Tiriant kredito unijų plėtrą Lietuvoje viena iš sudėtingiausių problemų yra įvertinti būsimus pardavimus, paklausą. Norint atsakyti į šį klausimą, reikėtų analizuoti tiek išorinius, tiek vidinius veiksnius, galinčius turėti tam didesnės ar mažesnės įtakos. Pagrindiniai vidiniai veiksniai galėtų būti: finansiniai ir materialiniai ištekliai, kredito unijų kultūra, personalo kokybė, darbuotojų skaičius, valdymo forma, kredito unijos struktūra, veiklos vietovė, išlaidų struktūra. Pagrindiniai išoriniai veiksniai, kuriuos reikėtų analizuoti – tai mikroaplinkos veiksniai, tokie kaip konkurentai, nariai ir pan. ir makroaplinkos veiksniai: ekonominiai, socialiniai – kultūriniai, technologiniai ir politiniai – teisiniai veiksniai. Akivaizdu, jog siekiant efektyvių kredito unijų veiklos rodiklių būtina atsižvelgti į makroekonominės aplinkos daromą poveikį.

Siekiant įvertinti, kurie pagrindiniai makroekonominiai veiksniai turi įtakos kredito unijų veiklo rodikliams, keliama pagrindinė tyrimo hipotezė: **H1: Kredito unijų sistemos veiklos rodikliai priklauso nuo specifinių makroekonominių veiksnių.** Siekiant patvirtinti arba atmesti šią pagrindinę hipotezę, ji skaidoma į kelias smulkesnes sub - hipotezes, kurios tikrina konkrečių makroekonominių veiksnių daromą įtaką. Tuomet imami konkretūs makroekonominiai veiksniai bei formuojamos smulkesnės hipotezės, kurių patvirtinimas arba atmetimas regresinės – koreliacinės analizės rezultatų atžvilgiu leis įvertinti ir pagrindinės hipotezės priėmimo galimybę.

H1-1: Kredito unijų sistemos veiklos rodikliai priklauso nuo infliacijos lygio Lietuvoje. Infliacija yra vienas svarbiausių makroekonominių rodiklių. Infliacija – tai pinigų perkamosios galios sumažėjimą dėl padidėjusios bendrosios prekių ir paslaugų kainos. Kitaip tariant infliacija atspindi kaip sparčiai šalyje kyla kainos. Manoma, kad infliacijos lygis šalyje yra vienas iš ekonomikos perkaitimą ir disbalansą atspindinčių veiksnių, todėl aukštų infliacijos tempų laikotarpiu verslo

nesėkmių bei suprastėjusių veiklos rodiklių turėtų padaugėti (infliacijos lygis šalyje taip pat turi įtakos ir palūkanų normai, todėl jų padidėjimas pabrangina skolinimąsi). Tačiau žvelgiant iš kitos pusės, spartus infliacijos mažėjimas apsunkintų kredito unijų skolos aptarnavimo galimybes, taip pat kredito unijos prarastų vieną iš pagrindinių pajamų šaltinių, kas žinoma neigiamai atsilieptų visai šalies ekonomikai. Todėl sub-hipotezei patvirtinti arba atmesti bus tikrinamas koreliacinis ryšys tarp kredito unijų sistemos veiklos rodiklių ir vartotojų kainų indekso (VKI), kuris atskleidžia kainų pokyčius, o dėl jų besikeičiantys gyventojų vartojimo įpročiai gana tiksliai leidžia nusakyti besikeičiančias įmonių finansinės padėties charakteristikas.

H1-2: Kredito unijų sistemos veiklos rodikliai priklauso nuo nedarbo lygio Lietuvoje. Galima teigti, kad nedarbo lygio šalyje augimas gali daryti dvejopą įtaką kredito unijų sistemos veiklos rodikliams. Vienu atveju, padidėjęs nedarbo lygis gali sumažinti naujų kredito unijų paskolų paklausą, dėl kurios sumažėjimo kredito unijų sistemos veiklos rodikliai gali sumažėti. Kitu atveju išaugęs nedarbo lygis šalyje mažina negražintų paskolų kokybę, tuo pačiu blogindamas kredito unijų veiklos rodiklius. Kadangi mažėtų privačių asmenų pajamos, dėl kurių mažėjantis vartojimas turėtų neigiamos įtakos ir verslo įmonių finansiniams rezultatams bei jų galimybėms įvykdyti prisiimtus įsipareigojimus. Todėl sub-hipotezei patvirtinti arba atmesti bus tikrinamas koreliacinis ryšys tarp kredito unijų sistemos veiklos rezultatų ir nedarbo lygį apibūdinančių rodiklių – nedarbo lygio, bedarbių namų ūkių dalies, užimtumo lygio ir pan. Nustatyti ar kredito unijų sistemos veiklos rodikliai yra priklausomi nuo nedarbo lygio, leis stipriausią koreliacinį ryšį su veiklo rodikliu turinčio ir nedarbo lygį apibūdinančio veiksnio charakteristikos.

H1-3: Kredito unijų sistemos veiklos rodikliai priklauso nuo vidutinio darbo užmokesčio lygio Lietuvoje. Vidutinis darbo užmokestis yra ekonominis rodiklis, kuris parodo darbuotojų ar valstybės tarnautojų vidutines pajamas. Be kita ko, augant vidutiniam darbo užmokesčiui, kredito unijų veiklos rodikliai turėtų gauti neigiamos įtakos. Pastaruoju metu pastebimas nežymus vidutinio darbo užmokesčio kilimas, o šiuo metu Lietuvoj yra – 524 eurai. Šiai hipotezei patvirtinti arba paneigti bus tikrinamas koreliacinis ryšys tarp Lietuvos kredito unijų sistemos veiklos rodiklių ir vidutinio darbo užmokesčio Lietuvoje.

H1-4: Kredito unijų sistemos veiklos rodikliai priklauso nuo BVP lygio Lietuvoje. Be abejonės BVP yra pagrindinis ekonomini šalies aktyvumą atspindintis rodiklis. Stebint BVP augimą, kredito unijų sistemos veiklos rodikliai turėtų didėti. Todėl neigiamas BVP augimas savo ruožtu turėtų didinti kredito unijų sistemos veiklos rodiklių lygį per neigiamą įtaką nedarbo lygiui, kredito unijų skolininkų pajamoms ar verslo sektorių finansinei padėčiai. Hipotezei patvirtinti arba atmesti bus tikrinamas koreliacinis ryšys tarp kredito unijų veiklos rodiklių ir tokių makroekonominių veiksniu kaip BVP bei BVP, tenkantis vienam gyventojui. Nuspręsti, ar kredito unijų sistemos veiklos rodikliai yra

priklausomi nuo BVP augimo tempų leis stipriausią koreliacinį ryšį su veiklos rodikliais turinčio veiksnio charakteristikos.

H1-5 : Kredito unijų sistemos veiklos rodikliai priklauso nuo eksporto bei importo veiksmų kitimo. Yra manoma, jog didėjantis skirtumas tarp eksporto ir importo apimčių yra vienas iš faktorių, atskleidžiančių bendras ekonomikos augimo tendencijas šalyje – didinamos šalies pajamos, užimtumo lygis, įmonių finansinė padėtis gerėja, todėl ir kredito unijų veiklos rodikliai einamuoju laikotarpiu yra geresni. Kitu atveju, vis dažniau yra analizuojamas eksporto ir importo kainų santykis: didėjant eksporto ir importo kainų santykiui, šalies įmonių eksportuojamos prekės turėtų tapti brangesnės ir mažiau paklausios, dėl kurių sumažėjusios įmonių pajamos lemtų sudėtingesnę jų finansinę padėtį bei galimybes priimtų įsipareigojimų vykdymui. Todėl kredito unijų veiklos rodikliai dėl didėjančio eksportuojamų bei importuojamų prekių kainų santykio turėtų tik gerėti. Vadinasi, sub-hipotezei patvirtinti ar atmesti bus tikrinamas koreliacinis ryšys tarp kredito unijų veiklos rodiklių ir tokių veiksmų kaip eksporto ir importo apimtys, grynas eksportas ar eksporto ir importo kainų santykis. Nuspręsti, ar kredito unijų veiklos rodikliai yra priklausomi nuo eksporto ir importo faktorių kitimo leis stipriausią koreliacinį ryšį su veiklos rodikliais turinčio veiksnio charakteristikos.

4.2. Kredito unijų sistemos veiklos rodiklių priklausomumo nuo makroekonominių veiksmų Lietuvoje tyrimo metodologiniai aspektai

Šiame darbe analizuojamas ryšys tarp pasirinktų kredito unijų sistemos svarbiausių veiklos rodiklių, kurie turės stipriausią koreliacinį ryšį su pagrindiniais makroekonominiais rodikliais. Todėl porinėje koreliacinėje analizėje yra nagrinėjami du veiksniai: makroekonominiai rodikliai ir kredito unijų stipriausią koreliacinį ryšį turintys veiklos rodikliai. Koreliacinės analizės tikslas – nustatyti stochastinio ryšio (stochastinis ryšys pasireiškia kaip priklausomybė tarp atsitiktinių dydžių taip, jog vieno dydžio pokytis veikia kito dydžio pasiskirstymą) tarp aukščiau minėtų veiksmų egzistavimą.

Analizuojant kredito unijų veiklos rodiklių reikšmių kitimą bandoma atsakyti į klausimą, ar šis rodiklis yra priklausomas nuo makroekonominių veiksmų (infliacijos, vidutinio darbo užmokesčio, nedarbo lygio, eksporto – importo, BVP), ar nepriklausomas, ir kokia yra ryšio tarp minėto rodiklio ir veiksmų tendencija.

Žinome, kad tendencija gali būti monotoninė (t.y. kai visoms vieno veiksnio reikšmėms ryšio tarp veiksnio ir rodiklio tendencija yra vienoda, pavyzdžiui, padidėjus vienam veiksmui visada padidės ir rodiklio reikšmė) arba nemonotoninė.

Kitas taip pat labai svarbus klausimas yra ryšio stiprumo nustatymas. Jam įvertinti yra naudojami įvairūs koreliacijos koeficientai. Tai – bedimensiniai dydžiai, kintantys nuo -1 iki +1 arba nuo 0 iki +1.

Pagal koreliacijos koeficiento dydį daromos išvados apie koreliacinio ryšio stiprumą. Populiariausi porinės koreliacijos koeficientai yra Pirsono ir Spirmeno.

11 lentelė. Pirsono koreliacijos koeficiento interpretavimas (V. Kėdaitis, 2009).

Neigiamos reikšmės	Koreliacinis ryšys	Teigiamos reikšmės
0,00	Nėra	0,00
(-0,19) - (-0,01)	Labai silpnas	0,01 - 0,19
(-0,39) - (-0,20)	Silpnas	0,20 - 0,39
(-0,69) - (-0,40)	Vidutinis	0,40 - 0,69
(-0,89) - (-0,70)	Stiprus	0,70 - 0,89
(-0,99) - (-0,90)	Labai stiprus	0,90 - 0,99
(-1,00)	Visiškai tikslus	1,00

Tikrindami hipotezę apie populiacijos koreliacijos koeficiento lygybę nuliui, atsakome į klausimą apie kintamųjų priklausomybės populiacijoje statistinį reikšmingumą. Iš paties koreliacijos koeficiento mes negalime nustatyti koreliacijos priežasties, kadangi du kintamieji gali stipriai koreliuoti dėl trijų priežasčių: pirmasis daro poveikį antrajam, antrasis daro poveikį pirmajam arba juos abu veikia trečias kintamasis. Todėl galima teigti, kad koreliacinės analizės metu nustatytas ryšys negali būti interpretuojamas kaip priežastingumas, o tik kaip asociacijos arba ryšio matas.

Minėtas Pirsono koreliacijos koeficientas įvertina tiesinio ryšio stiprumą. Tiesinis ryšys tuo stipresnis, kuo koeficiento (r) reikšmė bus arčiau 1 arba -1. Jeigu $r > 0$, tai didėjant vieno atsitiktinio dydžio reikšmėms, kito reikšmės tiesiškai didėja. O jeigu $r < 0$, tai didėjant vieno atsitiktinio dydžio reikšmėms, kito reikšmės tiesiškai mažėja. Jeigu $r = 0$, tai tiesinio ryšio nėra, bet gali būti, kad egzistuoja netiesinis ryšys.

Vertinant ryšio stiprumą reikia atsakyti į klausimą, kokį imties koreliacijos koeficiento r didumą galime laikyti statistiškai reikšmingu ir prie kokio r didumo galima teigti, kad tarp stebimų atsitiktinių dydžių yra reikšmingas tiesinis ryšys.

Kaip jau minėta, formuluojant išvadas apie koreliacijos koeficiento reikšmes, būtina atsižvelgti į tai, kad statistiškai reikšmingas ryšys dar nereiškia, kad jis yra reikšmingas priežasties - pasekmės ryšys.

Taigi, tiriant išorinių makroaplinkos veiksnių įtaką kredito unijų veiklos rodiklių gerėjimui ir šio rodiklio dinamikai yra atliekama koreliacinė regresinė analizė.

Koreliacijos koeficientas skaičiuojamas pagal tokią formulę:

$$r_{xy} = \frac{\sum(x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum(x_i - \bar{x})^2 \sum(y_i - \bar{y})^2}}$$

kur

r – imties koreliacijos koeficientas;

x_i – nepriklausomo kintamojo i -toji imties reikšmė;

y_i - priklausomojo kintamojo i -toji imties reikšmė.

Koreliacijos koeficientą skaičiuoti galima ir naudojantis *MS Excel* funkcija *CORREL*. Šiame darbe naudojama statistinių duomenų apdorojimo kompiuterinė programa SPSS.

Jei koreliacijos koeficiento dydis yra reikšmingas, galime daryti išvadą, kad stochastinis ryšys tarp kintamųjų x ir y egzistuoja.

Vertinant sudaryto modelio tinkamumą, skaičiuojamas determinacijos koeficientas. Jis parodo, kaip vieno požymio bendro kitimo dalis paaiškina kito požymio reikšmių kitimą. Paprastosios tiesinės regresijos atveju, determinacijos koeficientas apskaičiuojamas pagal formulę:

$$R = r_{xy}^2$$

Čia: R - determinacijos koeficientas;

r - koreliacijos koeficientas.

Koreliacijos koeficientų reikšmingumui patikrinti naudojamas Stjudento kriterijus. Suformuluojame nulinę hipotezę H_0 , kuri teigia, kad koreliacijos koeficientas lygus nuliui, o alternatyvi hipotezė $H_1 \neq 0$. Hipotezės teisingumui patikrinti naudojame t statistiką, kuri apskaičiuojama pagal formulę:

$$t = r \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}}$$

Čia: t- statistika;

r- koreliacijos koeficientas;

n- stebėjimų skaičius.

Jei kintamieji x ir y yra nekoreliuoti, statistika t pasiskirsčiusi pagal Stjudento dėsnį su $k = n-2$ laisvės laipsniais. Apskaičiavus statistikos t reikšmę, tikriname, ar ji pateko į kritinę sritį. Jei apskaičiuota t reikšmė yra didesnė už teorinę t skirstinio reikšmę, tuomet H_0 hipotezė atmetama ir priimama H_1 hipotezė. Šiame darbe šis reikšmingumo lygmuo arba statistinis patikimumas – tikimybė pagrįstai atmesti klaidingą hipotezę, pasirinkus 95 proc. reikšmingumo lygmenį, imama apskaičiuota programa SPSS (kaip rodiklis *Sig*). Priėmus hipotezę kaip statistiškai reikšmingą galima teigti, kad egzistuoja mažesnė negu 5 procentų tikimybė, kad nustatytas ryšys buvo tik atsitiktinis.

Šiame darbe suformuluotų ir iškeltų hipotezių tikrinimas remiasi keliais tyrimo etapais. Jau formuluojant hipotezes buvo parinkti makroekonominiai veiksniai, kurie galimai turi ryšį su Lietuvos kredito unijų veiklos rodikliais. Apibrėžus šiuos pagrindinius veiksnius, kurių priklausomybė turėtų būti tiriama, taikoma regresinė analizė. Tyrimo metu, siekiant patvirtinti arba paneigti iškeltas hipotezes apie kredito unijų veiklos rodiklio priklausomybę nuo skirtingų makroekonominių veiksnių Lietuvoje naudojama kompiuterinė statistinių duomenų apdorojimo programa SPSS (angl. – Statistical Package for the Social Sciences).

Tiesinės regresinės analizės lygtis yra:

$$y = a + bx$$

Tai paprasčiausia ryšio forma, kai nagrinėjame priklausomybę nuo vieno veiksnio. Čia x yra nepriklausomas kintamasis, šiuo atveju tai bus pasirinktas makroekonominis veiksnys, o y – priklausomas kintamasis. Parametras b yra vadinamas regresijos koeficientu, bendru atveju turi aiškią ekonominę prasmę ir parodo vidutinį rezultato kitimą nepriklausomam kintamajam pakitus vienu vienetu. Siekiant tikslesnės priklausomybės interpretacijos ir statistiškai reikšmingo ryšio tarp analizuojamų ekonominių dydžių, tiesinis regresijos modelis dar gali būti lyginamas su kvadratinio ir kubiniu modeliais (atitinkamai lygtys: $y=a + bx + cx^2$ ir $y=a+bx+cx^2+dx^3$), kur x ir y - taip pat kaip ir tiesinės lygties atveju atitinkamai priklausomas ir nepriklausomas kintamieji, o a, b, c ir d – modelio parametrai.

Sudarytas tiesinis regresijos modelis visada papildomas priklausomybės ryšio stiprumo rodikliu, vadinamu poriniu koreliacijos koeficientu (r_{xy}), kurio kitimo ribos yra tarp -1 ir 1 bei priklauso nuo parametro turimo ženklo: jeigu $b > 0$, tai porinio koreliacijos koeficiento r_{xy} kitimo ribos yra intervale

[0; 1], o jeigu $b < 0$, tai r_{xy} kitimo ribos bus intervale [-1; 0]. Kuo porinis koreliacijos koeficientas yra artimesnis -1 arba 1 (priklausomai nuo parametro b ženklo), tuo priklausomybė tarp nagrinėjamų ekonominių dydžių yra stipresnė, o nagrinėjamas modelis yra patikimesnis. Porinio koreliacijos koeficiento kvadratas (kuris yra vadinamas determinacijos koeficientu), parodo sudarytos tiesinės regresijos lygties kokybę bei paaiškina tą regresijos dalį, kuri gali būti paaiškinama įtraukto į modelį veiksnio įtaka. Kuo arčiau 1 yra determinacijos koeficientas, tuo geresnė yra sudaryto modelio kokybė.

Kaip minėta anksčiau, pagrindinių parametru – lygties koeficientu – reikšmingumui įvertinti naudojami matematiniai statistiniai metodai – Fišerio kriterijus, Stjudento testas, šiame darbe statistinis reikšmingumas nustatomas remiantis kompiuterine programa SPSS gauta reikšme *Sig*: jeigu ši reikšmė yra mažesnė už galimą minimalią reikšmę – 0,05, pasirinkus 95 procentų reikšmingumo lygmenį, laikome, kad nagrinėjamas parametras yra statistiškai reikšmingas. Priešingu atveju laikome, kad nagrinėjamo veiksnio ir kredito unių plėtros priklausomybė nėra statistiškai reikšminga.

4.3. Pagrindinių tyrimo charakteristikų pristatymas

Makroekonominius veiksnius apibūdinantys rodikliai, kurie buvo atrinkti tirti priklausomybei su Lietuvos kredito unių veiklos rodikliais, yra imami už laikotarpį nuo 2005 iki 2014 metų. Šie rodikliai gauti iš Statistikos departamento prie LR Vyriausybės.

Priklausomybei tarp makroekonominių veiksnių ir Lietuvos kredito unių plėtros rodiklių tikrinti reikalingi duomenys pateikiami prieduose (makroekonominių veiksnių: infliacijos, BVP, nedarbo lygio, vidutinio darbo užmokesčio, eksporto – importo rodikliai).

Remiantis Lietuvos banko pateikiamais Lietuvos kredito unių veiklos rodikliais tyrimui buvo pasirinkti kredito unių rodikliai – kredito unių skaičius (vnt.), kredito unių narių skaičius (vnt.), kredito unių turtas (aktyvai) (mln. Lt), kredito unių suteiktos paskolos (mln. Lt), kredito unių indėliai (mln. Lt) bei kredito unių einamųjų metų pelnas (nuostolis) (mln. Lt). Darbo priede pateikiami tokie 2005 – 2014 metų rodikliai: kredito unių turtas (mln. Lt), indėlių suma (mln. Lt), kredito unių narių skaičius (tūkst.), kredito unių skaičius (vnt.), kredito unių turto dalis bendrame bankinio sektoriaus turte (procentais), suteiktos paskolos (mln. Lt), suteiktos paskolos juridiniams asmenims (mln. Lt), einamųjų metų pelnas (nuostolis) (mln. Lt).

Makroekonominiai veiksniai, kurie naudojami tyrime kaip ir minėta, gauti iš statistikos departamento prie LR vyriausybės. Taigi makroekonominių veiksnių duomenų gavimo charakteristikos apibendrinamos 12 lentelėje.

12 lentelė. Tyrime naudojami makroekonominiai veiksniai ir duomenų apie juos surinkimo šaltiniai

Veiksniu grupė	Makroekonominiai veiksniai	Duomenų gavimo šaltinis
Infliacija	VKI	Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės
Nedarbo lygis	Nedarbo lygis; Nedarbo lygis 2004 – 2014 m.; Užimtumo lygis 15 – 64 m. grupėje; Bedarbių namu ūkiai; Užimtųjų skaičius.	Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės
BVP	BVP; BVP vienam gyventojui	Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės
Vidutinis darbo užmokestis		Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės
Eksportas - importas	Eksportas, Importas; Grynasis eksportas; Eksporto prekių vieneto vidutinis vertės pokytis; Importo prekių vieneto vidutinis vertės pokytis; Eksporto ir importo prekių vieneto vidutiniu vertės pokyčių santykis.	Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės

Šaltinis: parengta autoriaus remiantis sudaryta tyrimo metodologija

Pastebima, jog 5 pagrindinių makroekonominių veiksnių grupės apima mokslinėje literatūroje dažniausiai minimus makroekonominius veiksnius, labiausiai, manoma, turinčius įtakos įmonių, (šiuo atveju kredito unijų) veiklos rezultatams.

5. KREDITO UNIJŲ VEIKLOS RODIKLIŲ IR MAKROEKONOMONIŲ VEIKSNIŲ PRIKLAUSOMYBĖS TYRIMO REZULTATAI

Išskyrus pagrindinius makroekonominis veiksnis, suskirstytus į 5 veiksmų grupes, buvo tikrinamas šių veiksmų poveikis Lietuvos kredito unijų sistemos veiklos rezultatams. Makroekonominis veiksnis apibūdinantis rodikliai yra imami už laikotarpį nuo 2005 iki 2014 metų. Šie rodikliai gauti iš Statistikos departamento prie LR Vyriausybės. Kredito unijų veiklos rodikliai imami nuo 2005 iki 2014 metų, jei gauti iš Lietuvos banko atliktų kredito unijų apžvalgų.

Pirmasis tyrimo modelis, kredito unijų veiklos rodiklių (turtas, suteiktos paskolos mln. Lt, kredito unijų narių skaičiaus, indėliai mln. Lt, einamųjų metų pelnas mln. Lt) priklausomybės tyrimas nuo infliacijos lygio, jį skaičiuosime remiantis VKI. Šiame modelyje tikrinama priklausomybė tarp kredito unijų veiklos rodiklių ir VKI, o kartu taip pat tikrinama ir tos priklausomybės forma. Kaip minėta anksčiau, tyrime gautą stipriausią koreliacinę ryšį turintį rodiklį išskirsime bei apibūdinsime. Bendru atveju užrašius regresijos lygtį forma $y=a + bx$, kur x – indėliai, mln. Lt, o y – VKI (%), ir šiuos duomenis apdorojus programa SPSS, gaunama tokia tiesinės regresijos lygtis:

$$y = 14914,765 - 133,770x.$$

Ši regresijos lygtis parodo, jog vartotojų kainų indekso lygiui, kuris matuojamas VKI, padidėjus 1 matavimo dydžiu, gautas y – kredito unijų indėliai mln. Lt padidėja iki 133,77. Likusių kredito unijų veiklos rodiklių ryšio stiprumo, t.y. porinio koreliacijos koeficiento ir determinacijos koeficiento charakteristikos pateikiamos 13 lentelėje.

13 lentelė. Pirmojo tyrimo modelio tiesinės regresijos lygties ryšio stiprumo rodikliai

Modelis	Rodiklis	Priklausomybės išraiška	R_{xy}	R^2	Sig
1	Turtas (aktyvai), mln. Lt.	$y = 16572,559 - 148,091x$	0,607	0,369	0,062
	Suteiktos paskolos, mln. Lt	$y = 5674,892 - 48,138x$	0,452	0,204	0,190
	Indėliai, mln. Lt	$y = 14914,765 - 133,770x$	0,621	0,386	0,055
	Einamųjų metų pelnas (nuostolis), mln. Lt	$y = 246,799 + 2,281x$	0,330	0,109	0,351
	Narių skaičius, vnt.	$y = 762609,615 - 610,610x$	0,553	0,306	0,097

Šaltinis: lentelė sudaryta autoriaus, remiantis SPSS programos gautais rezultatais.

Kaip matome iš 13 lentelės duomenų, porinis koreliacijos koeficientas R_{xy} yra ryškiausias tarp suteiktų indėlių mln. Lt koreliuojant su VKI. Porinis koreliacijos koeficientas R_{xy} yra lygus 0,621, todėl remiantis darbe pateikta 11 lentele „Pirsono koreliacijos koeficiento interpretavimas“ galima teigti, jog yra tik vidutinis koreliacinis ryšys. Determinacijos koeficientas R^2 yra lygus 0,386, o tai rodo, kad sudaryta suteiktų indėlių priklausomybės nuo infliacijos lygtis paaiškina tik 38 procentus viso kredito unijų plėtros rodiklio pasiskirstymo, o 62 procentai pasiskirstymo tenka kitiems makroekonominiais veiksniais. Reikšmė *Sig* yra vos didesnė už reikalaujamą minimumą, t.y., kad $Sig < 0,05$ pagal 95 proc. pasiklovimo lygmenį, todėl galime teigti, kad nagrinėjamas ryšys tarp kredito unijų suteiktų paskolų ir infliacijos nėra statistiškai reikšmingas, tačiau iki reikšmingumo tetrūksta 0,05 procento. Iš pateiktų duomenų 13 lentelėje matyti, kad išrinkus stipriausią koreliacinį ryšį turintį veiksnį (kredito unijų indėliai mln. Lt) vis tiek iškelta pirmoji hipotezė, jog kredito unijų veiklos rodikliai Lietuvoje priklauso nuo infliacijos lygio, yra atmetama.

Kredito unijų veiklos rodikliams infliacija matuojama VKI įtakos nedaro, šį reiškinį galima paaiškinti tuo, kad VKI pokyčiai Lietuvoje žvelgiant į kitus ekonominio ciklo stadiją atspindinčius rodiklius, nebuvo ypatingai reikšmingi, kad galėtų turėti įtakos bei nurodyti priklausomybę su kredito unijų sistemos rodikliais. Taip pat, atkreipiant dėmesį į skirtingų vartojimo prekių svorius VKI atžvilgiu, pastebima, kad didžiausią įtaką vartojimo prekių grupėje 2014 metais sudarė maisto produktų, alkoholinių gėrimų bei transporto išlaidos. Todėl kredito unijų sistemos veiklos rodiklių priklausomybę vertinti tik pagal infliacijos pokyčius Lietuvoje būtų neteisinga. Be to, patys infliacijos tempai šalyje didžiąją dalimi yra priklausomi nuo šalies išsivystymo lygio, sukuriama BVP ir jo santykio su vartojimo lygiu, iškeliant galimybę netiesioginei VKI įtakai, kuri yra daroma kredito unijų sistemos veiklos rodikliams.

Antrasis tyrimo modelis, kredito unijų veiklos rodiklių priklausomybės tyrimas nuo vidutinio darbo užmokesčio. Šiame modelyje tikrinama priklausomybė tarp kredito unijų veiklos rodiklių ir vidutinio darbo užmokesčio Lietuvoje, o kartu taip pat tikrinama ir tos priklausomybės forma. Bendru atveju užrašius regresijos lygtį forma $y = a + bx$, kur x – vidutinis darbo užmokestis Lietuvoje, o y – kredito unijų narių skaičius. Šiuos duomenis apdorojus programa SPSS, gaunama tokia tiesinės regresijos lygtis:

$$y = -44476,737 + 102,683x.$$

Ši regresijos lygtis parodo, jog vidutiniam darbo užmokesčiui, kuris matuojamas litais, padidėjus 1 litu, gautas y – kredito unijų narių skaičius padidėja 102,683 vnt. Ryšio stiprumo rodiklių tarp kitų kredito unijų veiklos rodiklių ir vidutinio darbo užmokesčio lygio, t.y. porinio koreliacijos koeficiento ir determinacijos koeficiento charakteristikos pateikiamos 14 lentelėje.

14 lentelė. Antrojo tyrimo modelio tiesinės regresijos lygties ryšio stiprumo rodikliai

Modelis	Rodiklis	Priklausomybės išraiška	R_{xy}	R^2	Sig
2	Turtas (aktyvai), mln. Lt.	$y = -1772,901 + 2,012x$	0,815	0,665	0,004
	Suteiktos paskolos, mln. Lt.	$y = -689,800 + 0,922x$	0,855	0,732	0,002
	Indėliai, mln. Lt.	$y = -1460,213 + 1,686x$	0,744	0,599	0,009
	Einamųjų metų pelnas (nuostolis), mln. Lt	$y = 30,429 - 0,027x$	0,393	0,154	0,261
	Narių skaičius, vnt.	$y = -44476,737 + 102,683x$	0,888	0,789	0,001

Šaltinis: lentelė sudaryta autoriaus, remiantis SPSS programos gautais rezultatais.

Kaip matome iš 14 lentelės duomenų, porinis koreliacijos koeficientas r_{xy} yra lygus 0,888, todėl galima teigti, jog yra labai stiprus koreliacinis ryšys. Determinacijos koeficientas R^2 yra lygus 0,789, o tai rodo, kad sudaryta priklausomybės nuo vidutinio darbo užmokesčio lygtis paaiškina net 78 procentus viso kredito unijų narių skaičiaus pasiskirstymo. Reikšmė *Sig* yra lygi 0,001 – ji yra mažesnė už reikalaujamą minimumą, t.y., kad $Sig < 0,05$ pagal 95 proc. pasiklojimo lygmenį, todėl galime teigti, kad nagrinėjamas ryšys tarp kredito unijų narių skaičiaus ir vidutinio darbo užmokesčio lygio yra statistiškai reikšmingas. Taip pat, iš 14 lentelės matyti, kad stiprus koreliacinis ryšys matomas ir tarp vidutinio darbo užmokesčio ir suteiktų paskolų mln. Lt. Porinis koreliacijos koeficientas r_{xy} yra lygus 0,855, todėl galima teigti, jog yra labai stiprus koreliacinis ryšys. Determinacijos koeficientas R^2 yra lygus 0,732, o tai rodo, kad sudaryta priklausomybės nuo vidutinio darbo užmokesčio lygtis paaiškina net 73 procentus viso kredito unijų suteiktų paskolų skaičiaus pasiskirstymo. Reikšmė *Sig* yra lygi 0,002 – ji taip pat yra mažesnė už reikalaujamą minimumą, t.y., kad $Sig < 0,05$ pagal 95 proc. pasiklojimo lygmenį, todėl galime teigti, kad nagrinėjamas ryšys tarp kredito unijų suteiktų paskolų mln. Lt ir vidutinio darbo užmokesčio lygio yra statistiškai reikšmingas. Kadangi net du kredito unijų veiklos rodikliai turi stiprius koreliacinius ryšius tarp vidutinio darbo užmokesčio, galime teigti, kad iškelta hipotezė, jog kredito unijų narių skaičius priklauso nuo vidutinio darbo užmokesčio lygio Lietuvoje, yra priimama.

Kredito unijų sistemos veiklos rodikliams turi įtakos makroekonominiai veiksniai, šiuo atveju vidutinis darbo užmokestis, kuris nuolatos auga. Vidutinio darbo užmokesčio augimas parodo esančią geresnę ekonominę šalies padėtį, stabilesnes darbuotojų pajamas, padidėjusią darbuotojų paklausą, kas leidžia investuoti, taupyti, laikyti indėlius. To pasakoje ir pastebima vidutinio darbo užmokesčio įtaka kredito unijų sistemos veiklos rodikliams. Situacija kiek paradoksali – darbo užmokestis didėja, o

nedarbo lygis išlieka aukštas. Tai rodo problemas darbo rinkoje. Nekvalifikuotiems žmonėms sunku įeiti į darbo rinką dėl MMA barjero bei griežtų darbo santykių, apsunkinančių samdymą. Rinkoje taip pat jaučiamas reikiamų sugebėjimų žmonių trūkumas: neturinčių darbo yra, tačiau turinčių reikiamų sugebėjimų – ne. Trečia – socialinė paramos sistema bei įvairios kitos, dažnai nelegalios pajamos skatina žmones likti oficialiais bedarbiais.

Žinoma vis augantis vidutinis darbo užmokestis (2011 metais buvo – 2071 Lt, 2012 metais siekė jau 2123 Lt, 2013 metais – 2231 Lt, o 2014 metais buvo 2335 Lt.) leidžia turėti kokybiškesnius kredito unijų narius, kurie su savimi atsineša didesnius indėlius, kas vėliau kredito unijoms leidžia suteikti didesnę dalį paskolų. Kaip anksčiau tekste minėta, suteiktų paskolų portfelis vis didėja, o tai žinoma sietina su augančia šalies ekonomika. Be to, reikšmingiausių kredito unijų dalį sudaro suteiktos paskolos (~50 proc.). Žvelgiant į Lietuvos banko parengtą kredito unijų apžvalgą (2013 metai) matyti, kad suteikiamos paskolos fiziniams asmenims taip pat stabiliai auga.

Trečiasis tyrimo modelis, kredito unijų veiklos rodiklių priklausomybės tyrimas nuo nedarbo lygio Lietuvoje. Trečiajame modelyje ieškoma priklausomybės tarp tų pačių kredito unijų veiklos rodiklių ir nedarbo lygio Lietuvoje analizuojamu laikotarpiu – nuo 2005 metų iki 2014 metų. Bendru atveju užrašius regresijos lygtį forma $y=a + bx$, kur x – nedarbo lygio rodiklis, o y – kredito unijų suteiktos paskolos mln. Lt, ir šiuos duomenis apdorojus programa SPSS, gaunama tokia tiesinės regresijos lygtis:

$$y = 237,184 + 42,339x.$$

Ši regresijos lygtis parodo, jog nedarbo lygiui, padidėjus 1 matavimo dydžiu, gautas y – kredito unijų suteiktos paskolos padidėja 42,339 mln. Lt. Ryšio stiprumo rodiklių, t.y. porinio koreliacijos koeficiento ir determinacijos koeficiento charakteristikos pateikiamos 15 lentelėje.

15 lentelė. Trečiojo tyrimo modelio tiesinės regresijos lygties ryšio stiprumo rodikliai

Modelis	Rodiklis	Priklausomybės išraiška	R_{xy}	R^2	Sig
3	Turtas (aktyvai), mln. Lt.	$y = 293,113 + 88,281x$	0,564	0,318	0,089
	Suteiktos paskolos, mln. Lt.	$y = 237,184 + 42,339x$	0,620	0,384	0,056
	Indėliai, mln. Lt.	$y = 251,309 + 75,844x$	0,549	0,301	0,100
	Einamųjų metų pelnas (nuostolis), mln. Lt	$y = 9,296 - 1,864x$	0,421	0,177	0,226
	Narių skaičius, vnt.	$y = 64994,282 + 4126,329x$	0,563	0,317	0,090

Šaltinis: lentelė sudaryta autoriaus, remiantis SPSS programos gautais rezultatais.

Kaip matome iš 15 lentelės duomenų, porinis koreliacijos koeficientas r_{xy} yra lygus 0,620, todėl galima teigti, jog yra vidutinio stiprumo koreliacinis ryšys. Determinacijos koeficientas R^2 yra lygus 0,384, o tai rodo, kad sudaryta priklausomybės nuo nedarbo lygio Lietuvoje lygtis paaiškina 38 procentus viso gauto kredito unijų suteiktų paskolų rodiklio pasiskirstymo. Reikšmė *Sig* šiuo atveju yra didesnė už reikalaujamą minimumą, t.y., kad $Sig < 0,05$ pagal 95 proc. pasiklovimo lygmenį, todėl galime teigti, kad nagrinėjamas ryšys tarp kredito unijų veiklos rodiklių – suteiktų paskolų mln. Lt – ir nedarbo lygio yra statistiškai nereikšmingas, todėl hipotezė, jog kredito unijų veiklos rodikliai priklauso nuo nedarbo lygio, yra atmesta.

Paprastai mažėjantis nedarbo lygis Lietuvoje didina tuo metu negražintų paskolų, įsiskolinimų kokybę, mažina paskolų gražinimo rizikas kredito unijoms. Pastaruoju metu nedarbo lygis šalyje stabilizavosi ir nuolatos proporcingai mažėja: 2012 metais nedarbo lygis šalyje buvo 14,5proc., 2013 metais – 11,8 proc., 2014 metais – 10,7 proc., o 2014 metų paskutinį ketvirtį siekė 10,1 procento, o tai reiškia stabiliai gerėjančią ekonominę šalies būklę. Atvirkštiniu atveju, jeigu nedarbo lygis šalyje pastoviai mažėtų, šią priklausomybę būtų galima paaiškinti remiantis M. Festic ir J. Beko (2008), kad nedarbo lygio augimas paprastai sumažina paklausą naujoms paskoloms, o dėl sumažėję kredito unijų skolininkų skaičiaus, kredito unijų rodikliai neturėtų ženkliai kisti, todėl ir įtakos jiems neturėtų daryti nedarbo lygio sumažėjimas

Ketvirtasis tyrimo modelis, kredito unijų veiklos rodiklių priklausomybės tyrimas nuo BVP lygio Lietuvoje. Ketvirtajame modelyje ieškoma priklausomybės tarp anksčiau aptartų kredito unijų veiklos rodiklių ir BVP lygio Lietuvoje analizuojamu laikotarpiu – nuo 2005 metų iki 2014 metų. Bendru atveju užrašius regresijos lygtį forma $y = a + bx$, kur x – BVP lygio rodiklis, o y – kredito unijų suteiktos paskolos mln. Lt, ir šiuos duomenis apdorojus programa SPSS, gaunama tokia tiesinės regresijos lygtis:

$$y = -72711,035 + 1783,125x.$$

Ši regresijos lygtis parodo, jog nedarbo lygiui, padidėjus 1 matavimo dydžiu, gautas y – kredito unijų narių skaičius padidėja 1783,125. Ryšio stiprumo rodiklių, t.y. porinio koreliacijos koeficiento ir determinacijos koeficiento charakteristikos pateikiamos 16 lentelėje.

16 lentelė. Ketvirtojo tyrimo modelio tiesinės regresijos lygties ryšio stiprumo rodikliai

Modelis	Rodiklis	Priklausomybės išraiška	R_{xy}	R^2	Sig
4	Turtas (aktyvai), mln. Lt.	$y = -2479,255 + 36,445x$	0,850	0,722	0,002
	Suteiktos paskolos, mln. Lt	$y = -917,503 + 15,764x$	0,841	0,708	0,002

16 lentelės tęsinys kitame puslapyje

16 lentelės tęsinys

	Suteiktos paskolos, mln. Lt	$y = -917,503 + 15,764x$	0,841	0,708	0,002
	Indėliai, mln. Lt	$y = -2126,633 + 31,273x$	0,826	0,682	0,003
	Einamųjų metų pelnas (nuostolis), mln. Lt	$y = 42,430 - 0,520x$	0,429	0,184	0,216
	Narių skaičius, vnt.	$y = -72711,035 + 1783,125x$	0,888	0,789	0,001

Šaltinis: lentelė sudaryta autoriaus, remiantis SPSS programos gautais rezultatais.

Kaip matome iš aukščiau pateiktos 16 lentelės duomenų, porinis koreliacijos koeficientas r_{xy} yra lygus 0,888, todėl galima teigti, jog yra labai stiprus koreliacinis ryšys. Determinacijos koeficientas R^2 yra lygus 0,789, o tai rodo, kad sudaryta priklausomybės nuo BVP lygio lygtis paaiškina net 78 procentus viso kredito unijų narių skaičiaus pasiskirstymo. Reikšmė *Sig* yra lygi 0,001 – ji yra mažesnė už reikalaujamą minimumą, t.y., kad $Sig < 0,05$ pagal 95 proc. pasiklovimo lygmenį, todėl galime teigti, kad nagrinėjamas ryšys tarp kredito unijų narių skaičiaus ir BVP lygio yra statistiškai reikšmingas. Taip pat, iš 16 lentelės matyti, kad stiprus koreliacinis ryšys matomas ir tarp BVP bei suteiktų paskolų bei indėlių mln. Lt, o taip pat ir kredito unijų turto mln. Lt. Porinis koreliacijos koeficientas – kredito unijų turto mln. Lt - r_{xy} yra lygus 0,850, suteiktų paskolų mln. Lt r_{xy} yra lygus 0,841, todėl galima teigti, jog yra labai stiprūs koreliaciniai ryšiai. Determinacijos koeficientas kredito unijų turto - R^2 yra lygus 0,722, suteiktų paskolų - R^2 yra lygus 0,708, o tai rodo, kad sudaryta priklausomybės nuo BVP lygtis paaiškina net 73 procentus, suteiktų paskolų atveju – 70 procentų, viso kredito unijų turto ir kredito unijų suteiktų paskolų skaičiaus pasiskirstymo. Reikšmė *Sig* kredito unijų turto bei suteiktų paskolų atveju yra lygi 0,002, – ji taip pat yra mažesnė už reikalaujamą minimumą, t.y., kad $Sig < 0,05$ pagal 95 proc. pasiklovimo lygmenį, todėl galime teigti, kad nagrinėjamas ryšys tarp kredito unijų turto mln. Lt bei suteiktų paskolų mln. Lt ir BVP lygio yra statistiškai reikšmingas. Kadangi keturi iš penkių kredito unijų veiklos rodiklių turi stiprius koreliacinius ryšius tarp BVP, galime teigti, kad iškelta hipotezė, jog kredito unijų veiklos rodikliai priklauso nuo BVP lygio Lietuvoje, yra priimama.

Apibendrinti šią kredito unijų sistemos veiklos rodiklių ir ekonomikos augimo, kuris išreiškiamas BVP, priklausomybę vėlgi gelbės M. Festic ir J. Boko (2008), teiginys, kad bendru atveju, jog ekonomikos augimas yra susijęs su kredito unijų veiklos rodikliais, kredito unijų sistemos veiklos rodikliai gerėja, o kadangi verslo klestėjimo metu egzistuoja pakankamai ribotos žlugimo rizikos,

finansinėms nesėkmėms pasižymint ciklišku, kredito, finansiniai nuostoliai labiau tikėtini ekonomikos nuosmukio nei pakilimo periodu. Pastaruoju metu BVP Lietuvoje auga: 2012 metais BVP buvo 113,735 mlrd. Lt, 2013 metais – 119,469 mlrd. Lt, o 2014 metais siekė jau 125,295 mlrd. Lt. Galima teigti, kad tokia kredito unijų sistemos veiklos rodiklių ir BVP priklausomybės forma gali būti aktuali dabartinėje Lietuvos kredito unijų sistemoje. Dėl aktyvios kredito unijų plėtimosi politikos (kredito unijos sparčiau augti pradėjo nuo 2011 metų) padidėjusi vidaus paklausa skatino ekonomikos augimą, o tolesnė ekonomikos augimo raida lėmė didėjančias investicijas ir skolinimąsi.

Penktojo tyrimo modelis, kredito unijų veiklos rodiklių (turtas, suteiktos paskolos mln. Lt, kredito unijų narių skaičiaus, indėliai mln. Lt, einamųjų metų pelnas mln. Lt) priklausomybės tyrimas nuo eksporto – importo lygio Lietuvoje. Šiame modelyje tikrinama priklausomybė tarp kredito unijų veiklos rodiklių ir eksporto - importo, o kartu taip pat tikrinama ir tos priklausomybės forma. Kaip minėta anksčiau, tyrime gautą stipriausią koreliacinę ryšį turintį kredito unijų veiklos rodiklį išskirsime bei apibūdinsime. Bendru atveju užrašius regresijos lygtį forma $y=a + bx$, kur x – turtas (aktyvai) mln. Lt, o y – eksportas - importas, ir šiuos duomenis apdorojus programa SPSS, gaunama tokia tiesinės regresijos lygtis:

$$y = 2143,335 + 0,090x.$$

Ši regresijos lygtis parodo, jog eksportas - importas, padidėjus 1 matavimo dydžiu, gautas y – kredito unijų turtas (aktyvai) padidėja vos 0,09. Ryšio stiprumo rodiklių tarp kitų kredito unijų veiklos rodiklių ir eksporto – importo lygio Lietuvoje, t.y. porinio koreliacijos koeficiento ir determinacijos koeficiento charakteristikos pateikiamos 17 lentelė.

17 lentelė. Penktojo tyrimo modelio tiesinės regresijos lygties ryšio stiprumo rodikliai

Modelis	Rodiklis	Priklausomybės išraiška	R_{xy}	R^2	Sig
5	Turtas (aktyvai), mln. Lt.	$y = 2143,335 + 0,090x$	0,628	0,394	0,052
	Suteiktos paskolos, mln. Lt	$y = 1054,451 + 0,036x$	0,578	0,344	0,080
	Indėliai, mln. Lt	$y = 1857,384 + 0,079x$	0,624	0,389	0,054
	Einamųjų metų pelnas (nuostolis), mln. Lt	$y = -31,299 - 0,002x$	0,506	0,256	0,136
	Narių skaičius, vnt.	$y = 149712,578 + 4,027$	0,601	0,361	0,066

Šaltinis: lentelė sudaryta autoriaus, remiantis SPSS programos gautais rezultatais.

Kaip matome iš 17 lentelės duomenų, porinis koreliacijos koeficientas r_{xy} yra lygus 0,628, todėl galima teigti, jog yra vidutinio stiprumo koreliacinis ryšys. Determinacijos koeficientas R^2 yra lygus

0,394, o tai rodo, kad sudaryta priklausomybės nuo eksporto – importo lygio Lietuvoje lygtis paaiškina 39 procentus viso gauto kredito unijų turto (aktyvų) mln. Lt rodiklio pasiskirstymo. Reikšmė Sig šiuo atveju yra šiek tiek didesnė už reikalaujamą minimumą, t.y., kad $Sig < 0,05$ pagal 95 proc. pasiklovimo lygmenį, todėl galime teigti, kad nagrinėjamas ryšys tarp kredito unijų veiklos rodiklių – turto (aktyvų) mln. Lt – ir eksporto - importo lygio Lietuvoje yra statistiškai nereikšmingas, todėl hipotezė, jog kredito unijų veiklos rodikliai priklauso nuo eksporto - importo lygio Lietuvoje, yra atmesta.

Sekant eksporto ir importo kitimą Lietuvoje nuo 2011 metų, pastebima rodiklių svyravimai, 2011 metais eksportas – importas buvo 9235 mln. Lt, 2012 metais – 6324 mln. Lt, 2013 metais – 5742 mln. Lt. iki 2014 metų pastebimas eksporto – importo sąstingis, tačiau 2014 metais jau pastebimas akivaizdus augimas, kas sudarė – 7353 mln. Lt. Žinoma visa tai turėjo įtakos neigiamam grynajam eksportui. Tačiau vis tai neturėjo pastebimos įtakos kredito unijų sistemai. Be to, eksporto konkurencingumu garantuotos įmonių pajamos lemia gerą įmonių finansinę padėtį esamų įsipareigojimų atžvilgiu bei nebūtinų įsiskolinimų augimui. Be kita ko, buvo teigiama, jog lietuviškų prekių eksportas užsienio rinkose yra pakankamai konkurencingas, didesnis eksportuojamų prekių kainų lygis ir pokytis galėtų atskleisti ne tokią konkurencingą lietuviškų prekių eksporto dalį: didėjant eksporto ir importo kainų santykiui, šalies įmonių eksportuojamos prekės tampa brangesnės ir žinoma tuo pačiu mažiau paklausios, dėl kurių sumažėjusios įmonių pajamos lemia sudėtingesnę jų finansinę padėtį bei galimybes prisiimti naujų įsipareigojimų.

Apibendrinant galima teigti, jog Lietuvos kredito unijų sistemos veiklos rodikliai yra jautrūs Lietuvos ekonomikai bei joje vyraujantiems pokyčiams, makroekonominių veiksnių nuolatinis svyravimas turi įtakos ne tik nefinansinių organizacijų rezultatams, bet ir finansinėms įstaigoms, kaip nagrinėjamos kredito unijos.

5.1. Kredito unijų veiklos rodiklių ir makroekonominių veiksnių priklausomybės tyrimo išvados

Kaip darbe buvo minėta, svarbiausia bei pagrindinė šio tyrimo prielaida rėmėsi makroekonominių veiksnių įtakos kredito unijų sistemos veiklos rodikliams įvertinimui bei pagrindimui. Taigi atsižvelgiant į atliktus skaičiavimus naudojantis SPSS programa ir sudarytų priklausomybės lygčių rezultatus, 18 lentelėje pateikiamas makroekonominių veiksnių daromos įtakos apibendrinimas.

18 lentelė. Makroekonominių veiksnių įtakos kredito unijų veiklos rodikliams apibendrinimas

Veiksny	Daroma įtaka	Nustatyta prielaida
Infliacija	Atmesta	-----
Vidutinis darbo užmokestis	Patvirtinta	Nuolat pastebimas vidutinio darbo užmokesčio augimas leidžia kredito unijoms turėti kokybiškesnius pajininkus (unijų narius), kurie su savimi atsineša didesnius indėlius, kas vėliau kredito unijoms leidžia suteikti didesnę dalį paskolų.
Nedarbo lygis	Atmesta	-----
BVP	Patvirtinta	Priklausomybės nuo BVP lygtis paaiškina net 73 procentus, suteiktų paskolų atvejų, 70 procentų, viso kredito unijų turto ir kredito unijų suteiktų paskolų skaičiaus pasiskirstymo. Esanti aktyvi kredito unijų plėtimosi politika, padidėjusi vidaus paklausa skatino ekonomikos augimą, o tolesnė ekonomikos augimo raida lėmė didėjančias investicijas ir skolinimąsi.
Eksportas - importas	Atmesta	-----

Šaltinis: lentelė sudaryta autoriaus, remiantis gautais tyrimo rezultatais.

Pasirinktų pagrindinių makroekonominių veiksnių (infliacija, vidutinis darbo užmokestis, nedarbo lygis, BVP, eksportas – importas) analizė parodė, kad Lietuvos kredito unijų sistemos veiklos rodikliai (turtas, suteiktos paskolos mln. Lt, kredito unijų narių skaičiaus, indėliai mln. Lt, einamųjų metų pelnas mln. Lt) priklauso nuo specifinių makroekonominių veiksnių, o jų įtaka ir išskirtos probleminės sritys patvirtina makroekonominių veiksnių bei kredito unijų veiklos rodiklių priklausomybės tendencijas, kurios minėtos darbe. Be to, darbe pasirinkta regresinė analizė, kuri yra bene plačiausiai naudojama socialiniuose moksluose dviejų dydžių priklausomybei tirti modelis, patvirtina tendenciją, kad kredito unijų veiklos rodikliai kinta ne tik tarp skirtingų grupių, tačiau ir laiko aspektu, kuris priklauso nuo besikeičiančių makroekonominės aplinkos sąlygų.

Makroekonominės aplinkos veiksnių analizė galėtų padėti kredito unijoms įvertinti galimų jų skolininkų stipriąsias ir silpnąsias puses bei tam tikra prasme, įtaką veiklos rodikliams. Be to, remiantis P. Jakubik ir J. Hermanek (2007) atliktame testavime nepalankiomis sąlygomis galima svarstyti ir kredito augimo įvertinimo, priklausomai nuo kredito unijų klientų skirtingos reakcijos į makroekonominės šalies tendencijas, galimybes ir Lietuvoje, kredito unijų augimo įvertinimą ekonomikos cikle siejant tiek su kreditavimo paklausa (BVP augimo tempai, esamos bei tikėtinos palūkanų normos ir kt.), tiek su kredito unijų sukuriama pasiūla (esamų paskolų portfelių kokybė,

palūkanų marža ir kt.). Kredito unijų augimas savo ruožtu turėtų būti tolygus visos šalies ekonomikos augimo tempams.

Atsižvelgiant į galimas makroekonominių veiksnių kitimo perspektyvas bei esamas tendencijas, rodančias ekonominio ciklo pasikeitimą, kredito unijos galėtų sukaupti kuo didesnes kapitalo atsargas ekonomikos pakilimo laikotarpiu, kad esančiu ekonominio nuosmukio periodu galėtų lėšas teikti pakankamai gerą finansinę padėtį išlaikiusiems klientams tam tikruose ekonominiuose sektoriuose, o ne kaupti kapitalo, kuriuo dengs susidariusius nuostolius. Lietuvos banko (2009) apibendrinamomis Bazelio komiteto kapitalo pakankamumo reikalavimų cikliškumo charakteristikomis, cikliškumas ir siekis turėti didesnes kapitalo atsargas ekonominio nuosmukio laikotarpiu pasireiškia trimis kanalais, kuriuos galima pritaikyti kredito unijų veiklos specifikai: pirmuoju atveju, krintant turto kainoms mažėja paskolų užstato vertė, didindama paskolų riziką; antruoju atveju, blogėjant šalies ekonomikos būklei, akimirksniu padidėja įmonių bankroto tikimybė; trečiuoju atveju, mokumo riziką bei atsikaitymo kokybę atskleidžia ir besikeičiantis įmonės skolinimo lygis, kapitalo sukauptimo klausimui vis išliekant ypač aktualiam.

Apibendrinat galima teigti, kad norint tikslingai vertinti kredito unijų veiklos rodikliams daromą makroekonomikų veiksnių įtaką, reikia taikyti įvairius skaičiavimo metodus, naudojant ne tik vieną pasirinktą rodiklį, bet esamas tendencijas atspindinį rodiklį ilgesnio laikotarpio mastu. Be to, remiantis atlikta mokslinių literatūros šaltinių analize bei tyrimo metu išskirtais pastebėjimais, tam geriausia būtų derinti kredito unijų veiklos valdymo principus su išorinės aplinkos pokyčiais.

IŠVADOS

1. Kredito unijos, pagal savo prigimtį, veiklos pobūdį ir principus yra bendruomenių finansų įstaigos, susikūrusios pasaulyje kaip kooperatinės finansų institucijos, veikiančios šalia tradicinių bankų sistemos, ją papildančios, orientuotos į tam tikrą konkretų rinkos segmentą – dažniausiai tai yra žemesnes negu vidutines ir vidutines pajamas gaunančius žmones, smulkųjį ir vidutinį verslą.

2. Pagrindiniai kredito unijų veiklos principai – kooperacijos principai, apimantys kooperatinės tarpusavio pagalbos, savivaldos, demokratijos, atviros narystės principus.

3. Lietuvoje po nepriklausomybės atkūrimo kredito unijos pradėjo steigtis sukūrus teisinę bazę. Per visą laikotarpį nuo 1995 metų kredito unijos perėjo kiekybinės ir kokybinės raidos etapus. Tačiau tam, kad kredito unijų sistema pereitų į aukštesnį išsivystymo lygį reikalingos tam tikros pastangos, ypatingą dėmesį skiriant vadovų ir darbuotojų kompetencijos gerinimui, informacinių technologijų gilesniam įsisavinimui, potencialių klientų švietimui, atskleidžiant ir neužmirštant pačiose kredito unijose, pagrindinių veiklos principų, akcentuojant kooperatines vertybes, bendruomeniškumo stiprinimą.

4. Remiantis kredito unijų veiklos teisinio reglamentavimo Lietuvoje analizės rezultatais, darytina išvada, kad teisės aktų, reglamentuojančių kredito unijų veiklą, pataisos atliekamos nuolat, tokiu būdu gerinama teisinė aplinka, stiprinamas kredito unijų sistemos konkurencingumas ir stabilumas.

5. Remiantis kredito unijų veiklos pagrindinių statistinių rodiklių analize nustatyta, kad turto Lietuvos kredito unijose kiekvienais metais yra vis daugiau, o pelno uždirbama vis mažiau, 2009 metais ir po jų ėję visi kiti metai, įskaitant 2014 metus, buvo nuostolingi. Tokius bendrus rodiklius lėmė trijų kredito unijų, kurių veiklos licencijos buvo panaikintos 2013 metais, blogi veiklos rezultatai. Statistinių rodiklių analizė taip pat parodė, jog kredito unijų narių skaičius augo nuolat, šiek tiek mažesniais tempais 2007-2009 metų pasaulinės krizės laikotarpiu. Taip pat tai, kad kiekvienais metais buvo priimta vis daugiau indėlių, didėjo suteiktų paskolų suma, augo užimama bendros finansų rinkos dalis, kurios augimas viršijo prognozes.

6. Kredito unijos, kaip ir kitos kredito įstaigos, savo veikloje susiduria su rizika, kurią visą būtų galima apibūdinti kaip verslo riziką. Lietuvos bankas, vykdydamas jam pavestą kredito unijų priežiūros ir kontrolės funkciją, nustato minimalius reikalavimus, turinčius užtikrinti tam tikrą rizikos lygį kredito unijose, tačiau labai svarbu, kad būtų suvoktas sisteminis rizikos valdymo pobūdis. Lietuvos banko normatyvų vykdymą galima būtų laikyti, kaip minimalių reikalavimų vykdymą, tačiau tam, kad kredito unijos galėtų pasiekti savo ilgalaikius tikslus, būtinas sisteminis požiūris į rizikas ir sisteminis rizikų valdymo pobūdis. Tam turėtų būti suformuota rizikų valdymo politika, parengta strategija, kuri leistų ne tik tinkamai ir laiku reaguoti į atsiradusias nepalankių įvykių pasekmes, bet

taip pat ir užbėgti jiems už akių, padėtų išvengti tokių įvykių. Tai ypatingai svarbu atsižvelgiant į tai, jog kredito unijų pagrindinis tikslas nėra pelno siekimas, gautas pelnas paskirstomas visiems nariams, todėl netinkamas rizikos valdymas gal sužlugdyti kredito uniją destabilizuojant jos veiklą, pakertant narių – pajininkų pasitikėjimą ir pan.

7. Analizuojamu laikotarpiu ženkliai išaugo Lietuvos kredito unijų investicijos į vyriausybės vertybinius popierius: vidutiniškai tai buvo apie 78 proc. augimas kasmet ir per visą laikotarpį išaugo 9,5 karto iki 6457, 42 mln. Lt 2013 metais. Kredito unijos didino investicijas į vertybinius popierius, mažindamos kreditavimą, todėl, kad siekė sukaupti aukštos kokybės likvidųjį turtą, kuris reikalingas padengimo likvidžiuoju turtu reikalavimo įvykdymui.

8. Lietuvos kredito unijų paskolų portfelio pokyčiuose galima stebėti paskolų, išduodamų asocijuotiems nariams juridiniams asmenims, augimo tendenciją: trumpalaikės paskolos šiems asmenims vidutiniškai augo kasmet po 49 proc., o ilgalaikės vidutiniškai net po 65 proc. kasmet. Tai nulėmė agresyvi kreditavimo politika.

9. Kadangi kredito unijų: „Švyturio taupomoji kasa“, Nacionalinė kredito unija, „Laikinosios sostinės kreditas“, paskolų sudėtyje didžiausią dalį sudarė ilgalaikės paskolos asocijuotiems nariams juridiniams asmenims, t.y. verslui finansuoti, o šios paskolos yra rizikingesnės jau vien dėl ilgo termino, be to kredito unijos netinkamai nustatydavo skolininko galimybes grąžinti paskolą, neturėjo reikiamos informacijos rizikai įvertinti, nebuvo sukūrę sistemos informacijos patikimumui vertinti, Lietuvos bankas atšaukė jų veiklos licencijas.

10. Tiriant priklausomybę tarp kredito unijų plėtros Lietuvoje ir išorinių makroekonomikų veiksnių buvo pasirinkti trys makroekonominiai veiksniais, išskeltos hipotezės ir koreliacinės – regresinės analizės metodu nustatyta kurie makroekonominiai veiksniai turi įtakos kredito unijų veiklos rodikliams.

11. Nustačius kredito unijų veiklos rodiklių priklausomybę tarp vidutinio darbo užmokesčio išaiškinta, kad darbo užmokesčio lygtis paaiškina net 78 procentus viso kredito unijų narių skaičiaus pasiskirstymo. Vidutinio darbo užmokesčio augimas šalyje parodo esančią geresnę ekonominę šalies padėtį, stabilesnes darbuotojų pajamas, kas leidžia investuoti, o kredito unijoms turėti kokybiškesnius pajininkus, kurie su savimi atsineša didesnius indėlius, kas vėliau kredito unijoms leidžia suteikti didesnę dalį paskolų.

12. Kredito unijų veiklos rodikliams, tokiems kaip turtas, suteiktos paskolos mln. Lt, kredito unijų narių skaičiaus, indėliai mln. Lt beabejos įtakos turi Lietuvoje esantis BVP lygis. Dėl aktyvios kredito unijų plėtimosi politikos (kredito unijos sparčiau augti pradėjo nuo 2011 metų) padidėjusi vidaus paklausa skatino ekonomikos augimą, o tolesnė ekonomikos augimo raida lėmė didėjančias investicijas ir skolinimąsi.

LITERATŪRA

1. Aleknavičienė, A. 2005. Finansai ir kreditas. Vilnius.
2. Bikas E. 2013. Finansų rinkos ir depozitinės investicijos. Vilnius.
3. Buckiūnienė O. 2011. Finansų teorijos pagrindai, mokomoji knyga. Vilnius
4. Čekanavičius V., Murauskas G. 2000. Statistika ir jos taikymas I. Vilnius.
5. Čekanavičius V., Murauskas G. 2011. Statistika ir jos taikymas II. Vilnius.
6. Davis, K. 2001. Credit Union Governance and Survival of the Cooperative Form. Journal of Financial Services Research. Volume 19, Number 2-3.
7. European Associations of Co-operatives bank. Prieiga per internetą: <http://www.eurocoopbanks.coop>(žiūrėta 2015 kovo 25 d.)
8. Festic, M., Beko, J. (2008). The banking sector and macroeconomic indicators: some evidence for Hungary and Poland. Prieiga per internetą: [80<http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=8&hid=8&sid=2d09519c-d3ab-44e8-aeaa-870023d7140a%40sessionmgr10&bdata=JnNpdGU9ZWWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=bth&AN=35064491>](http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=8&hid=8&sid=2d09519c-d3ab-44e8-aeaa-870023d7140a%40sessionmgr10&bdata=JnNpdGU9ZWWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=bth&AN=35064491) (žiūrėta 2015 kovo 22 d.)
9. Goddard, J., McKillop, D., Wilson, J. 2009. Which Credit Union are Acquired? Journal of Financial Services Research. Volume 36, Number 2-3.
10. Igarytė, J., Ramanauskas, J. 2011. Lietuvos kredito unijų sistemos vystymosi tendencijų ir perspektyvų vertinimas. Lietuvos centrinė kredito unija, Klaipėdos Universitetas. // Management theory and studies for rural business and infrastructure development. Nr. 4 (28). ISSN 1822-6760.
11. International Credit Union System. World Council of Credit Unions. Prieiga per internetą: <http://www.woccu.org/about/intlcusystem>. (žiūrėta 2015 kovo 22 d.)
12. Jasevičienė, F., Ginotienė, F., Stankevičienė, R. 2000. Bankų rizikos: sisteminis požiūris. Vilnius. Lietuvos bankininkystės ir finansų institutas.
13. Jasevičienė, F. 2012. Finansų įstaigų veikla ir etika. Vilnius.
14. Kanceryvičius, G. 2009. Finansai ir investicijos. Kaunas.
15. Kėdaitis, V. 2009. Koreliacinės ir regresinės analizės pagrindai: mokomoji knyga. Vilnius.
16. Kėdaitis V., Žilinskas E. Lietuvos kredito unijų veiklos rizikingumo vertinimas. Lietuvos statistikos darbai, 2013 Nr. 1.
17. Kravčun, E.. 2012. Kredito unijų veiklos internacionalizavimas. Baigiamasis magistro darbas, Vilniaus Gedimino technikos universitetas. Vilnius.
18. Kredito įstaigų veikla 2006 m. Lietuvos bankas. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/kredito_istaigu_veikla_2006_m_2(žiūrėta 2015 kovo 10 d.)

19. Kredito įstaigų veikla 2007 m. Lietuvos bankas. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/kredito_istaigu_veikla_2007_m_2(žiūrėta 2015 kovo 10 d.)
20. Kredito įstaigų veikla 2008 m. Lietuvos bankas. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/kredito_istaigu_veikla_2008_m_2(žiūrėta 2015 kovo 10 d.)
21. Kredito įstaigų veikla 2009 m. Lietuvos bankas. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/kredito_istaigu_veikla_2009_m_2(žiūrėta 2015 kovo 10 d.)
22. Kredito įstaigų veikla 2010 m. Lietuvos bankas. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/kredito_istaigu_veikla_2010_m_2(žiūrėta 2015 kovo 10 d.)
23. Kredito įstaigų veikla 2011 m. Lietuvos bankas. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/kredito_istaigu_veikla_2011_m_2(žiūrėta 2015 kovo 10 d.)
24. Kredito unijos „Vilniaus taupomoji kasa“ 2012 metų metinių finansinių ataskaitų rinkinio audito išvada ir ataskaita. Registracijos Nr. 120601. 2013. Vilnius.
25. Kredito unijų ir Lietuvos Centrinės kredito unijos veiklos apžvalga. 2012. Lietuvos bankas, 2013. Prieiga per internetą: http://www.lb.lt/kredito_uniju_ir_lietuvos_centrines_kredito_unijos_veikla_2012_m.(žiūrėta 2015 kovo 10 d.)
26. Kredito unijų ir Lietuvos Centrinės kredito unijos veiklos apžvalga. 2013 I ketvirtis. Lietuvos bankas. ISSN 2335-819X. Prieiga per internetą: http://www.lb.lt/kredito_uniju_ir_lietuvos_centrines_kredito_unijos_veikla_2013(žiūrėta 2015 kovo 10 d.)
27. Kredito unijų sektoriaus rodikliai rodo tvaraus kapitalo formavimo poreikį. 2015.02.20. Prieiga per internetą: http://www.lb.lt/kredito_uniju_sektoriaus_rodikliai_rod_tvaraus_kapitalo_formavimo_poreiki(žiūrėta 2015 kovo 10 d.)
28. Krikštolaitis R. 2007. Priklausomybės tyrimas: mokomoji knyga. Kaunas.
29. Leidimo tapti kredito unijos vadovu išdavimo taisyklės. Patvirtinta Lietuvos banko 2008-12-16 nutarimu Nr. 195 (Lietuvos banko valdybos 2012 m. rugpjūčio 17 d. nutarimo Nr. 03-184 redakcija).
30. Lambert P. Annals of Public & Co-operative Economy. Prieiga per internetą: <http://web.a.ebscohost.com.skaitykla.mruni.eu/ehost/detail/detail?vid=6&sid=7333aeb1-5da4-4ff0-bac5-13eb06d345b5%40sessionmgr4002&hid=4104&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#d=b&AN=6425302>(žiūrėta 2015 kovo 10 d.)

31. Levišauskaite, K., Kaupelytė, D. 2005. Risk Management in Credit Unions: Tendencies and Impact on the Sector's Development in Lithuania. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. ISSN 1392-1142. Nr. 26.
32. Lietuvos bankas kredito unijų atstovams šalies regionuose pristato sektoriaus stiprinimo priemones 2014. Prieiga per internetą: http://www.lb.lt/lietuvos_bankas_kredito_uniju_atstovams_salies_regionuose_pristato_sektoriaus_stiprinimo_priemones(žiūrėta 2015 kovo 10 d.)
33. Lietuvos banko nutarimas „Dėl kapitalo pakankamumo skaičiavimo bendrųjų nuostatų“. Žin., 2006, Nr. 42-5442.
34. Lietuvos banko nutarimas „Dėl minimalių paskolos vertinimo reikalavimų“, Žin., 2009, Nr. 42-1652.
35. Lietuvos banko valdybos nutarimai. Lietuvos bankas. 2012-12-21. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/lietuvos_banko_valdybos_nutarimai_33(žiūrėta 2015 kovo 10 d.)
36. Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymas. 1995 m. Vasario 21 d. Nr. I-796. Žin., 1995, Nr. 26-578 Aktuali įstatymo redakcija nuo 2012-01-01.
37. Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymo pakeitimo įstatymo Aiškinamasis raštas, pateiktas 2007-07-10, Nr. XP-2403. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=301572&p_query=&p_tr2=2(žiūrėta 2015 kovo 17 d.)
38. Mano kredito unija. 2009. Informacinis leidinys. Lietuvos Kredito unijos. Nr. 3.
39. Mano kredito unija. 2010. Informacinis leidinys. Lietuvos kredito unijos. Nr. 3 (8).
40. Nacionalinės kredito unijos 2011 metų finansinių ataskaitų rinkinio audito išvada ir ataskaita. 2012. Vilnius.
41. Navy Federal Credit Union. Prieiga per internetą: <https://www.navyfederal.org/about/about.php>(žiūrėta 2015 kovo 22 d.)
42. Preidys, G. 2011. Kredito unijų veiklos plėtros galimybės Lietuvoje. Lietuvos ekonomikos dėstytojų asociacija ISSN 2029-2805.
43. Slavinskienė A., Binkienė D. 2010. Lietuvos kredito unijų veiklos pokyčiai finansinės krizės sąlygomis. Apskaitos ir finansų mokslas ir studijos: problemos ir perspektyvos. Septintosios tarptautinės mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys. Nr.1 (7).
44. Špicas, R., Nekrošiūtė, G. 2012. Įmonių kredito rizikos vertinimo modelių taikymas Lietuvos kredito unijose. // Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. ISSN 1648-9098. Nr. 4(28).
45. Špicas, R. 2013. Kredito rizikos vertinimo modelis Lietuvos kredito unijoms: santykinųjų rodiklių ir jų analitinių kriterijų parinkimas. Socialiniai mokslai. Vadyba. Journal of management 2013 Nr. 1(22) ISSN 1648-7974.

46. The principles of cooperation. A Look of the ICA Cooperative Identity Statement. 2003. Prieiga per internetą: http://www.uwcc.wisc.edu/info/intl/daman_prin.pdf(žiūrėta 2015 kovo 22 d.)
47. The Role of Credit Unions in dealing with financial exclusion in NMS. Prieiga per internetą: <http://www.fininc.eu/gallery/documents/wp-role-cu-nmsv8.pdf>(žiūrėta 2015 kovo 15 d.)
48. 2011 Statistical Report. World Council of Credit Unions. Prieiga per internetą: <http://www.woccu.org/publications/statreport>.(žiūrėta 2015 kovo 15 d.)

Žilinskas G. Kredito unijų veiklos rodiklių priklausomybės nuo makroekonominių veiksnių analizė / Finansų valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. Mindaugas Strumskis – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas 2015 – 74 p.

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe pateikiami teoriniai kredito unijų steigimosi aspektai, kredito unijų situacija šiais dienais Lietuvoje, apžvelgiamos kūrimosi bei plėtros tendencijos. Magistro baigiamajame darbe tyrimo aktualumas pasireiškė per kredito unijų plėtrai įtakos turinčius veiklos rodiklius, kadangi Lietuvos regionuose kredito unijos yra vienintelės pagrindines finansines paslaugas teikiančios kredito įstaigos, ir nežiūrint į tai, kad užimama rinkos dalis yra dar vis labai nedidelė, tačiau augimo tempai yra labai dideli ir kasmet stebimas vis spartesnis augimas.

Tyrimo problema – kredito unijos Lietuvoje užima sąlyginai mažą kreditavimo sektoriaus dalį ir tai neleidžia užtikrinti stabilios finansinės kredito unijų padėties finansų sektoriuje. Iš šios problemos kilo akivaizdi hipotezė - kredito unijų sistemos veiklos rodikliai priklauso nuo specifinių makroekonominių veiksnių.

Tyrimo objektas - Lietuvos kredito unijų veiklos rodiklių priklausomybė nuo tam tikrų makroekonominių veiksnių.

Tyrimo tikslas – išanalizavus ir susisteminus kredito unijų veiklos rodiklius, jų plėtrą, nustatyti kurie makroekonominiai veiksniai turi įtakos kredito unijų veiklos rodikliams.

Tyrimo uždaviniai:

1. atlikti kredito unijų Lietuvoje plėtrą lėmusių veiksnių analizę;
2. pateikti mokslinės literatūros šaltinių, kurie analizuoja tiek kredito unijų plėtrą, tiek ir makroekonominių veiksnių daromą įtaką kredito unijų veiklos rodikliams, jų priežastis, apibendrintą analizę;
3. parengti kredito unijų veiklos rodiklių priklausomybės nuo makroekonominių veiksnių tyrimo metodologiją ;
4. taikant sudarytą metodologiją, įvertinti Lietuvos kredito unijų veiklos rodiklių kitimo priklausomybę nuo specifinių makroekonominių.

Taikyti tyrimo metodai. Informacijos rinkimo ir tyrimo metodai, t.y. mokslinės literatūros (Lietuvos ir užsienio autorių) sisteminė analizė, aprašomasis metodas, statistinių duomenų stebėjimas ir analizė, koreliacinė – regresinė analizė naudojantis SPSS programa.

Tyrimo rezultatai. Pirmoje, antroje bei trečioje darbo dalyse išanalizuoti bei susisteminti moksliniai tyrimai, kurie susiję su įvairių kredito unijų plėtros elementais. Pateiktos priežastys

lėmusios kredito unijų plėtrą bei patį jų atsiradimą. Išnagrinėtos rizikos, kurios turėjo įtakos kredito unijoms, numatyti pagrindiniai rizikų elementai.

Ketvirtojoje tyrimo dalyje atlikus kredito unijų veiklos rodiklių analizę, parengiama makroekonominių veiksnių įtakos kredito unijų veiklos rodikliams tyrimo metodologija bei iškeliami pagrindinė tyrimo hipotezė: - kredito unijų sistemos veiklos rodikliai priklauso nuo specifinių makroekonominių veiksnių.

Penktojoje, paskutinėje, darbo dalyje atlikus koreliacinės - regresinės analizės veiksmus SPSS programa pateikiami tyrimo rezultatai bei nurodoma makroekonominių veiksnių įtaka kredito unijų veiklos rodikliams Lietuvoje. Pastebima, kad didžiausią įtaką unijų veiklos rodikliams turi vidutinis darbo užmokesčio lygis Lietuvoje bei vis kintantis BVP lygis.

Iškelta tyrimo hipotezė pasitvirtino, taigi nustatyta kredito unijų veiklos rodiklių priklausomybė nuo specifinių ir nuolat kintančių makroekonominių veiksnių Lietuvoje.

Žilinskas G. Credit unions performance dependence on macroeconomic factors analysis / Master's graduating of Finance management. Supervisor doc. dr. Mindaugas Strumskis – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University 2015 – 74 p.

SUMMARY

Master's thesis contains theoretical aspects of establishment of credit unions, credit unions situation this day Lithuania, an overview of the creation and development trends. Master's thesis research relevance occurred during the development of credit unions affecting performance as the Lithuanian regions of the credit union are the only major financial services of a credit institution, and in spite of the fact that the market share is still very small, but the growth rate is very high and every year, a more rapid growth.

The research problem - the credit union Lithuania occupying a relatively small part of the sector and the credit is not sufficient to ensure a stable financial position of credit unions in the financial sector. Of the problems are caused obvious hypothesis - the credit union system performance depends on the specific macroeconomic factors.

The object of investigation - Lithuanian credit unions performance dependence on certain macroeconomic factors.

Objective of the study - the analysis and systematized the credit union performance indicators, their development, set to macroeconomic factors affect the credit union's performance indicators.

Objectives of the study:

1. to make credit unions Lithuania factors contributing to the development of analysis;
2. the present scientific literature that analyses both the development of credit unions, as well as macroeconomic factors impact of the credit union's performance indicators, their causes, aggregated analysis;
3. prepare a credit union performance dependence on macroeconomic factors research methodology;
4. drawn using a methodology to assess the Lithuanian credit unions performance Variations in specific macro.

Apply research methods. Information collection and analysis methods, i.e., scientific literature (Lithuanian and foreign) system analysis, descriptive method, statistical monitoring and analysis, correlation - regression analysis using the SPSS program.

Results of the study. First, second and third parts of the work to analyse and summarize research which linked the various elements of the development of credit unions. The reasons which led the

development of credit unions and their actual occurrence. Examined the risk, which had an impact on credit unions, provide key elements of risk.

The fourth part of the study carried out by credit unions performance analysis prepared for the macro-economic factors affect credit unions operating parameters of the research methodology and hoisted the main hypothesis of the research: - the credit union system performance depends on the specific macroeconomic factors.

Fifth, the last, after working in correlation - regression analysis using SPSS program to the actions and the results of the study indicate macroeconomic factors on the credit union's performance indicators Lithuania. It is noted that the greatest impact on union activity ratios are average wage level and Lithuania are changing the level of GDP.

Sued hypothesis confirmed, so establishing a credit union performance dependence on the specific and constantly changing macroeconomic factors Lithuania.

Žilinskas G. Kredito unijų veiklos rodiklių priklausomybės nuo makroekonominių veiksnių analizė / Finansų valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. Mindaugas Strumskis – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas 2015 – 74 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe išnagrinėta Lietuvos ir užsienio autorių literatūra kredito unijų plėtros aspektais, numatytos rizikos, kurios turi įtakos kredito unijų plėtrai bei specifiniams veiklos rodikliams. Iškelta pagrindinė tyrimo hipotezė - kredito unijų sistemos veiklos rodikliai priklauso nuo specifinių makroekonominių veiksnių. Toliau magistriniame darbe sudaroma metodologija, kuria remiantis tirama kredito unijų veiklos rodiklių priklausomybė nuo makroekonominių veiksnių ir bandoma pagrįsti iškeltą hipotezę. Vadovaujantis sudaryta metodologija atliekama kredito unijų veiklos rodiklių, nuo 2005 iki 2014 metų, priklausomybės nuo specifinių makroekonominių veiksnių tyrimas. Iškelta hipotezė patvirtinta, kredito unijų veiklos rodikliams įtakos turi makroekonominių veiksnių kitimo tendencijos.

Pagrindinės sąvokos: kredito unijos, kredito unijų plėtra, makroekonominių veiksnių įtaka.

Žilinskas G. Credit unions performance dependence on macroeconomic factors analysis / Master's graduating of Finance management. Supervisor doc. dr. Mindaugas Strumskis – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University 2015 – 74 p.

ANNOTATION

Master's thesis examined Lithuania and foreign literature and credit unions development aspects, risk having an impact on the development of credit unions and specific performance indicators. Sued the main hypothesis - the credit union system performance depends on the specific macroeconomic factors. Further in this work is concluded methodology that investigated the credit union performance dependence on macroeconomic factors and attempt to justify the hypothesis. Formed in accordance with the methodology based on credit unions performance, from 2005 to 2014 years, dependence on specific macroeconomic factors. The hypothesis confirmed, the credit union's performance indicators are influenced by the trend of macroeconomic factors.

Key words: credit unions, credit union development, macroeconomic factors.

PRIEDAI

1 Priedas
1 modelio skaičiavimai SPSS programa

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,607 ^a	,369	,290	600,20820

a. Predictors: (Constant), VKI

ANOVA^a

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1 Regression	1685726,115	1	1685726,115	4,679	,062 ^b
1 Residual	2881999,071	8	360249,884		
Total	4567725,186	9			

a. Dependent Variable: KU_Turtas

b. Predictors: (Constant), VKI

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	16572,559	7091,585		2,337	,048
	VKI	-148,091	68,460	-,607	-2,163	,062

a. Dependent Variable: KU_Turtas

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,452 ^a	,204	,105	294,40286

a. Predictors: (Constant), VKI

ANOVA^a

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1 Regression	178116,281	1	178116,281	2,055	,190 ^b
1 Residual	693384,355	8	86673,044		
Total	871500,636	9			

a. Dependent Variable: SuteiktosPaskolos

b. Predictors: (Constant), VKI

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	5674,893	3478,431		1,631	,141
	VKI	-48,138	33,580	-,452	-1,434	,190

a. Dependent Variable: SuteiktosPaskolos

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,621 ^a	,386	,309	522,76465

a. Predictors: (Constant), VKI

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	1375462,328	1	1375462,328	5,033	,055 ^b
	Residual	2186263,029	8	273282,879		
	Total	3561725,357	9			

a. Dependent Variable: Indeliai

b. Predictors: (Constant), VKI

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	14914,765	6176,573		2,415	,042
	VKI	-133,770	59,627	-,621	-2,243	,055

a. Dependent Variable: Indeliai

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,330 ^a	,109	-,002	20,18863

a. Predictors: (Constant), VKI

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	399,776	1	399,776	,981	,351 ^b
	Residual	3260,645	8	407,581		
	Total	3660,421	9			

a. Dependent Variable: EinMetuPelnas

b. Predictors: (Constant), VKI

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-246,799	238,533		-1,035	,331
	VKI	2,281	2,303	,330	,990	,351

a. Dependent Variable: EinMetuPelnas

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,553 ^a	,306	,219	29479,452

a. Predictors: (Constant), VKI

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	3061055802,056	1	3061055802,056	3,522	,097 ^b
	Residual	6952304837,944	8	869038104,743		
	Total	10013360640,000	9			

a. Dependent Variable: NariuSkaicius

b. Predictors: (Constant), VKI

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	762609,615	348305,878		2,189	,060
	VKI	-6310,610	3362,444	-,553	-1,877	,097

a. Dependent Variable: NariuSkaicius

2 Priedas
2 modelio skaičiavimai SPSS programa

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,815 ^a	,665	,623	437,65770

a. Predictors: (Constant), VDU

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	3035371,062	1	3035371,062	15,847	,004 ^b
	Residual	1532354,124	8	191544,265		
	Total	4567725,186	9			

a. Dependent Variable: KU_Turtas

b. Predictors: (Constant), VDU

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-1772,901	768,842		-2,306	,050
	VDU	2,012	,506	,815	3,981	,004

a. Dependent Variable: KU_Turtas

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,855 ^a	,732	,698	170,92771

a. Predictors: (Constant), VDU

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	637770,372	1	637770,372	21,829	,002 ^b
	Residual	233730,264	8	29216,283		
	Total	871500,636	9			

a. Dependent Variable: SuteiktosPaskolos

b. Predictors: (Constant), VDU

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-689,800	300,272		-2,297	,051
	VDU	,922	,197	,855	4,672	,002

a. Dependent Variable: SuteiktosPaskolos

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,774 ^a	,599	,548	422,77238

a. Predictors: (Constant), VDU

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	2131833,451	1	2131833,451	11,927	,009 ^b
	Residual	1429891,906	8	178736,488		
	Total	3561725,357	9			

a. Dependent Variable: Indeliai

b. Predictors: (Constant), VDU

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-1460,213	742,693		-1,966	,085
	VDU	1,686	,488	,774	3,454	,009

a. Dependent Variable: Indeliai

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,393 ^a	,154	,049	19,67047

a. Predictors: (Constant), VDU

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	565,000	1	565,000	1,460	,261 ^b
	Residual	3095,420	8	386,928		
	Total	3660,421	9			

a. Dependent Variable: EinMetuPelnas

b. Predictors: (Constant), VDU

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	30,429	34,556		,881	,404
	VDU	-,027	,023	-,393	-1,208	,261

a. Dependent Variable: EinMetuPelnas

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,888 ^a	,789	,763	16240,395

a. Predictors: (Constant), VDU

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	7903357117,101	1	7903357117,101	29,965	,001 ^b
	Residual	2110003522,899	8	263750440,362		
	Total	10013360640,000	9			

a. Dependent Variable: NariuSkaicius

b. Predictors: (Constant), VDU

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-44476,737	28529,831		-1,559	,158
	VDU	102,683	18,758	,888	5,474	,001

a. Dependent Variable: NariuSkaicius

3 Priedas 3 modelio skaičiavimai SPSS programa

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,564 ^a	,318	,233	623,81354

a. Predictors: (Constant), NedarbLygis

ANOVA^a

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1 Regression	1454578,507	1	1454578,507	3,738	,089 ^b
1 Residual	3113146,679	8	389143,335		
Total	4567725,186	9			

a. Dependent Variable: KU_Turtas

b. Predictors: (Constant), NedarbLygis

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	293,113	526,902		,556	,593
	NedarbLygis	88,281	45,662	,564	1,933	,089

a. Dependent Variable: KU_Turtas

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,620 ^a	,384	,307	259,06913

a. Predictors: (Constant), NedarbLygis

ANOVA^a

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1 Regression	334566,131	1	334566,131	4,985	,056 ^b
1 Residual	536934,505	8	67116,813		
Total	871500,636	9			

a. Dependent Variable: SuteiktosPaskolos

b. Predictors: (Constant), NedarbLygis

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	237,184	218,822		1,084	,310
	NedarbLygis	42,339	18,963	,620	2,233	,056

a. Dependent Variable: SuteiktosPaskolos

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,549 ^a	,301	,214	557,68657

a. Predictors: (Constant), NedarbLygis

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	1073610,913	1	1073610,913	3,452	,100 ^b
	Residual	2488114,444	8	311014,306		
	Total	3561725,357	9			

a. Dependent Variable: Indeliai

b. Predictors: (Constant), NedarbLygis

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	251,309	471,048		,534	,608
	NedarbLygis	75,844	40,821	,549	1,858	,100

a. Dependent Variable: Indeliai

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,421 ^a	,177	,074	19,40413

a. Predictors: (Constant), NedarbLygis

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	648,258	1	648,258	1,722	,226 ^b
	Residual	3012,163	8	376,520		
	Total	3660,421	9			

a. Dependent Variable: EinMetuPelnas

b. Predictors: (Constant), NedarbLygis

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	9,296	16,390		,567	,586
	NedarbLygis	-1,864	1,420	-,421	-1,312	,226

a. Dependent Variable: EinMetuPelnas

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,563 ^a	,317	,232	29230,802

a. Predictors: (Constant), NedarbLygis

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	3177842579,533	1	3177842579,533	3,719	,090 ^b
	Residual	6835518060,467	8	854439757,558		
	Total	10013360640,000	9			

a. Dependent Variable: NariuSkaicius

b. Predictors: (Constant), NedarbLygis

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	64994,282	24689,680		2,632	,030
	NedarbLygis	4126,329	2139,628	,563	1,929	,090

a. Dependent Variable: NariuSkaicius

4 Priedas
4 modelio skaičiavimai SPSS programa

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,850 ^a	,722	,687	398,30243

a. Predictors: (Constant), BVP

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	3298566,603	1	3298566,603	20,792	,002 ^b
	Residual	1269158,583	8	158644,823		
	Total	4567725,186	9			

a. Dependent Variable: KU_Turtas

b. Predictors: (Constant), BVP

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-2479,255	824,828		-3,006	,017
	BVP	36,445	7,993	,850	4,560	,002

a. Dependent Variable: KU_Turtas

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,841 ^a	,708	,672	178,32187

a. Predictors: (Constant), BVP

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	617111,128	1	617111,128	19,407	,002 ^b
	Residual	254389,508	8	31798,688		
	Total	871500,636	9			

a. Dependent Variable: SuteiktosPaskolos

b. Predictors: (Constant), BVP

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-917,503	369,279		-2,485	,038
	BVP	15,764	3,578	,841	4,405	,002

a. Dependent Variable: SuteiktosPaskolos

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,826 ^a	,682	,642	376,32547

a. Predictors: (Constant), BVP

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	2428758,455	1	2428758,455	17,150	,003 ^b
	Residual	1132966,903	8	141620,863		
	Total	3561725,357	9			

a. Dependent Variable: Indeliai

b. Predictors: (Constant), BVP

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-2126,633	779,316		-2,729	,026
	BVP	31,273	7,552	,826	4,141	,003

a. Dependent Variable: Indeliai

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,429 ^a	,184	,082	19,32571

a. Predictors: (Constant), BVP

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	672,555	1	672,555	1,801	,216 ^b
	Residual	2987,865	8	373,483		
	Total	3660,421	9			

a. Dependent Variable: EinMetuPelnas

b. Predictors: (Constant), BVP

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	42,430	40,021		1,060	,320
	BVP	-,520	,388	-,429	-1,342	,216

a. Dependent Variable: EinMetuPelnas

5 Priedas
5 modelio skaičiavimai SPSS programa

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,628 ^a	,394	,318	588,12021

a. Predictors: (Constant), Eksport_Import

ANOVA^a

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1 Regression	1800642,150	1	1800642,150	5,206	,052 ^b
1 Residual	2767083,036	8	345885,380		
Total	4567725,186	9			

a. Dependent Variable: KU_Turtas

b. Predictors: (Constant), Eksport_Import

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	2143,335	438,326		4,890	,001
	Eksport_Import	,090	,039	,628	2,282	,052

a. Dependent Variable: KU_Turtas

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,578 ^a	,334	,251	269,30854

a. Predictors: (Constant), Eksport_Import

ANOVA^a

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1 Regression	291283,926	1	291283,926	4,016	,080 ^b
1 Residual	580216,709	8	72527,089		
Total	871500,636	9			

a. Dependent Variable: SuteiktosPaskolos

b. Predictors: (Constant), Eksport_Import

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1054,451	200,716		5,253	,001
	Eksport_Import	,036	,018	,578	2,004	,080

a. Dependent Variable: SuteiktosPaskolos

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,624 ^a	,389	,313	521,49919

a. Predictors: (Constant), Eksport_Import

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	1386034,131	1	1386034,131	5,096	,054 ^b
	Residual	2175691,226	8	271961,403		
	Total	3561725,357	9			

a. Dependent Variable: Indeliai

b. Predictors: (Constant), Eksport_Import

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1857,384	388,674		4,779	,001
	Eksport_Import	,079	,035	,624	2,258	,054

a. Dependent Variable: Indeliai

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,506 ^a	,256	,163	18,45219

a. Predictors: (Constant), Eksport_Import

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	936,554	1	936,554	2,751	,136 ^b
	Residual	2723,866	8	340,483		
	Total	3660,421	9			

a. Dependent Variable: EinMetuPelnas

b. Predictors: (Constant), Eksport_Import

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-31,299	13,752		-2,276	,052
	Eksport_Import	-,002	,001	-,506	-1,659	,136

a. Dependent Variable: EinMetuPelnas

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,601 ^a	,361	,281	28284,947

a. Predictors: (Constant), Eksport_Import

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	3613054606,947	1	3613054606,947	4,516	,066 ^b
	Residual	6400306033,053	8	800038254,132		
	Total	10013360640,000	9			

a. Dependent Variable: NariuSkaicius

b. Predictors: (Constant), Eksport_Import

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	149712,578	21080,780		7,102	,000
	Eksport_Import	4,027	1,895	,601	2,125	,066

a. Dependent Variable: NariuSkaicius

6 Priedas Kredito unijų rodikliai

Kredito unijų rodikliai 2005 – 2014 m. Lietuvoje (Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Lietuvos banko duomenimis)

Metai/ Rodiklis	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Kredito unijų skaičius, vnt.	65	66	67	67	67	68
Turtas (aktyvai), mln. Lt.	300,62	461,84	6455,15	794,8	933	1279,9
Suteiktos paskolos, mln. Lt	202,709	305,1118	455,311	592,9	599,5	752,1
Indėliai, mln. Lt	235,55	370,85	518,203	596,1	733,8	1083,5
Einamųjų metų pelnas (nuostolis), mln. Lt	1,6923	2,2727	2,7224	0,7	-5,3	-5,4
Narių skaičius, vnt.	57000	69630	83630	96000	103000	110500

Lentelės tęsinys

Metai/ Rodiklis	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.
Kredito unijų skaičius, vnt.	74	77	75	74
Turtas (aktyvai), mln. Lt.	1628,5	2058,1	2144,2	2 131,1
Suteiktos paskolos, mln. Lt	933,5	1122,9	1027,96	910,1
Indėliai, mln. Lt.	1405,8	1822	1868,14	1 847,1
Einamųjų metų pelnas (nuostolis), mln. Lt.	-14	-55,1	-38,34	4,3
Narių skaičius, vnt.	128000	146000	147700	150000

VKI rodikliai Lietuvoje 2005 - 2014 metais (Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis)

Vartotojų kainų pokyčiai, apskaičiuoti pagal vartotojų kainų indeksą palyginti su praėjusių metų gruodžio mėnesiu (%)	
2005 m.	103,0
2006 m.	104,5
2007 m.	108,1
2008 m.	108,5
2009 m.	101,3
2010 m.	103,8
2011 m.	103,4
2012 m.	102,8
2013 m.	100,4
2014 m.	99,7

Nedarbo lygis Lietuvoje 2005- 2014 metais (Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis)

Registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis (%)	
2005 m.	8,3
2006 m.	5,8
2007 m.	4,2
2008 m.	5,8
2009 m.	13,8
2010 m.	17,8
2011 m.	15,4
2012 m.	13,4
2013 m.	11,8
2014 m.	10,7

Vidutinis darbo užmokestis (neto) Lietuvoje 2005- 2014 metais (Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis)

Vidutinis mėnesinis darbo užmokestis (Lt.)	
2005 m.	916,70
2006 m.	1092,90
2007 m.	1351,90
2008 m.	1650,90
2009 m.	1602,00
2010 m.	1552,40
2011 m.	1594,60
2012 m.	1651,40
2013 m.	1730,30
2014 m.	1817,80

BVP Lietuvoje 2005 - 2014 metais (Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis)

Bendrasis vidaus produktas (mlrd. Lt)	
2005 m.	72,402
2006 m.	83,227
2007 m.	99,229
2008 m.	111,920
2009 m.	92,032
2010 m.	95,676
2011 m.	106,893
2012 m.	113,735
2013 m.	119,469
2014 m.	125,295

Eksportas - importas Lietuvoje 2005 - 2014 metais (Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis)

Eksportas – Importas (mln. Lt.)	
2005 m.	-10385
2006 m.	-14387
2007 m.	-18312
2008 m.	-17495
2009 m.	-4579
2010 m.	-6914
2011 m.	-9235
2012 m.	-6324
2013 m.	-5742
2014 m.	-7353